

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta Humanitních studií
Katedra Historické sociologie

(Re)konstrukce Kosovské krize
Kosovská krize z pohledu vybraných historicko-sociologických teorií

(Re)construction of the Kosovo Crisis
The Kosovo Crisis from the view of the selected historical-sociological theories

Magisterská diplomová práce

Jana Dobešová

Vedoucí magisterské diplomové práce: PhDr. Martin Vávra

Praha 2013

1. ABSTRAKT	5
2. ÚVOD.....	6
2.1. <i>Téma:.....</i>	7
2.2. <i>Shrnutí problematiky kosovské otázky a kosovské krize:.....</i>	7
2.3. <i>Cíle práce .....</i>	9
3. METODOLOGIE	12
3.1. <i>Výzkumné otázky:.....</i>	13
3.2. <i>Typ výzkumu:.....</i>	13
3.3. <i>Metody výzkumu, techniky sběru dat a výběr objektu a metoda analýzy dat:.....</i>	14
3.4. <i>Validita a reliabilita výzkumu: .....</i>	16
4. TEORETICKÉ UKOTVENÍ PRÁCE.....	17
4.1. <i>Teoretická východiska.....</i>	18
5. STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN KOSOVA (15.7.1398 – 23.3.1999) V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO VNÍMÁNÍ	20
6. PRŮBĚH BOMBARDOVÁNÍ:	28
7. MILOŠEVIĆ VÍTEŽNÝM ARCHITEKTEM VÁLKY:	37
8. KOSOVSÁ KRIZE VIRTUÁLNÍ VÁLKOU:	46
9. KOSOVSÁ KRIZE NA POLI MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ:	53
8.1. <i>Přístup Ruska ke kosovské krizi.....</i>	58
8.2. <i>Tony Blair a krize v Kosovu .....</i>	63
8.3. <i>Jacques Chirac a Kosovo: .....</i>	66
8.4. <i>Česká vláda a Kosovo:.....</i>	67
8.5. <i>Gerhard Schröder, Německo a kosovská krize.....</i>	69
10. ZÁVĚR:.....	73
11. SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ:.....	76

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. června 2013

Jana Dobešová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce panu PhDr. Vávrovi, za jeho trpělivost při rozborech práce, ochotu pomoci i při značném časovém vytížení a za podnětné rady a nápady během zpracovávání textů. Dále bych ráda poděkovala své rodině, za nesmírnou psychickou podporu, motivaci a trpělivost.

1. ABSTRAKT

Cílem této práce je rekonstrukce kosovské krize, která vyústila v letecké útoky NATO na Jugoslávii na jaře roku 1999. Událost je analyzována na dvou úrovních; první sleduje a porovnává již existující interpretace krize- příčiny, průběh, řešení i následky, včetně možných vizí do budoucna. Druhá rovina interpretuje krizi z pohledu teorií mezinárodních vztahů.

Studium historické sociologie mi dalo možnost dívat se na svět, dění v něm, aktéry komplexním pohledem. Ukázalo mi, že jevy ve světě neexistují sami o sobě/ sami pro sebe, ale že jsou součástí systému, který je propojený různými vazbami, tvořen různými částmi a udržován pomocí pravidel.

Kosovská krize je událostí, která byla a je různými způsoby interpretována. Odlišnost interpretací se odvíjí v rámci diskurzu, ve kterém vzniká. Kosovská krize má svá historiografická fakta- místo a čas a aktéry, o které se opírají a které dovytvářejí sociální konstrukce.

Kosovská krize je sociálním konstruktem, dějinným mezníkem, symbolem, jevištěm, hrou, polem a procesem. V práci hodlám tato tvrzení dokázat rozborem interpretací a aplikací teorií mezinárodních vztahů.

The goal of my work is to reconstruct the Kosovo crisis, that led to NATO intervention on Yugoslavia during spring of 1999. The event is analyzed from two dimensions; the first observes and compares existing interpretations of the crisis- causes, process, solutions and consequences, including possible predictions. The other dimension interprets crisis from the view of international relationships.

Studying historical sociology made me watch the world, actions, actors, complexly. I realized, that phenomenons don't exist just to be her for themselves, but they are the different parts of a system, that is connected by different ties, and sustained by rules.

Kosovo crisis is a differently interpreted event. The different presentations derive from the discourses under which they formed. Kosovo crisis has its historiographical facts- place, time and actor, on to which social constructs lean and which form.

Kosovo crisis is a social construct, historical milestone, symbol, stage, game, field and a process. In my work I aim to prove these claims by analyzing the interpretations and applying the international relationship theories.

2. ÚVOD

Prvotním motivem výběru tématu byl můj osobní zájem, zkušenosti a snaha porozumět příčinám, vývoji a dosavadním řešením Kosovské krize. Prožila jsem na Balkáně celé dětství (1989-2000), vzpomínám si na válku v Bosně (1992-1995), na inflaci, na masové demonstrace proti Miloševićovi v Bělehradských ulicích v zimě 1996-97, na bombardování v roce 1999, na stovky uprchlíků, na mrtvé známé a kamarády, na plačící matky a osiřelé děti, na zničená města a památky, na nedostatek benzínu a pečiva, na sankce ustanovené proti Srbsku a na zprávy z médií, které uváděly desítky jmen různých politiků, generálů a představitelů zúčastněných stran, přinášely informace z jednání; přes všechna ta vnitrostátní ale i mezinárodní zasedání se ale situace nadále nezlepšovala. Jako dítě jsem nebyla schopná vědecko-kriticky nahlížet ani analyzovat situaci a problém. Nechápala jsem, proč ti pánové v oblecích nezastaví násilí? Proč toho Miloševiče jednoduše nezatknu? Proč proti sobě bojují lidé, kteří žijí na jednom území? Proč stojí některé země (Amerika, Německo, Velká Británie a další) tolik o řešení Kosovské krize cestou bombardování? Ze všech stran bylo slyšet : „Situace je dlouhodobě složitá.“ „Spor nemá řešení“ . „Ne nadarmo se Balkánu říká „sud prachu““ . Vnímala jsem krizi jako komplexní problém, jehož kořeny údajně sahají až do středověku, ne-li ještě dříve; jako otázku, která u veřejnosti neměla jednu platnou odpověď, jednu příčinu a konkrétní/ho viníka/y¹. Problém, který musí být uměle vytvořený, občas potlačovaný a jindy posilovaný- proč a kým?

Studium historické sociologie mi poskytlo možnosti, ukázalo způsoby, jak mnohovrstevnatě nahlížet a analyzovat sociální realitu a její vývoj a díky tomu jí (lépe) porozumět. Věřím, že historicko-sociologický přístup, který je interdisciplinární, rozumějící a schopný zkoumat procesy, významy, struktury a jednání (to všechno kosovská otázka představuje), nabízí škálu teorií, které přinejmenším osvětlí kosovskou krizi.

Kapitoly 2 - 4 se zabývají užitou metodologií a zakotvují téma práce do teoretického rámce. 5. kapitola nabízí stručný přehled dějin Kosova, základní body v dění, na které budou navazovat kapitoly další. 6. Kapitoly navazuje na předchozí, dále vypisuje chronologicky sled dění, ale už se zaměřením na období krize. 7.- 8. Kapitola analyzuje dvě různé interpretace

---

¹ Obecná rovina, že za problém (za jeho vznik, udržování) mohou do nějaké míry všichni zúčastnění (opět vědomě i nevědomě)-tedy, že mezi všemi znepřátelenými skupinami byli a jsou podněcovatelé, podílníci a viníci, byla pro část veřejnosti nepřijatelná (z různých důvodů) nebo přinejmenším naprosto nedostačující. Pro jednu skupinu byla viníkem ta druhá skupina. Přehazování viny z kolektivu na kolektiv, bylo různou měrou přiživováno, nebo naopak popíráno např. pomocí médií, třetími stranami, které na sporu a jeho ne/řešení měly a mají vlastní zájmy.

války, jednak jako války způsobené jedním mužem v duchu národního mýtu a v další kapitole jako války- neválky. V kapitole před závěrem se pokouším o aplikaci teorií mezinárodních vztahů. Závěr je shrnutím všech poznatků, interpretací a argumentů, které práce se v práci objevují.

2.1.Téma:

Název (Re)konstrukce kosovské krize poukazuje na myšlenku, že i když se zdá, že kosovská otázka (problematika Kosova) existuje od středověku, ne-li ještě dále, jde o sociálně konstruovaný problém. Pomocí aplikace a ověření vybraných teorií, zrekonstruuji celý problém. Tomu bude předcházet analýza (komparativní, kritická a diskurzivní) dosavadních představení problematiky- jak byla doposud kosovská otázka interpretována, jaký nese význam pro které její aktéry a jak podmiňuje jejich chování? Jsou dosavadní interpretace vůbec relevantní, ve smyslu zda vůbec odpovídají skutečným událostem, nebo jde o prostředky či výsledky propagandy? Pokusím se porozumět problematice pomocí vybraných teorií, které jsou aplikovatelné na problém. Téma nabízí nezměrný prostor pro výzkum, právě díky mnoha vrstvám problému a nejasnostem, které obsahuje. Historická-sociologie nabízí interdisciplinární pohled, různé způsoby zkoumání a možnosti řešení; proto jsem se rozhodla spojit problematiku Kosovské otázky s přístupem historické-sociologie, respektive především několika jejími moderními sociálními teoriemi: konstruktivismus a strukturalismus, ale i klasickými (na které vybrané moderní teorie v mnohém navazují), konkrétněji jejich představiteli: Maxem Weberem, Karlem Marxem.

2.2.Shrnutí problematiky kosovské otázky a kosovské krize:

„ Otázka kosovská je komplexem problémů mezietnických, náboženských, hospodářsko-sociálních, kulturně-politických i mezinárodně-právních. ‘‘(...) „Otázka kosovská je tedy střetem principů tak protikladných, že pokusy o jejich řešení v posledních sto padesáti letech vytvářejí prozatím pouze dlouhou historii konfliktů, dominance a nesmiřitelnosti.‘‘ (Štěpánek, 2011, str. 12)

Kosovskou krizí myslím část kosovské otázky a zároveň i období cca od roku 1980 (od Titovy smrti) do roku 1999 (do ustanovení protektorátu nad Kosovem). V práci se zaměřím především na toto období, detailněji pak na události v letech 1998-1999. Krizi však nelze vnímat samostatně, jelikož nevznikla jen tak, předcházely jí události možná i několika století, budu se tedy v práci odkazovat i na historii a další okolnosti a fakta, podle potřeb práce.

Kosovská otázka a krize je nahlížena, interpretována a tím i konstruována mnoha způsoby, podle toho, kdo ji konstruuje- který spolu/aktér, za jakým účelem a jaký význam pro něj otázka, či její část má. Známe vysvětlení typu, že jde o neustále se opakující historii, nepřetržitý reciproční vztah mezi etniky- v duchu „oko za oko; zub za zub“. V popisech, které se odkazují na historii, respektive vidí pra-příčiny sporu v dobách středověku – např. v konkrétních dobových projevech atd., nacházíme někdy i výrazné rozdíly v interpretacích. Důvody rozdílů mohou být různé a později v práci se k nim ještě vrátím. Nemluvíme o rozdílech v dataci (i když v některých případech to samozřejmě může být zásadní problém), ale rozdílech, které by mohly nasvědčovat odlišnému chápání události, rozdílům ve významu, který nesou, v tom co představují, nebo mají představovat. V práci samozřejmě nastíním chronologii událostí, pro ukotvení vývoje kosovské otázky v čase a prostoru; avšak důležité bude poznání a vysvětlení toho, jaký význam konkrétní událost nese, pro koho a proč? Z jednoho dne v kalendáři se tak rázem může stát (a stalo) například symbolické datum atd.

Další verze výkladu berou v potaz aspekt politický- příčiny, projevy a řešení sporu a na politické úrovni (mikro-politické, ve smyslu vnitropolitickém- v rámci jednoho území, etnika či státu, ale i makro-politické, na poli mezinárodním a tím i mezinárodních vztahů). Někdo by mohl namítnout, že není relevantní řešit politiku v historicko-sociologickém výzkumu, ale v této práci politika představuje další důležitou rovinu, pole, na kterém další aktéři jednají, politika jako nositelka či prostředník významů. Hlavním cílem nejsou otázky normativního charakteru, nebudu hodnotit ani posuzovat, zda ten či onen aktér měl nebo neměl právo na své jednání². Ale pokusím se zjistit, jaké byly aktérové motivace, ve smyslu jaký význam pro subjekt (aktéra) měl akt i objekt, vůči kterému subjektu (aktér) jednal³. Politický aspekt v sociální realitě považovali za důležitý už staří Řekové; vždyť Aristoteles ve svém díle *Politika* uvádí, že člověk je přirozeně politický tvor a na tuto myšlenku navazuje i podstatně novodobější myslitelka Hannah Arendtová: „sociální myšlení má skutečnou hodnotu jedině tehdy, když do popředí svého zájmu klade politické⁴ otázky.“ (Harrington, 2005, str. 37).

---

²(Harrington, 2005, str. 37)

³ Hovořím v jednotném čísle, ale nechci tím naznačit, že v práci půjde jen o jednotlivce-aktéry, v tomto případě mi jde spíše o stručnost.

⁴ Výraz Arendtové - politické otázky- chápu jako občanské otázky, a občana jako člověka s právy a povinnostmi, tedy politické otázky jako otázky vztahující se k lidem a jejich ne-jednání a ne-participaci ve věcech občanských, navenek i mezi sebou. Byť by se mohlo zdát, že Arendtová směřuje k politickému determinismu, nebo možná přeceňuje význam politiky v sociální realitě, myslím, že tomu tak úplně není. Myslím, že je důležité pochopit širší význam jejího užití pojmu politika.

V neposlední řadě jde o vnímání kosovské krize (jejich příčin a následků) z pohledu hospodářsko-sociálního, kterému je věnována pozornost nejkratší dobu, jelikož „ve snaze projevit albánskému etniku, co nejvíce dobré vůle proto komunističtí předáci v čele s Josipem Brozem Titem na konci druhé světové války poprvé v historii definovali území Kosova a Metochie jako svébytný politicko-geografický prostor, jemuž vymezili status autonomie⁵.“ (Štěpánek, 2011, str. 13) Samozřejmě jsou i tací autoři, kteří se snaží vnímat a popisovat problematiku ze všech zmíněných úhlů pohledu. Již zmíněné interpretace prozkoumám a pokusím se o jejich analýzu.

Společnost i všechno, co vytvořila, vnímám jako sociální konstrukt. Kosovskou otázku i krizi vnímám též jako diskurzivně vytvořenou, proto různě interpretovatelnou, ale i řešitelnou. Tím nechci říct, že problém Kosova spočívá čistě v interpretaci. Ani že jedna nebo druhá interpretace vypovídá o skutečnosti. Tvrdím, že kosovský problém bude narůstat- bude se formovat a konstruovat tak, jak ho bude formovat a formulovat společnost (eventuálně její části). Je velmi důležité, že dokážeme a jsme ochotni popisovat sociální realitu, tak jak ji vidíme/ si myslíme, že se odehrává, nebo se stala, ale tento popis nikdy nebude a snad ani nemůže být objektivní. Vždy podlehe nějaké formě selekce (menší, větší, cílené, neuvědomělé). „ Sociální vědy ve skutečném světě stojí před jedním problémem, a sice, že fakta nelze oddělit od hodnot. Kdybychom neměli žádné hodnoty a nezajímaly nás hodnoty ve světě, nezajímala by nás ani žádná fakta. (...) Sociální fakta jsou pro nás smysluplná jen tehdy, mají-li hodnotu, a upoutají nás jen tehdy, máme-li představu o tom, jaký by svět měl či neměl být.“ (Harrington, 2005, str. 35)

2.3.Cíle práce

Jak jsem již zmínila, sociální realitu považuji za sociálně zkonstruovaný mnohvrstevnatý, složitý fenomén. Navazuji na teorie, které se zabývají konstrukcemi, strukturacemi a jednáním, a především pak těch, které struktury a jednání spojují. Cílem práce

---

⁵Existence (nejen) hospodářských a sociálních nerovností mezi územími, které po sjednocení a vyhlášení Federativní lidové republiky Jugoslávie tvořily jeden federativní stát – společenství šesti republik, byla před sjednocením známa. Ale Tito spolu s Komunistickou Stranou Jugoslávie (KSJ) chtěl vytvořit silnou Jugoslávii, bez hegemonu, tím, že posílí všechny její části a dá stejná práva všem sjednoceným územním celkům. Formálně od roku 1945 a ústavně od roku 1946 se stal i autonomní Kosovsko-Metochijský kraj součástí bývalé Jugoslávie. Tito a KSJ potlačovali/snižovali sociální a hospodářské problémy jednotlivých území a tím i celku, tím že podporovaly všechny části. Snad i proto lze problematiku Kosova jakožto formálně uznaného územního celku nahlížet z pohledu hospodářsky- sociálního až po smrti Tita a rozpadu bývalé Jugoslávie, kdy se socio-ekonomické problémy začaly výrazně projevovat nejen na území Kosova.

není určit, která z užitých teorií nejlépe vystihne problém Kosova, ale naopak půjde o syntézu několika relevantních (ve smyslu metodologicky kombinovatelných a spolu souvisejících) teorií. Naváží na Giddensovu teorie strukturace a jednání; Foucaultův diskurzivní poststrukturalismus se mi též jeví jako vhodný- aplikovatelný a to i díky zaměření na strukturu jazyka a jeho užití. V mé práci vystupují vše jako zkonstruovaná realita, systémy jsou tvořeny jedinci i skupinami jedinců, které spojuje nějaký důvod- identifikace, smysl, racionální volba, donucení třetí stran, atd. Předpokládám i existenci pravidel, na základě, kterých systémy, interakce a aktéři fungují; domnívám se, že tato pravidla nejsou neměnná, žádné nevystupuje jako dominantní, až na možné pravidlo vážící se k moci- moc je určující. Ale co všechno si lze představit pod pojmem moc? Francis Bacon řekl: „vědění je moc“. Vztahem mezi věděním a mocí se zabývá, již zmíněný Foucault, který navíc dodává, že vztah funguje i opačně, já se domnívám, že konstrukce, interpretace a reflexe sociálního světa je mimo jiné limitována dosavadním poznáním- věděním jedinců i skupin a společností. Jedinci, ale i skupiny mají ve společnosti své role, které jsou též nositelkami významů. Odkazovat se proto budu i na teorii rolí a konstruktivistické teorie, které jsou aplikovatelné i na analýzu zahraniční politiky a mezinárodních vztahů. Zahraniční politiku lze analyzovat z pohledu (národních) zájmů a preferencí ale i z pohledu teorie rolí, která „umožňuje vyvozovat závěry o zahraniční politice z analýzy sdílených představ elit o tom, jaká je správná role a účel toho kterého státu jakožto kolektivu v mezinárodní aréně.“ (Beneš, 2010, str. 73) V patřičných kapitolách se k teoriím a jejich aplikacím vrátím podrobněji.

Události sociální reality se dějí z různých- zamýšlených i nezamýšlených důvodů, jako následky ne/zamýšlených akcí. Jsou různě chápány a různě interpretovány za různými účely. Možnosti, schopnosti a obsah interpretace jsou limitovány mírou a schopností našeho dosavadního poznání, ale podléhají i potřebám společnosti či jejím částem. Vše, co společnost vytvoří, může dále tvarovat- měnit a rušit, vědomě – za nějakým účelem, ale i nevědomě. Proto se společnost i se svými systémy neustále mění a vyvíjí, ale ne vždy tím směrem jakým jsme my- hybatelé- předem eventuálně plánovali. V procesu vytváření a přetváření došlo i ke vzniku institucí, práv, vzdělání, ideologií, systémů a sub-systémů, atd. a stejně tak i výtvorům zvaným: stát, národ, etnikum, organizace, právo, lidská práva, náboženství, systémy: politický, ekonomický, sociální, mezinárodních vztahů, atd., občan, představitelé národů/států, atd. Všechny zmíněné prvky mohou vystupovat jako aktéři, na polích- malých, vlastních konkrétních, které však spolu sousedí, nějakým způsobem a nějakou měrou se ovlivňují a dohromady tvoří „nad-pole“ - světový systém. V onom nad-poli spolu aktéři různě ne/interagují a vytvářejí tak, mění nebo ničí vztahy mezi sebou na různých úrovních. Podle

některých teorií je systém interagování a tím formování založen na pravidlech a předpokladech vlastnění a distribuci moci. Ten kdo má moc řídí a diktuje a ve snaze získat moc, nebo se silnějším vyrovnat, dochází ke konfliktu, který podporuje, podněcuje dynamiku a přeměny.

Mezietnická interpretace, která za pra-počátek kosovského problému, považuje bitvu (a její výsledek) na Kosově poli roku 1389, se odkazuje na historickou událost, která je zahalena mýtem, a přesto je pro mnohé nositelkou a ospravedlněním sporu. Mýtus⁶ se stal symbolem. Spor je tak zakořeněn v tradici, v kultuře, spolu s ní je i předáván a udržován. Tato historická událost, ale i zmíněná legenda a její vytvoření, v sobě však nesou mnohem víc než příběh. Kosovo pole už není jen místem bitvy, „obyčejné“ bitvy, jakých jsou dějiny plné. Stává se metaforou, symbolem, nositelem významu a smyslu. Kosovo pole je (i symbolickým) počátkem a ospravedlněním sporu o Kosovo. Stěžejní je místo (ve smyslu bodu na mapě, nebo konkrétních souřadnic) bitvy, ale i možnost, že by za počátkem i vývojem problematiky stál opravdu spor- bitva, a také to, že se právě z této bitvy stal symbol, jenže kdy? Jak? Proč? A kdo je tvůrcem?

Problematika Kosova se vyvíjela a dále vyvíjí už přes 6 století. Vyústila v Kosovskou krizi, která je a bude součástí kosovské otázky, jenž mohla začít bitvou a Kosově poli mezi srbskými a bosenskými knížaty a králi na jedné straně a osmanským sultánem na straně druhé, ale od konce 20. století se jako kosovská krize řeší na nadnárodní úrovni, na poli mezinárodních vztahů. Posun z jednoho pole (bitevního) do druhého (světového, mezinárodního) trval několik století. Doba trvání sporu ale rozhodně nebyla⁷ důvodem přesunu, důvodem náhlého⁸ nadnárodního zájmu. Proč právě Kosovská otázka?⁹ Kdo a co stojí za onou změnou? Jak tato změna probíhala? K čemu povede dál? To jsou hlavní otázky, na které se pokusím odpovědět. Seznam a strukturu hlavních otázek, podotázek a

---

⁶ Bitva jakožto událost se pravděpodobně opravdu stala, ale mýtus je založen na z vědeckého pohledu ne příliš reálné příhodě z bitvy. V patřičné kapitole se k mýtu a vrátím.

⁷ Troufám si tvrdit - rozhodně, protože zatím nebyla zjištěna, natož dokázána pravidelnost mezi dobou trvání konfliktu a přesunu jeho řešení na nadnárodní úroveň. Jde o obsah, hodnoty (materialistické nebo ideologické), smysl, který sebou spor nese a o to, co eventuálně může ještě přinést.

⁸ „... západoevropská historiografie, se o kosovskou problematiku začala zajímat až v době, kdy události v autonomii překročily hranice Jugoslávie a staly se předmětem zájmu politiky mocensky vlivných zemí, a bylo tak zapotřebí osvětlit kořeny a příčiny toho, co „kosovskou otázku“ vyvolalo. (...) do roku 90. Se tak objevilo pouze minimum prací zabývajících se kosovskou otázkou ve 20.století.“ (Štěpánek, 2011, str. 16)

⁹ Jak se v práci postupně dozvíme, některé důvody- interpretace příčin, např.: porušení lidských práv, nastoluje otázku: ale jinde na světě se také porušují lidská práva a problém se nadnárodně neřeší, proč?

teoretických východisek uvádím v kapitole metodologie. O theoretických východiscích detailněji pojednávám v kapitole theoretické ukotvení.

3. METODOLOGIE

Práce je obsahem theoreticky zaměřená, v tom smyslu že pracuje se sociálními teoriemi, je na nich založená, ověřuje je, aplikuje, kombinuje a snad vytvoří i nové. Aplikované teorie a ty, které doufám, že vzniknou, však budu ověřovat, analyzovat (pokud už tak nebylo učiněno dříve), a proto bude práce po stránce způsobu výzkumu: empiricko-theoretická, založena na historicko-sociologických teoriích.

„Metody sociálního výzkumu¹⁰, lze chápat jako theoreticko-metodologická vymezení empirického zkoumání sociální skutečnosti.“ (Reichel, 2009, str. 28)

Empirickými daty zde nebudou číselné údaje o počtech bitev nebo politiků, ale kódy, atributy, záznamové jednotky¹¹, kontextové jednotky¹², analytické kategorie¹³ a do jisté míry samotné aplikované teorie. Stať nabídne částečný přehled teorií, které vysvětlují, proč sociální svět funguje, jak funguje, na čem je založen a proč ve světě dochází ke konfliktům. Vzhledem k tomu, že se zaměřila na několik teorií, jejichž výběr dále v práci odůvodním, jsem tyto teorie navzájem porovnávala s cílem zjistit, která z teorií je aplikovatelná pro vysvětlení Kosovské krize, nebo jejich částí. Aplikovatelnost jsem zjistila samotnou aplikací teorií. Během aplikace a komparace jsem ověřovala, zamítala a potvrzovala, v čem odpovídaly danému problému.

---

¹⁰ „Sociální výzkumy se zabývají prvky, jevy a procesy a jejich vzájemnými vztahy, což vše jsou součástí sociální skutečnosti a spoluvytvářejí její reálnou podobu.“ (Reichel, 2009, str. 21)

¹¹ „Jedná se o charakteristiku (jinými slovy proměnnou, prvek, znak, atd., jež bude v rámci té které analytické kategorie sledovaná.“ (Reichel, 2009, str. 129)

¹² „Představují natolik širokou souvislost, aby se v rámci ní dala záznamová jednotka adekvátně identifikovat a vyhodnotit.“ (Reichel, 2009, str. 129) V rámci této práce to tedy budou psané dokumenty.

¹³ Jde o soubor konkrétních dokumentů, tedy dokumenty rozdělené podle obsahů- témat, která postihují. Například dokumenty o historii Kosova, nebo o legendě bitvy na Kosově poli, či průběhu politických akcí a misí.

3.1. Výzkumné otázky:

1) Rovina analýzy konstrukcí kosovské krize:

- Jak je krize podávána médií?
- Jak jsou charakterizováni viníci?
- Jak jsou popisovány příčiny krize?
- Proč, v čem a pro koho byla kosovská krize důležitým mezníkem?

2) Rovina reálné podoby krize: „jak to doopravdy bylo“.

- Jaká jsou historická fakta- skutečné události?
- Co předcházelo krizi?
- Kdo jsou aktéři?

3) Vývoj kosovské krize a kosovská otázka.

- Jak se vyvíjela kosovská krize?
- Jak se vyvíjela kosovská otázka?
- Kam směřuje kosovská otázka?

Je těžké odlišit od sebe sociální, mediální konstrukce a realitu, „neboť i historiografické práce jsou určitými konstrukcemi, které do příběhů dějin spojují záznamy o jednotlivých událostech a procesech. Nejde proti sobě stavět konstrukce a pravdu, ale nanejvýš konstrukce různé reality, kde na jedné straně stojí konstrukce sebekritické, reflexivní a na straně druhé konstrukce dogmatické, což ovšem jen póly kontinua.“¹⁴

3.2. Typ výzkumu:

Typ výzkumu je základní (akademický). Výsledky práce budou vycházet z kvalitativních metod výzkumu, jehož „cílem je porozumění, což vyžaduje vhléd do co největšího množství dimenzí daného problému.“ (Disman, 2011, str. 286) Funkce výzkumu předpokládám, že bude vědecká a edukační. Logika postupu výzkumu bude induktivní i deduktivní. V rámci analyzování již existujících teorií, které popisují kosovskou otázkou, budu k teoriím přistupovat deduktivně, s cílem ověřit jejich aplikovatelnost. Chci pohlédnout na a porozumět

---

¹⁴ Cituji vedoucího práce PhDr. Martin Vávru, který mi nesmírně pomohl s formulací a utřídováním myšlenek.

problematice přístupem historické sociologie, resp. pomocí vybraných historicko-sociologických teorií; tyto teorie se tak do značné míry stanou i samotným nástrojem výzkumu, metodou poznání. Výsledkem však má být nové poznání, eventuálně nová teorie, či nová interpretace kosovské krize - tato část výzkumu bude následovat induktivní logiku.

„Stěžejní zásadou kvalitativního výzkumu, jeho otevřenost, je třeba chápat jako otevřenost ke zkoumaným objektům včetně jejich zvláštností, jako otevřenost ke zkoumané situaci a jako otevřenost v přístupu k ní (...) aspekty výzkumu se dotvářejí až v průběhu realizace.“ (Reichel, 2009, str. 66) Proto při formulování předpokladů někdy používám podmiňovací způsob. Nejistota neplyne z toho, že bych pochybovala o tomto výzkumu jako takovém, nebo že bych se nemohlo rozhodnout, ale kvůli „otevřenosti“ nemohu rozhodnout. Samozřejmě mám několik teoretických předpokladů, ale ty se liší od hypotéz. Teoretický předpoklad je složitější než redukce problematiky na- ano či ne? Nebo platí a neplatí v tom a tom případě.

3.3. Metody výzkumu, techniky sběru dat a výběr objektu a metoda analýzy dat:

„Termín kvalitativní metodologie se vztahuje k výzkumným procedurám, které produkují deskriptivní data: psaná nebo mluvená slova lidí a jejich pozorovatelné chování.“ Bogdan a Taylor in (Disman, 2011, str. 298)

Jako výzkumnou metodu zvolím typologickou metodu. Její podstatou je konstrukce či užívání typů/typologií. Umožňuje postupovat od empirie k teorii, ale i naopak. Může se kombinovat s dalšími metodami (např. srovnávací, kterou využiji v souvislosti s komparativní analýzou)¹⁵.

V kvalitativním výzkumu jako je tento se výzkum neprovádí na vybraném vzorku populace, ale na souboru vybraných objektů. Tyto objekty budu vybírat pomocí nepravděpodobnostního výběru úsudkem a nabalování. Jedná se o teoretický výběr, který je ukončen, když už se výzkumník nedozvídá nic nového a dochází tak teoretickému nasycení-saturaci¹⁶.

Převážnou část dat získám z dokumentů, proto využiji metody získávání a analýzy dat, které jsou v souladu se zkoumáním textů:

- a) **Studium dokumentů:** „dokument v sociálních výzkumech je určitý produkt lidské činnosti vzniklý z jiných důvodů, než je řešený problém. Obvykle kvůli uchování či předání nějaké informace“. (Reichel, 2009, str. 124) pro tuto práci využiji především

---

¹⁵(Reichel, 2009, str. 29)

¹⁶(Reichel, 2009, str. str.88)

veřejné psané dokumenty a v mnohem menší míře, ale přesto-obrazové dokumenty. Dále bud vycházet několika osobních psaných dokumentů a fonetického dokumentu-nahráného polo-strukturovaného s jedním z aktérů krize. Mezi psanými dokumenty jsou primární i sekundární zdroje. V případě studia psaných dokumentů mě bude zajímat vnitřní a vnější analýza dokumentů. Kontext vzniku dokumentu by mohl obsahovat věst význam či smysl zkoumaný touto prací (tedy smysl vztahující se ke krizi) a znaky v dokumentu snad budou nositeli- kódy významů a smyslů vztahujícím se k tématu. Znaky zároveň mohou být kostkami v celé konstrukci kosovské otázky.

- b) **Komparativní analýza:** užívá se i v jazykovědě a srovnává jisté vlastnosti, znaky u zkoumaných předmětů.¹⁷ Kromě znaků zkoumaných předmětů budu porovnávat i samotné předměty a teorie, ze kterých budu vycházet s cílem zajistit tak co nejširší úhel pohled na problematiku z pohledu historicko- sociologických teorií.
- c) **Konstruktivistickou analýza:** využiji při zkoumání konstrukce kosovské otázky v zahraniční politice a mezinárodních vztahů.
- d) **Diskurzivní analýza:** „se zaměřuje na jazyk a jeho vztah ke světu , přičemž jí jde o identifikaci činitelů skrývajících se za data a jejich interpretaci za pomoci teorie na sociální úrovni.“ [Antaki in (Vašat, 2009, str. 4)] Kosovská krize je konstruovaná i pomocí jazyka- její aktéři ji nějakým způsobem interpretují okolnímu světu (za nějakými – konkrétními - účely). Studiem užití jazyka v dané problematice tak zjistím nejen způsob vytváření, ale i snad se tak dozvím něco i o samotných autorech-aktérech a architektech (interpretací) kosovské krize. Jaká bude úloha diskurzu při konstituci kosovské krize? Navíc diskurzivní analýza pracuje i s pojmem moc (jak jsem již zmínila u Foucaultova pojetí analýzy), tu i i představitel kritické diskurzivní analýzy Fairclough považuje za velmi důležitou, protože: „ skrze moc je totiž diskurz schopen ovlivňovat obsah (vědění, názory apod.), vztahy (mezi subjekty) a jiné subjekty (a jejich identity), konkrétně ty, které nemají k moci přístup.“ [Fairclough in (Vašat, 2009, str. 8)].

Vzhledem k vybraným metodám výzkumu, zvolím typologickou proceduru¹⁸ výzkumu a sběru dat. Ta stejně jako typologická metoda umožňuje kombinovat různé metody.

---

¹⁷(Reichel, 2009, str. 28)

¹⁸ Mám na mysli Lamserovo pojetí procedury- syntéza typu metody a výzkumu.

3.4. Validita a reliabilita výzkumu:

V kvalitativním výzkumu se reliabilita neměří pomocí statistických metod a je tedy obtížné ji přesněji stanovit. Jedná se o výzkum sociální reality, která je sama o sobě velmi dynamická a nestálá. Samotný způsob výzkumu je samozřejmě plně zopakovatelný, ale pravděpodobně už nikdy nepřinese stejné výsledky. Kvalitativní metoda si neklade za hlavní cíl zobecňovat výsledky na celou populaci. Samozřejmě se můžeme ptát a zkoumat, zda jsou naše výsledky platné i pro jiné skupiny zkoumaných objektů, ale to znamená další výzkum, nestačí přidat k výpočtu koeficient a zjistit tak možnou míru pravděpodobnosti, že by výsledek platil na celek.

U kvalitativního výzkumu nedochází k tak vysoké standardizaci, což umožňuje získat opravdu vysoké množství informací, (standardizace mnohdy limituje množství a obsah získaných dat) což přidává práci výzkumníkovi při zpracování dat- při kódování a kategorizování atd., ale zvyšuje validitu výzkumu, jelikož se snížilo riziko nedostatku „o realitě vypovídajících“ informací. Kvalitativní výzkum má vyšší sklony k subjektivitě.

V rámci této práce, si předem uvědomují rizika již zmíněné subjektivity i neudržení práce pohromadě, právě kvůli enormnímu množství informací, které mohou získat. Doufám, že se mi podaří si včas uvědomit moment saturace. Další riziko validity bude představovat kódování a kategorizování získaných dat a riziko determinismu.

Validitu výzkumu hodlám zvýšit i využitím triangulace: a) datové- jelikož budu vycházet z různých datových zdrojů – osobní i veřejné psané dokumenty, primární a sekundární psané texty, a další již výše zmíněné; b) metodologická: již zmíněná typologická procedura výzkumu a povaha práce obměnu techniky sběru a analýzy dat; c) teoretické: „vyjadřuje užívání různých teoretických konceptů a úhlů pohledů na zkoumanou problematiku a současně sledování, zda tyto rozdílné náhledy způsobily v datech nějaké zjiřitelné difference.“ (Reichel, 2009, str. 65)

Třídění a vyhodnocování získaných dat bude různorodé stejně jako údaje samy. Kvalitativní údaje se urovnávají a třídy postupně už v průběhu výzkumu. „Nicméně platí, že směr a rámec vyhodnocování údajů musí reflektovat původní cíle zkoumání, popřípadě jejich změny.“ (Reichel, 2009, str. 165) Třídění dat bude předcházet kódování - rozčlením soubory údajů na dílčí části a ty pak pojmenuji a roztřídím do kategorií (typologií). Ke kódování využiji program Atlas.ti a SPSS. Pro vyhodnocování dat využiji již zmíněnou obsahovou analýzu. „Objevující se se kategorie, které jsou tematicky příbuzné, potom naznačují existenci jedné centrální kategorie (...) kategorie se mezi sebou neustále srovnávají (...) hovoří se o metodě nepřetržitého porovnávání.“ (Reichel, 2009, str. 167)

S vědomím vyššího rizika subjektivity při kvalitativním výzkumu se o to víc pokusím zachovat určitý kritický odstup.

4. TEORETICKÉ UKOTVENÍ PRÁCE

Pro tento výzkum budu vycházet z několika teorií, budu je porovnávat a spojovat. Na kosovskou otázku budu pohlížet jako na dynamickou, vykonstruovanou sociální skutečnost, kterou promítnu v čase a prostoru. Zaměřím se na procesy a způsoby vytváření problému, na jeho architektury a aktéry. Předpokládám, že vytváření, formování a formulování kosovské otázky bylo a je výsledkem jednání různých druhů aktérů. Vývoj otázky není u konce, řešení by mohlo znamenat konec problému a několik řešení již bylo navrženo. Po porozumění vzniku a dosavadního vývoje problematiky, nastíním jeho další možný vývoj a na konci připojím vlastní návrh řešení, který ale nepředpokládám, že bude praktikovatelný, protože by znamenal vzdát se většiny sociálních výtvorů (myšlenkového a institucionalizovaného charakteru, např.: právo, stát, národ, humanita atd., ale materialistického: peníze, zbraně, počítače atd., ke kterým společnost doposud došla.

Teoretickým předpokladem mého výzkumu je, že kosovská krize, kterou se budu snažit zrekonstruovat, se odehrává na několika úrovních, které jsou velmi úzce propojeny a navzájem se ovlivňují a formují.

Důležitými prvky skládačky nejspodnější vrstvy sociální skutečnosti (problému) budou lidé (např.: Srb, Albánec) a základní (obecné) skupiny (např.: Srbové, Albánci), které tvoří - aktéři, jejich jednání (včetně významu a smyslu), vztahy mezi aktéry a pole, na kterém působí. Základním aktérem tedy bude jednotlivec i skupina. Nad zmíněnou základní vrstvou předpokládám „nad-vrstvu“, kterou budou tvořit další (nad)aktéři- „vyvolení“ ze základní vrstvy, kteří se možná budou seskupovat do různých formací a budou základní skupinu buď zastupovat, nebo ovlivňovat nebo obojí a to různými prostředky. Nad-vrstvu tedy budou opět tvořit jednotlivci, ale i skupiny.

Zvláštní skupinu pak budou tvořit „vnější architekti“ skutečnosti. Ti, kteří: popisují problematiku okolnímu světu a tím dovytvářejí její obraz resp. obrazy. Do této skupiny budou patřit autoři, kteří problematiku kosovské otázky popsali a z jejichž děl budu čerpat data. A nakonec to budou ti, kterým byla nálepka – strůjců, architektů, hybatelů, atd. přidělena.

Předpokládám, že kosovskou krizi utvářejí a formují všechny tři zmíněné vrstvy- samostatně i ve spolupráci (i když možná nevědomé), ale každá se z vrstev na problematice bude podílet jinak. Cílem bude pochopit vysvětlit způsoby, důvody, příčiny vytvoření a vývoje kosovské krize.

4.1. Teoretická východiska

Prvním a velmi obecným cílem této práce je porozumět. „Popisy společensko-historických událostí musí pokud možno, co nejvíce vycházet ze stavu mysli jedinců, kteří se podíleli na vytváření společenského uspořádání a přizpůsobovali se mu.“ (Harrington, 2005, str. 105) Což, ale neznamená omezit se jen na výklad. „Správný vědecký výklad kteréhokoliv jevu musí obsahovat také pokus o vysvětlení jeho příčin...“ (Harrington, 2005, str. 106) Stavem mysli jedinců však v práci nemám na mysli psychický stav mysli, ale stav vycházející z diskurzu. Weber v rámci popisování funkcí, které by měl výzkum a věda plnit, též uvádí, že badatel je ten, kdo rekonstruuje shromážděná fakta. Proto se domnívám, že moje pozice rekonstruktorů a název a práce je relevantní. Přestože prvotní motivy k sepsání této práce byly subjektivní, doufám, že moje hodnotové preference zásadně nenaruší validitu práce. Vzhledem k tomu, že procedura výzkumu bude typologická navážu na Weberův typologický přístup – ideálních typů. Souhlasím s Maxem Weberem, že pojmy ve společenských vědách nesměřují k formulování obecných zákonů chování ani zákon historického vývoje. Právě díky tomu je třeba srovnávat a odlišovat rozdílné, ale přitom spolu související aspekty sociální zkušenosti.

V práci se budu zabývat i jednáním aktérů, a stejně jako Weber předpokládám, že aktéři měli důvod/y ke svému chování, směřovali k nějakému cíli. Důvody však nemuseli nutně vytvářet sami, mohli být aktérům předány a ti je opět z nějakého důvodu přijali. Jednání je tak nese a představuje význam. Aktér je člověk (nebo skupina „podobných“¹⁹ lidí), který jedná, nějakým způsobem (v závislosti na možnostech, schopnostech, dosažených zkušenostech) z nějakého důvodu (protože má nějakou roli ve společnosti, nebo protože si myslí, že by měl, eventuálně byl donucen) a za nějakým účelem. Aktér předpokládá, že jeho jednání přinese výsledek- který předem zvážil, ale možná také ne, anebo ne zcela. Bohužel i přes veškeré

---

¹⁹ Výrazem podobných zatím myslím velmi obecný spojovací prvek. Může jít o společný cíl, společné smýšlení, stejnou životní zkušenost, věk atd. Skupinu však nemusí nutně tvořit jednotlivci s vlastního a dobrovolného rozhodnutí, vlastní identifikací. Skupinu z lidí mužů náhle vytvořit vnější nebo obecný faktor- např. stejné místo a čas, nebo pozorovatel.

plánování nemusíme dospět kýženého cíle, protože akce může mít i nečekané důsledky, nebo je náš plán akce přerušen jinou akcí jiného aktéra. Další důkaz toho, jak je sociální realita propojena napříč všemi vrstvami. Jaký význam má Weberův přístup pro tuto práci? Inspiruje mě při vytváření typů, varuje před možnými chybami při výzkumu a spojuje aktéra s jednáním přes význam. Aktéři v mé práci též měli důvody ke svému chování. Jejich činy byly okolním světem nějak přijímány, interpretovány. Akce jedněch aktérů podnítila reakci²⁰ ostatních.

Weber ve svém díle (Metodologie, sociologie politika) zmiňuje pojem sociálněpolitický charakter problému. Znakem takového problému je „totiž to, že není možné je vyřešit jenom na základě pouhých technických úvah (...) ale že se musí vést spor o regulativní hodnotová měřítka jeho řešení. A tento spor nebývá veden jenom mezi třídními zájmy, nýbrž také mezi světovými názory. (Weber, 1998, str. 13) V mé práci vystupuje politický aspekt jako jedna z možných příčin kosovské krize, jako systém, který určoval podobu a vývoj krize, jako pole jednání, důvod jednání. (Samozřejmě nebyť politických aktérů nebylo by politického aspektu). Kosovská krize však překročila hranice jednoho malého území o rozloze cca 10 900 km²., překročila hranice jednoho státu a jeho politiky- Jugoslávie; Kosovská krize a její řešení přešlo v mezinárodní zájem. Proč? Jaký smysl/význam mělo řešení kosovské otázky pro další politiky (ve smyslu politických systémů jiných států i jednotlivých aktérů, kteří systémy reprezentovali) a světové mocnosti? Jak vnímaly kosovskou otázku zapojené státy a jejich politiky?

---

²⁰ I kdyby byla reakce nulová, půjde o reakci nereagováním- a i to má svůj důvod.

5. STRUČNÝ PŘEHLED DĚJIN KOSOVA (15.7.1398 – 23.3.1999) V KONTEXTU MEZINÁRODNÍHO VNÍMÁNÍ

Pro Srby ale i Kosovské Albánce představuje Kosovo důležitou součást jejich historie, národního vědomí, kultury (nalezneme tu mnoho srbských středověkých klášterů a památek nejvýznamnějších panovníků, kteří na území vládli). Obě etnika si toto území nárokují. Jak jsem již zmínila, Kosovo nepředstavuje jen místo na mapě, je zároveň symbolem porážky, příslibu pomsty, křivdy a boje proti utlačovateli. Je symbolem mučednictví a hrdinství. To vše díky mýtům vzniklým na základě bitvy na Kosově poli roku 1389²¹, ke kterým se vrátím později. Vycházejme nyní z ne-mytických historických faktů, kde bitva Kosově poli představovala střet mezi tureckou a srbskou armádou, mezi islámem a křesťanstvím. 70 let poté se Osmanům podařilo obsadit srbský středověký stát na téměř 500 let. Během osmanské nadvlády došlo několikrát k migraci srbského obyvatelstva z Kosova na sever, a namísto nich se na území usadili další skupiny Albánců, kteří tak získali početní převahu. Srbové se několikrát pokusili o svržení turecké nadvlády, což se nakonec podařilo během balkánských válek (1912-1913), po jejichž skončení bylo Kosovo rozděleno mezi Srbské a Černohorské království²² až do 2. Světové války (se zhruba tříletou pauzou-1915-1918-, kdy Kosovo spadalo pod nadvládu Rakousko-Uherska²³), kdy bylo Kosovo připojeno k Albánii²⁴. Po skončení války získalo status autonomní oblasti Srbska, tzv. KOSMET (Kosovo a Metochie). Autonomie byla zprvu omezená. Pravomoci této autonomní oblasti byly později posíleny jednak ústavou z roku 1963, která povýšila Albánce z národnostní menšiny na národnost a ještě více pak ústavou z roku 1974²⁵, která zajistila Kosovu vlastní ústavu, nejvyšší soud, národní banku, parlament, který směl přijímat zákony, které však nesměly být v rozporu s ústavou Federace a Srbska, a povýšila tak Kosovo (právně) téměř na úroveň další republiky Jugoslávie. Po smrti Tita se změnou politických struktur a postupným nástupem S. Miloševiče k moci (80. léta 20. století), se situace na Kosovu mění. Rostl počet nepokojů, autonomie Kosova byla omezena a nakonec zrušena srbskými ústavami z roku 1989, které ustanovily opětovné sjednocení autonomních oblastí se Srbskem. V 90. letech byla zrušena albánská televize a rozhlas, albánští zaměstnanci byli masově propouštěni ze zaměstnání ve státní sféře, ze škol téměř vymizela albánština. Proti-albánské restriktce vedly k zasedání v Prištině 2. 7.

---

²¹ [Štěpánek:36]

²² [Štěpánek:33]

²³ Tamtéž str.45

²⁴ [Dějiny Jihoslovanských zemí: 450]

²⁵ [Dienstbier:325]

1990 na kterém albánští zástupci prohlásili Kosovo za republiku²⁶ (Republika Kosovo) a 7. 10. 1990 přijali v Kačaniku ústavu Republiky Kosova²⁷. Dva týdny poté přijalo Srbsko novou ústavu, která Kosovo zbavovala všech státoprávních pravomocí a ponechaná mu byla pouze územní autonomie. Většina kosovských Albánců však nadále podporovala myšlenku nezávislosti Kosova, o čemž svědčí i výsledky referenda, které uspořádala vůdčí Demokratická Liga Kosova v roce 1991. Separatistické tendence kosovských Albánců, které měly silnou podporu v řadách vysokoškolských studentů, vedly k zrušení výuky v albánštině (kromě předmětu zabývajícího se Albánským jazykem a literaturou) i na vysoké škole v Prištině. 2/3 studentů školu proto opustilo. Domnívám se, že šlo o taktický tah ze strany Srbů, jak oslabit podporu separatismu z řad intelektuálů. Není to jen případ kosovské krize a kosovských Albánců, kdy dochází k protestům ze strany vysokoškolských studentů a intelektuálů. Obraz vzdělané, energické, mladé několikatisícové masy protestující proti útlaku si každý jistě vybaví v kontextu mnoha revolucí. Potřeba oslabit „nepřítele“ tímto způsobem- odříznout studenta od školy- nám je též dobře známá z jiných dějinných kontextů.²⁸ Podle některých²⁹ šlo o snahu potlačit albánskou kulturu- jazyk a oslabit albánské nacionalistické tendence. To jistě také, a i to je taktické, ale domnívám se, že vedlejším zamýšleným plánem bylo tak i destabilizovat „nebezpečnou“ vrstvu studentstva. Navíc Srbové sami měli mnoho zkušeností s rozbouřeným davem studentů, znali protestní potenciál takové masy. Pokud chtěli Srbové opravdu vymýtit albánský vliv a nacionalismus, proč tedy nezrušili i předměty vyučující Albánský jazyk a literaturu?

I přes novou srbskou ústavu proběhly v Kosovu roku 1992 ilegální volby (do parlamentu a volba presidenta), ve kterých zvítězila LDK³⁰ a presidentem se stal Ibrahim Rugova³¹. Výsledky voleb uznala pouze Albánie, jinak nikdo. Uznání Albánie bylo logickým gestem, ale nemělo jakýkoliv mezinárodní vliv.

Na jaře 1996 došlo k vraždě 4 Srbů (3 lidé ve městě Dečane³² a 1 policista ve městě Štimlje) a ke 2 těžkým zraněním policistů v Peči. K útokům se přihlásila Kosovská osvobozenecská armáda (UCK), která do té doby nebyla veřejnosti známá. UCK tak prý chtěla

---

²⁶ [Dienstbier:325]

²⁷ [Tamtéž str. 325]

²⁸ Zastoupení studentstva na protestech známe např. z Francie: únorová revoluce 1848, Pařížské studentské nepokoje 1968, v ČR protesty spojené s Palachem a listopad 1989; studentstvo však někdy stálo i za šířením negativních myšlenek- například studenti (nejen) Právnické fakulty UK, se zasadili o šíření fašismu a nacismu. V Bělorusku protesty proti Lukašenkovi- mnozí zadrženi byli studenti atd.

²⁹ Viz. kniha Brudar, Mario: Nada, obmana, slom. Politički život Srba na Kosovu i Metohiji (1987-1999).

³⁰ Demokratická liga Kosova

³¹ [Dienstbier:326]

³² [Tamtéž :330]

pomstít Srbem zastřeleného albánského studenta, který se prý snažil ukrást auto. Za necelý rok o UCK věděl každý v Jugoslávii, ale už i za hranicemi země, především kvůli krvavým střetům se srbskou policií a následně i jugoslávskou armádou. Střety mezi polovojenskými a vojenskými složkami se však postupně rozšířily i na útoky proti civilnímu obyvatelstvu (obou národností). Bohužel statistiky uvádějící počty civilních mrtvých se značně liší. Dokonce ani oficiální zpravodajství mnohdy nekonkretizuje, kdo byl zabit. Ne že by smrt jednoho člověka znamenala víc, než smrt jiného, ale úplně se tak mění kontext střetů. Jde-li o střet mezi UCK srbskou policií, jde o „vyrovnávání účtu“, velmi krutým způsobem, ale vzhledem k tomu, že UCK bylo velmi dobře vyzbrojeno i vycvičeno, nešlo o nerovný boj. Vzhledem k tomu že si srbská administrativa i UCK vysloužili nálepku teroristé (každý v jiném kontextu, ale přeci), mohli jejich střety připomínat válku dvou zel, ale nestalo se tak. Postoj západního světa k UCK je vlastně velmi paradoxní. UCK přestože byla vnímaná jako nebezpečná, radikální, organizovaná a ozbrojená složka, srbská policie byla politiky a v médiích mnohem více odsuzovaná za své (údajné) počínání. UCK tak mnohdy ze situace vyšla jako bránící se oběť, ale srbská policie zásadně jako utlačovatel, jehož cílem je exodus kosovských Albánců z území a etnické čistky. Výraz etnická čistka se ve spojení s kosovskými Albánci používalo často. Zprávy Kontaktní skupiny (která vstoupila do situace jako monitorovací a zprávy dále předávající článek v roce 1998) a zvláštního zpravodaje OSN pro Balkán- Jirího Dienstbiera, potvrzovali probíhající čistky na území Kosova, nejčastěji však šlo formu vystěhovávání z domovů a znesnadnění návratu zpět, například odebíráním dokladů atd. Výrazy etnické čistky a exodus během svých projevů rozhodně nešetřili představitelé západních zemí ani tajemník OSN Kofi Annan. Údajné etnické čistky civilního obyvatelstva formou vraždění ze strany Srbské policie však mnohdy nebylo jednoduché dokázat. Příkladem neobjasněné události, která byla bez důkazů veřejnosti podaná jako etnické vraždění ze strany Srbů, je masakr v Račaku³³ (15.1.1999), dodnes nejsou okolnosti jasné ani pachatelé známi, ale vlivem CNN efektu³⁴ se utvrdil názor na Srby jako na „ty zlé“ a stal se důležitou záminkou pro intervenci NATO.

Na jaře 1998 bylo na Jugoslávii uvaleno embargo na dovoz zbraní³⁵. Na podzim téhož roku dalo NATO Jugoslávii ultimátum, které vyústilo v podepsání dohody o ustanovení

---

³³ [Dienstbier:51, 53, 333]

³⁴ CNN pustila do zpráv po celém světě krvavé záběry mrtvých těl, se zprávou, že jde o albánské civilní obyvatelstvo, které zabili srbské policejní jednotky, aniž by případ prošetřen nebo dokázán. Dnes už bohužel nejsou záznamy na internetu k dohledání. Domnívám se, že byly plánovitě staženy, čemuž by nasvědčovalo i to, že jakmile se začalo pochybovat o průběhu masakru, znejistěla i média a zpětně už se k původnímu znění kauzy Račak už nevyjadřovala.

³⁵ [Dienstbier:331]

Kosovské ověřovací mise OBSE³⁶, která měla udržet UCK v horách a srbskou policii daleko od nich. Plán OBSE se bohužel nezdařil. Útoky UCK opět nabíraly na intenzitě a spolu s tím i reakce srbské policie a jugoslávské armády, který vstoupila na území Kosova v lednu 1999.

Je paradoxem, že na Jugoslávii bylo uvaleno embargo o dovozu zbraní, na druhou stranu jedním z kongresmanů (aktivně lobbujících v kongresu) byl i Joseph J. DiGuardi³⁷, který otevřeně razil myšlenku nutnosti podpořit UCK vyzbrojením, aby mohli bránit svoje občany. Kořeny jeho rodiny sahají do středověku, kdy se jeho albánští předkové rozhodli utéct do Itálie během osmanské nadvlády (15. Století). Je zároveň presidentem albánsko-americké občanské ligy³⁸ a Republikánem. Několikrát vystoupil v zprávách CNN, kde zopakoval důležitost vyzbrojení KOA³⁹. Jeho liga od založení (1989) uvolnila miliony dolarů na podporu jeho agendy. DiGuardi veřejně prohlašoval nutnost vyzbrojit UCK⁴⁰ i dva roky poté, co vyslanec Gelbard označil UCK za teroristy. Nikde jsem se nedočetla ani nedoslechla, že by někdo zkritizoval DiGuardiho návrh, nebo upozornil, že UCK bylo též označeno za teroristy.

Kosovskou krizi měly vyřešit mírová konference v Rambouillet⁴¹ a Paříži v zimě roku 1999. Milošević však nepřistoupil na podmínky ultimáta a 24. Března 1999 večer začalo NATO bombardovat Jugoslávii, aniž by oficiálně vyhlásilo válku Jugoslávii, aniž by mělo mandát RB OSN (proto v rámci zachování neutrality nepovolily Rakousko a Švýcarsko přelety nad svým územím), aniž by byl útok zahájen v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy⁴².

---

³⁶ Dienstbier:332]

³⁷ Na tuto osobu jsem narazila náhodně při vyhledávání odkazů na CNN effect v souvislosti s Račakem na youtube, informace o něm se mi podařilo získat jen na wikipedii:
http://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_J._DiGuardi (19.6.2013) .

³⁸ Popis organizace dostupný na: http://en.wikipedia.org/wiki/Albanian_American_Civic_League (20.6.2013)

³⁹ Česká zkratka pro UCK, Kosovská osvobozenecá armáda.

⁴⁰ DioGuardi sám apeluje na CNN (dostupné na youtube.com 19.6.2013): <http://www.youtube.com/watch?v=kG-Xb0thgns&feature=endscreen>

⁴¹ Jednání v Rambouillet začalo 6.2.1999, v Paříži 15.3.1999

⁴² Znění článku 5 washingtonské smlouvy (4. 4. 1949):

„Smluvní strany se dohodly, že ozbrojený útok proti jedné nebo více z nich v Evropě nebo Severní Americe bude považován za útok proti všem, a proto se dohodly, že dojde-li k takovému ozbrojenému útoku, každý z nich, uplatňujíc právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu uznané článkem 51 Charty OSN, pomůže smluvní straně nebo stranám takto napadeným tím, že neprodleně podnikne sama a v součinnosti s ostatními stranami takovou akci, jakou bude považovat za nutnou, včetně použití ozbrojené síly, s cílem obnovit a zachovat bezpečnost severoatlantického prostoru. Každý takový útok a veškerá opatření učiněna v jeho důsledku budou neprodleně oznámena Radě bezpečnosti. Tato opatření budou ukončena, jakmile Rada bezpečnosti přijme opatření nutná pro obnovení a zachování mezinárodního míru a bezpečnosti.“
Článek 6 deklaruje význam ozbrojeného útoku zmíněného v článku 5.

Základním vnitropolitickým a regionálním, resp. mezinárodním, rámcem tématu Kosova, byly v uvedeném období dvě vzájemně se téměř odporující skutečnosti:

a) Politická porážka S. Miloševiče v únoru 1997, kterou pod tlakem mezinárodního společenství musel uznat po několikaměsíčních demonstracích ve všech větších srbských městech v období listopad 1996- únor 1997. Tím došlo k politickému posílení úlohy srbské opozice, která však v té době ještě neprojevila dostatek schopností ke sjednocení a vytvoření jediného proti-Miloševičovského bloku.

b) Upevnění regionálního a celkového mezinárodního postavení Miloševiče po ukončení války v Bosně a Hercegovině, podpisu Daytonských dohod v prosinci 1995, uspořádání prvních demokratických voleb v této zemi na podzim 1996 a především následnému zrušení politických a ekonomických sankcí vůči SRJ ze strany RB OSN.

Kosovští Albánci a politická reprezentace kosovských Albánců vnímala mezinárodní postavení Miloševiče jako hrozbu svých zájmů, tedy odtržení Kosova od Srbska vyhlášením nezávislosti. Proto na podzim 1997 došlo v Kosovu k rozsáhlým demonstracím, které srbské policejní síly potlačily. Prakticky ve stejné době aktivizovalo radikální křídlo kosovských Albánců násilné akce proti jugoslávské armádě, srbské policii a srbským civilistům v Kosovu. Představitel amerického prezidenta Clintona pro Kosovo- velvyslanec Gelbard- označil akce tehdy již poměrně známé UCK za terorismus. UCK svými aktivitami jednak trvale oslabovala úlohu Ibrahima Rugovi, tehdy tzv. „Presidenta Kosova“, a poměrně úspěšně zaměřovala akce jugoslávských a srbských represivních složek proti civilním cílům. Provokace UCK vedly srbské represivní složky útočit i na civilní cíle a UCK ohrožovalo nebo ničilo civilní cíle i loajální civilisty- podle UCK zrádce⁴³.

Významným faktorem růstu teroristických akcí UCK se stalo její rozsáhlé vyzbrojení zbraněmi pocházejícími z kasáren a armádních skladů řádných ozbrojených sil Albánie. Na jaře 1997 se Albánie v důsledku tzv. pyramidových her⁴⁴ zhroutil jako stát a ze země zůstaly pouze mezinárodně uznávané hranice. Ozbrojené gangy a skupiny jednotlivců rozkradli nemalou část zbraní albánské armády. Podstatná část z nich pak posloužila k vyzbrojení UCK.

---

⁴³ [Dienstbier:24]

⁴⁴ Též známých jako „letadla“, jde o podvodný model vydělávání peněz, který je založen na získávání nových členů. Toto schéma bylo zneužito v Rusku a Albánii, kde lidé neměli tušení (kvůli komunismu), jak teoreticky, natož ve skutečnosti funguje kapitalismus a uvěřili, že je možné dosáhnout pohádkových zisků lusknutím prstu.

Úloha Armády Jugoslávie, která tehdy vykonávala ochranu jugoslávských hranic včetně Kosova, v procesu vyzbrojení UCK dodnes není jasná ani dostatečně vysvětlená.

Po razantních vojenských a politických zásazích proti UCK, u nichž kosovští Albánci především zdůrazňovali zabíjení civilů, se politika západních vlád a její veřejnosti začala postupně obracet opět proti Miloševićovi. Pověst, v té době již jugoslávského prezidenta, „mírotvorce“ z BaH (vytvořená mediálně především Američany, konkrétně pak hlavním autorem R. Holbrookem) byla prakticky tatam. V pozdním jaře 1998 zavedla Kontaktní skupina, proti názoru Ruska, opětovně zavedení sankcí vůči SRJ.

Kosovští Albánci nadále odmítli s představiteli Bělehradu jakkoliv jednat, jejich jediným trvale opakovaným požadavkem byla nezávislost Kosova. Usilovali (v konečném důsledku úspěšně) o vojenský zásah NATO proti SRJ a vynucené ustanovení statutu Kosova západními zeměmi, nejlépe RB OSN.

Jugoslávské armádě a srbské policii se při častém použití „nadměrné síly“, podle slovníku Kontaktní skupiny toto označení znamenalo použít sílu proti civilním cílům a civilnímu obyvatelstvu, nicméně podařilo UCK postupně vytlačovat z oblastí Kosova, které dříve UCK kontrolovala.

UCK se za výrazné finanční a personální pomoci albánské diaspory ze západní Evropy, především z jejích germanofonních částí (tj. Německo, Rakousko, Švýcarsko), podařilo nicméně zachovat své pozice v Kosovu až do pozdního podzimu 1998. Značné množství Kosovských Albánců, tedy civilů, přehalo ze svých domovů. Částečně ze strachu před jugoslávskými a srbskými jednotkami, částečně ale také v důsledku dobře promyšlené mediální taktiky UCK. Ta tímto způsobem zdůrazňovala, a nutno podotknout, že velmi úspěšně, v první řadě a téměř výlučně humanitární rozměr⁴⁵ vývoje v Kosovu.

Velvyslanci Holbrookovi se koncem října 1998 podařilo pod hrozbou bombardování Jugoslávie dosáhnout s Miloševićem dohody o rozmístění verifikační mise OBSE v Kosovu. Tato mise známá jako KVM (kosovská verifikační mise) byla neozbrojená a měla dohlížet na vývoj situace v terénu po snížení počtu příslušníků Armády Jugoslávie a policie v Kosovu na počty před zahájením teroristických akcí UCK. Milošević tehdy odmítl účast UCK v této dohodě s tím, že nebude jednat s lidmi, které sám Washington označil za teroristy.

Bělehrad skutečně ve stanovených lhůtách provedl domluvené stažení svých vojenských a policejních jednotek z Kosova. Průběžně to potvrzovala KVM, která ovšem jen

---

⁴⁵ UCK se odkazovala na nelidské podmínky pro život, potlačování (lidských) práv kosovských Albánců.

s potížemi doplňovala stav svých členů na potřebných asi 2000 lidí. Členové mezinárodního společenství s vysíláním svých sil do KVM nikterak nespěchali.

Oslabení jugoslávské armády a srbské policie v Kosovu využila UCK, pro kterou z dohody Holbrooke – Milošević nevyplývaly nijaké závazky, ke znovu obsazení území dříve ztracených v bojích.

V polovině ledna 1999 pak došlo k zmíněné události ve vesnici Račak k události, která je s postupem času stále více označovaná jako mediální manipulace, provedená s pomocí amerického vedoucího KVM – velvyslance Williama Walkera. Tzv. „masakr ve vesnici Račak“, který oznámila Walkerovi UCK a ten jej obratem potvrdil. Pozdější vyšetřování této věci, a to i speciální zástupkyní/ představitelkou EU - Finskou lékařkou Helenou Rantaovou ovšem podíl srbské strany na tomto „masakru“ nepotvrdilo. Okolnosti masakru byly od počátku velmi podezřelé, na což upozornili i váleční zpravodajové světově uznávaných novin, například francouzského Le Monde a Le Figaro. Račak byl v době masakru už jistou obsazen UCK, srbské jednotky dorazili na místo až později a sotva je UCK zaregistrovala, ocitli se pod nepřetržitou palbou. Podle soudních analytiků bylo tedy nemožné bránit se a ještě hledat oběti ve vesnici, která navíc byla vylidněna (bez civilního obyvatelstva), a popraviti je. Na místě údajného činu nebyla nalezena téměř žádná krev, což nasvědčovalo názoru, že těla byla donesena na toto místo odjinud. Při ohledávání mrtvol soudními patology bylo zjištěno, že 37 obětí bylo oblečených tak, aby přežili delší dobu venku (připomeňme, že byl leden), měli vojenské boty, a stejné kožené pásky. Na těchto „podezřelých“ svrscích měli mít civilní oblečení. Tyto okolnosti vedly k vážnému a logickému zamyšlení, opravdu šlo o civilisty? O kosovské Albánce popravené srbskými policejními jednotkami? Nešlo náhodou o inscenaci KOA? Na rukou obětí se našel stříelný prach, který dokazoval, že mrtví před smrtí stříleli.

Washington se přesto poté pod enormním tlakem světových médií, které sesílaly na Miloševiče oheň a síru, rozhodl svolat ve Francii mírovou konferenci. Jejím cílem ovšem tentokrát nemělo být řešení dílčích otázek typu příměří, návrat vnitřních uprchlíků do svých domovů apod., cílem konference bylo dosáhnout dohod o statutu Kosova.

Konference probíhala v zámečku Rambouillet. Jako prostředník na ní působil Richard Holbrooke, ale v mezních případech též americká ministryně zahraničí Madeleine Albrightová⁴⁶. Představitelé patnácti členů Kontaktní skupiny a zástupce EU byli

---

⁴⁶ Rozená Marie Jana Körbelová 15. 5. 1937, Praha (po roce 1945 Korbelová) je bývalá ministryně zahraničních věcí USA (23. ledna 1997 do 20. ledna 2001), historicky první žena v tomto úřadu. Během první Clintonovy administrativy velvyslankyní USA při OSN. S hrála významnou úlohu v rozšiřování NATO o země bývalého východního bloku. V květnu 2012 jí Barack Obama udělil Prezidentskou medaili svobody. Dostupné z (10.5.2013): http://cs.wikipedia.org/wiki/Madeleine_Albrightov%C3%A1

v Rambouillet jenom do počtu. Američané s jejich aktivním podílem na práci na konferenci nepočítali.

Jugoslávko- srbská delegace vedená prezidentem Srbska- Milanem Milutinovićem- přijala prakticky všechny požadavky, které Američané vznesli. Odmítla však požadavky týkající se rozmístění cizích vojsk na území SRJ a Kosova. Po dramatickém průběhu konference nakonec kosovští Albánci a jejich delegace, v Rambouillet Američany narychlo nalezený představitel radikálního křídla Hashim Thaci, dokument podepsali. Stojí za zmínku, že Ibrahima Rigovu („prezidenta Kosova“), Američané marginalizovali. Srbská strana byla připravena podepsat části dohody, které odsouhlasila již dříve. Její, vojenské pasáže však žádala projednat. Odvolávala se přitom mimo jiné na to, že se srbskou delegací o těchto částech Američané ani nikdo nejednal. Na tomto místě je žádoucí také zmínit, že v Rambouillet, na rozdíl od zažité představy, k přímému jednání mezi Srby a Kosovskými Albánci resp. jejich delegacemi nikdy nedošlo. Myslím, že je opět nutné poukázat na zarážející rozhodnutí Američanů sehnat někoho, kdo s nimi smlouvu podepíše-Hashim Thaciho, přestože byl jedním z členů UCK⁴⁷, která byla označena Gelbardem za teroristy a „kosovského prezidenta“ obešli, protože patřil k umírněným kosovským Albáncům. Navíc Hashim Thaci byl kosovský mafián, který obchodoval s orgány zajatých Srbů, drogami a zbraněmi (tato obvinění potvrdila i zpráva RB OSN z 15.12.2010). Nevěřím, že Američané neměli potuchy o Thaciho nekalých praktikách, americký kongres věděl o pro-albánském lobby a DioGuardiho nátlak na vyzbrojení UCK byl silný a veřejný. HashimThaci navíc celou dobu trval na pokračování v útocích NATO, přestože Rugova se nechal slyšet po několika dnech útoků, že chce ukončení útoků a přejít na cestu vyjednávání. Thaci však opakoval- na Srbi se musí silně, jedině obrovská síla platí na Srby a stejné výroky slyšíme od samotných hlavních představitelů útoků- naopak přitvrdíme! Útoky musí být silné, že lidé sami vydají svého presidenta. Až na to, že Milošević si svým neústupným rozhodnutím získal „sympatie“ i těch, kteří s ním doposud nikdy nesympatizovali, ale naopak. Na účet Thaciho a Albrightové dokonce kolují fámy o jejich milostné aféře, poté co se seznámili v Rambouillet a Albrightová o potřesení ruky Thacimu, o něm řekla, že je to pohledný mladík. Prý stála i za zvolením Thaciho kosovským premiérem roku 2007.

Thaci a Albrightová však nebyli jedinou „VIP milostnou dvojicí“ bombardování. V době, kdy se Kosovská krize zhoršovala, vypukl i skandál Clinton vs. Lewinská (aféra zaplňovala první stránky amerických deníků 1998-1999). Není důležité, jestli aféře došlo či

---

⁴⁷ Členem skupiny Drenica, která byla od roku 1998 hlavní frakcí UCK

ne, ale využití aféry a její kontext s kosovskou válkou. Pozice Clintona i jeho znovuzvolení do funkce presidenta bylo silně ohroženo a to ne jen aférou, ale i jeho jednáním v době prvního presidentování. Tak či tak, se objevili teorie, které tvrdily, že válka v Kosovu měla být zástěrkou, která by překryla skandál s Lewinskou. Situace satiricky využilo i srbské veřejné mínění, které na protest proti útokům NATO a proti násilné politice USA provolávalo a psalo na zdi protestní hesla typu: Bille, nejsme Lewinská!. Domnívám se, že Clintonova pozice v rámci všech okolností byla tak nejistá, že válka v Kosovu neměla být zástěrkou aféry. Jakýkoliv skandál, natož válečný (vzhledem k tomu, že měl co vysvětlovat ohledně vyzbrojování Turecka proti Kurdům, které začalo na sklonku roku 1994 a učinilo tak z Turecka největšího dovozce zbraní) mohl ještě víc oslabit Clintonovu šanci na znovuzvolení.

Po neúspěchu konference v Rambouillet se Holbrooke ještě jednou a naposled pokusil s Miloševićem dosáhnout dohody, avšak příslušné vojenské části dohody přitom nehodlal měnit. Miloševićovi bylo připomenuto, že dohoda se musí podepsat celá, že nelze souhlasit jen s částí. Milošević podobně jako jeho delegace v Rambouillet, za těchto podmínek dohodu odmítl s vědomím, že NATO v krátké době – v řádu několika dnů- zahájí bombardování Jugoslávie. První bomby dopadly na Jugoslávské území 24.3.1999 ve 20:00. Podle některých zúčastněných- kteří znali přesný obsah ultimáta- byla „dohoda“ sestavena záměrně nepřijatelně a k útokům muselo dojít.

6. PRŮBĚH BOMBARDOVÁNÍ:

Předběžný plán bombardování rozděloval akci na tři fáze. První byla zaměřena na Jugoslávské síly v Kosovu. Druhá fáze obsahovala Kosovo i část Srbska až po 44. rovnoběžku (cca 100km jižně od Bělehradu, u města Kragujevac- průmyslové město s továrnou na zbrojní výrobu, národní automobilkou a armádním velitelstvím). Třetí fáze mířila na celé území Jugoslávie. Válečná akce dostala název Alianced Force (Rozhodná síla). K leteckému zásahu vyčlenilo letadla a podílelo se na útocích těchto 13 zemí NATO (v závorkách jsou počty poskytnutých letadel): USA (250), Kanada (6), Německo (14), Norsko (4-6), Dánsko (4-6), Velká Británie (8), Nizozemsko (16), Belgie (10), Francie (18), Portugalsko (3), Turecko (10), Španělsko (4)⁴⁸. Na druhé straně Jugoslávie disponovala

---

⁴⁸ Informace dostupné (20.5.2013) z: <http://svici.sweb.cz/kosovo.htm>

zhruba 270 letadly (cca 80% leteckých sil NATO co do počtu, nikoliv co do vyspělosti technologie). Kromě letadel NATO disponovalo dvěma letadlovými loděmi (Enterprise z USA, Foch z Francie), dvěma útočnými ponorkami. Jugoslávie dále měla mít k dispozici cca 1270 tanků, 500-800 obrněných vozů., 1850-2000 polních děl, 60-100 raket. Počty obrněných vozů, polních děl a raket se liší podle různých zdrojů, proto uvádím oba počty. Samotná vzdušná kampaň členských států NATO, v převážné míře kampaň americká vedená z Italských letišť, procházela vojensky i politicky různými etapami a trvala 78 dní.

První útoky byly směřovány proti vojenským a vojensko-průmyslovým objektům.

Už 25. 3. 1999 odsoudily úder tyto země: Rusko, Čína a Řecko, které už tehdy bylo členskou zemí NATO. Od původního trojfázového plánu bombardování se upustilo, respektive obsah fázi se změnil. Už první den byly útoky hlášeny z míst nad 44. rovnoběžkou- z Pančeva, Bělehradu, Niše, Nového Sadu ale také Prištiny, Baru- tedy z velkých měst rozmístěných po celé Jugoslávii. V novém rozdělení se první fáze zaměřovala na vojenské cíle a měla trvat týden.

Stejný den přerušil Milošević diplomatické styky s USA, VB, Francií a Německem.

Nakonec už 27. 3. 1999 byla zahájena druhá fáze, namířená opět proti vojenským cílům a infrastruktuře. Za první dva dny NATO zaútočilo na 50 objektů, přičemž Srbové upozornili na to, že jen 40 cílů bylo vojenských, tedy 10 bylo civilních. Nálety probíhaly v noci a i ve dne. Užita byla i munice s ochuzeným uranem (granáty i střely), jejíž používání bylo už da roky zakázané Komisí OSN pro lidská práva, jako vysoce toxické. Situace v kosovu se nezlepšila ani po několika dnech bombardování.

První týden bombardování byl pro NATO viditelně neúspěšný. To citelně politicky posílilo Miloševicovu pozici u srbské veřejnosti. Dá se snad dokonce říci, že od počátku 90.let nebyl srbskou veřejností přijímán tak příznivě, jako na přelomu března a dubna 1999.

Pár dní po zahájení operace Allied Force(27. 3. 1999) totiž srbská protivzdušná obrana sestřelila, zřejmě díky amatérské chybě amerického pilota, tzv. „neviditelný“ bombardér F 117. Fotografie trosk tohoto amerického leteckého „zázraku“ oběhla nejen srbskými médii a jasně zvýšila srbské národní sebevědomí. Pilota dostal z jugoslávského území do bezpečí speciální záchranný americký tým, který přiletěl z a vrátil se do Bosny a Hercegoviny (BaH). Ten podle některých verzí však sám jen těsně unikl zajetí vyhledávacího týmu jugoslávské vojenské policie. Americká záchranná operace sice

jednoznačně porušila mandát mezinárodních vojenských sil NATO v BaH (SFOR⁴⁹) stanovený RB OSN v rez.1244/99, ale na to Američané nebrali ohled.

30. 3. 1999 NATO rozhodlo o útocích na ministerstva vnitra a obrany v Bělehradě „a nasadila do vzdušných úderů proti Jugoslávii stroje A-10 Thudnerbolt, které mohou létat nízko nad zemí používají se pro ničení tanků. Oznámila to agentura Reuters s odvoláním na své zdroje v NATO“⁵⁰.

Den na to zajali příslušníci jugoslávské armády 3 americké vojáky na jugoslávském území poblíž makedonské hranice. Podle nikdy nepotvrzených, ale též nikdy nevyvrácených informačních úniků, americké vojáky záměrně nasměřovali přes hranici se SRJ makedonští vojáci. Makedonci totiž vůbec nebyli nadšeni tím, že USA bombardují Srby právě kvůli Albáncům. Uprchlíci z Kosova utíkali do Makedonie a Albánie. Zatímco před začátkem bombardování OSN neevidovalo žádné uprchlíky v sousedních zemích, už pár dní po začátku bombardování jich byli deseti tisíce. Otázkou zůstává, zda uprchlíci utíkali pouze před bombami nebo i před eskalujícím násilím srbských jednotek a UCK. Byl to začarovaný kruh. Kosovští Albánci volali po útocích a vítali je jako záchranu a příslib osamostatnění. Pro Srby byl útok přinejmenším narušením suverenity a výpady UCK též nehodlali tolerovat. Šlo o vzájemnou systematickou provokaci. Záběry viditelně zbitých amerických vojáků, z toho dvou Hispánců, se objevily v srbské TV s tím, že jejich zranění byla důsledkem odporu, který se pokoušeli klást při zadržení. Z obou těchto kauz vytěžil S. Milošević mediálně i politicky maximum díky tomu, že se celá věc udržela v centru pozornosti světových médií delší dobu.

V konečném důsledku pak navíc jugoslávský prezident vystoupil v pozici shovívavého a šlechetného politika, který na základě osobní prosby amerického černého reverenda Jesse Jacksona všechny 3 GIs⁵¹ propustil a v Bělehradě je předal osobně právě Jacksonovi. Rozdílných údajů o zajetí vojáků bylo více. Zatímco podle Srbů byli vojáci zadrženi na jugoslávském území, Američané se nechali slyšet, že šlo o únos z makedonského území.

1.4.1999 se v Bělehradě sešli Milošević s Rugovou. Shodli se na tom, že je třeba začít znovu jednat o vyřešení problému v Kosovu. Rugova chtěl, aby NATO přestalo s útoky na Jugoslávii. Ne jen že byl ignorován v Rambouillet, ale kolovaly i zprávy, že je utlačován a ohrožován na životě srbskou policií, Tyto zprávy Rugova vyvrátil. Hashim Thaci na Rugovův

---

⁴⁹ Anglická zkratka pro StabilizationForce.

⁵⁰ ČTK 30.3.1999 in [Matoušková:41]

⁵¹ Americká zkratka pro členy, předměty a vybavení americké armády, tzv. Governmental issue, tedy vládní záležitost. Je zajímavé, že vojáci spadají do stejné kategorie jako jiné věci vlastněné americkou armádou. Vojáci americké armády, jsou jejím majetkem. To jasně naznačuje totální podřízenost vojáka armádě.

apel ukončit útoky reagoval tvrzením, že zastavení bombardování by bylo nezodpovědné. Útoky neustaly. Ibrahim Rugova se nadále snažil o politická jednání, které by vedly k zastavení útoků. Útoky však koncem prvního dubnového týdne byly vedeny i proti nevojenským cílům- obytné domy ve městě Aleksinac, nemocnici v Niši. NATO nepřestalo s útoky ani během pravoslavných Velikonoc, přestože Jugoslávie vyhlásila jednostranné příměří po tuto dobu. Intenzita nočních i denních náletů se zdvojnásobila⁵². Zároveň se rozmnožily zprávy o systematických etnických čistkách na Kosovu vedených Srbskou stranou, tyto teorie podpořil generální tajemník OSN Kofi Annan a Německý ministr obrany Rudolf Scharping informoval veřejnost o ověřování operace „Podkova“, která měla vyjít z Bělehradu a od roku 1998 systematicky očišťovat kosovo- vyhánět kosovské Albánce z jejich domovů. O vyhánění kosovských Albánců z domovů informovali četné zdroje, srbská strana situaci dementovala tím, že kosovští Albánci opouštějí území kvůli náletům. Je zajímavé, že počty uprchlíků se zvyšovaly spolu s rostoucí intenzitou náletů. Čím silnější nálety byly, tím vyšší byly počty uprchlíků na den. „Severoatlantická aliance začalo o Velikonocích stupňovat vzdušné útoky na Jugoslávii s cílem přimět ji přistoupit na řešení kosovského problému ve smyslu mírového plánu kontaktní skupiny. Útoky však zatím nevedly ke změně postoje jugoslávské vlády a v NATO se začíná připouštět, že operace bude delší, než původně čekalo. Ve svátečních dnech se také vystupňovala tragédie Kosovanů- jen v neděli jich uprchlo 44 tisíc. Vytrváme, dokud nebudeme mít navrch“ reagoval na tuto informaci americký prezident Clinton.⁵³ Nervozita NATO rostla každým dnem srbské resistance, i proto dle vlastních slov „přitvrdili“, ale o tom, že budou bombardovat klidně až do úplného zničení, mluvil už od začátku útoky posedlý Wesley Clark. Nebylo předem jasné kolik dní budou nálety probíhat, jednoduše do doby, než Srbové včele s Miloševićem kapitulují. Na druhou stranu je mohl iritovat i fakt, že Srbové odolávají tak dlouho. Ne jen, se že nepodvolili ultimátu, ale ještě tak dlouho odolávají. Pokud ovšem ultimátum bylo opravdu sepsané tak, aby záměrně nebylo přijatelné a k útokům muselo dojít, načež by NATO respektive USA dokázali svou důvěryhodnost, což bylo podle Clintona jedním cílů útoků. Tím pádem by rostoucí odpor nahrával NATO, které by muselo čím dál tím víc dokazovat své schopnosti.

Resistance byla možná i díky tomu, že například zásobování nebylo zásadněji narušeno až do aliančního rozhodnutí bombardovat tzv. „cíle dvojího určení“. Tedy i cíle civilní, např. rozvodné sítě elektrické energie. Dokud chyběl benzín a cigarety, ale byla voda i

---

⁵² Podle deníku Právo (9.4.1999, str.7) to oznámil to Francouzský ministr Obrany Alain Richard,

⁵³ ČTK 5.4.1999 in [Matoušková:53]

elektrina, odolávalo se snáz. Když ale po pár týdnech nešla elektrina i pár dní, situace byla dramatičtější, ale Srbové stejně nepolevili. Zajímavé bylo pozorovat obchodování s podomácku vyrobeným benzínem i padělanými cigaretami. Tento obchod přetrvával ještě dlouho po ukončení bombardování. Do cigaret se balilo vše, od kopřiv přes bramborovou nat'. Benzín se prodával podél silnic v pet lahvích s označením „domačí“ (tedy domácí) a tehdejší vozový park složený převážně z národních značek- Yugo a Zastava- a ruských aut Lada si se záhadnou chemickou derivací poradil.

V důsledku všech těchto faktorů, v situaci nevyhlášené války proti Srbsku, tak v zemi došlo k politickému prolnutí veřejnosti a politických elit, jehož součástí se prakticky beze zbytku stala i většinou vyhraněně proti-Miloševičovské opozice. Konkrétní ilustrací této teze jsou velkolepé noční protestní rockové koncerty v Bělehradě v průběhu prvního měsíce bombardování. Pravidelně se jich zúčastňovalo na 15 000 lidí, převážně mládeže. Tedy právě těch sociálních vrstev, které byly základem masových protirežimních vystoupení na jaře 1991 v Bělehradě a na přelomu let 1996/97 ve všech větších srbských městech.

Viditelné sblížení moci a opozice vyvolané bombardováním země velmi dobře ilustruje osud „neřízené rakety „srbského“ politika – Vuka Draškoviće. Tento muž s image bradatého vlasatého proroka byl počátkem 90. let nositelem nejen proti-Miloševičovských názorů, ale i demonstrací. Stal se ikonou protirežimních bělehradských bouří na jaře 1991, kdy byl krátce srbskou policií zadržen a o jeho propuštění se – s náležitým mediálním ohlasem - osobně návštěvou Jugoslávie zasadila manželka tehdejšího francouzského prezidenta Mitterranda.

V době nazrávajících hrozb bombardování na jaře 1999 vstoupil Draškovič jako předseda tehdy jednoho z nejsilnějších srbských opozičních seskupení SPO (Srbské hnutí obnovy) do jugoslávské vlády, tehdy vedené nejbližším spojencem S. Miloševiče v Černé Hoře, Momirem Bulatovićem. Zafixovaný ve vědomí západních médií a té části tamější veřejnosti, která se o vývoj v Jugoslávii nějak zajímala, jako Miloševičův protivník, dostal v zahraničí značný mediální prostor, jehož plně využil. Pokud by stejné výroky jako on činil prezident Miloševič či jeho lidé, nikdy by neměly na Západě takový dopad jako výroky Draškoviće. Draškovič však postupně vyvolával stále větší rozmíšky s některými členy vlády, až jej nakonec premiér Bulatović z vlády odvolal. Draškovič již v roce 1997 prohlásil, že „Kosovo je pro Srby to co je Toledo pro Španěly, Jeruzalém pro Židy a Vladimírská země pro Rusy“. Tohoto přístupu se pak léta držel.

Začátkem dubna 1999 NATO cílilo své útoky mimo jiné i na infrastrukturu, především pak na mosty, které představovaly důležité spojení mezi oblastmi oddělené řekou atd.

Zároveň došlo ke zhoršení počasí, což podle slov NATO vedlo k nemožnosti provádět útoky v plné síle a vzhledem v nutnosti létat níže, kvůli zvýšené oblačnosti, se zvýšilo riziko sestřelení letadel aliance. „Nedlouho po dopadu střel s plochou dráhou doletu na budovy ministerstev vnitra přinesla srbská televize záběry z mostu přes řeku Sávu mezi centrem Bělehradu a čtvrtí Novi Beograd, na němž několik stovek převážně mladých lidí vytvořilo lidský řetěz. Přítomní na sobě měli terče, drželi se za ruce, zpíval a volali „Srbsko, Srbsko“. Akce měla zjevně za cíl zabránit tomu, aby aliance tento most bombardovala, podobně jako ve čtvrtek její letadla zničila historický most v Novém Sadu, druhém největším městě Srbska.“⁵⁴ Tato akce živých terčů nebyla jediná. Škoda, že když ČTK nevyjmenovala všechny mosty, které do té doby byly zničeny útoky, a zaměřilo se jen na ten historický. Srbská strana samozřejmě podala stížnost i k UNESCO, že aliance ničí národní památky, a že škody jsou národní vědomí nevyčíslitelné. Na druhou stranu tak zanikla i úplná informovanost o postupném rozkouskovávání Jugoslávie na oblasti hůř dostupné, nebo nedostupné.

6. 4. 1999 se opět začalo počasí zlepšovat, takže NATO ihned zintenzivnilo útoky a ani Velikonoce a dočasně vyhlášené příměří ze strany Miloševiće nebylo důvodem k přerušení útoků, aneb bylo, co dohánět a Milošević neodsouhlasil všech 6 požadavků, které mu NATO předložilo, že pokud splní, zastaví útoky. NATO však odmítalo myšlenku pouhého přerušení útoků, protože prý nechtělo dát Miloševićovi a jeho jednotkám prostor zvýšit etické čistění Kosova. Připomeňme však, že to podle dosavadních zpráv probíhalo masově i po celou dobu bombardování, vlastně v ještě vyšší intenzitě než před zahájením útoků. Neměl být tento zvláštní nepoměr, na který upozorňovali ti politici, kteří chtěli situaci řešit mírovou cestou, zvážen trochu hlouběji ze stran těch, kteří diktovali útok? Podmínky kladené NATO na Miloševiće, byly formulovány většinou jako otázky⁵⁵:

- 1) Souhlasí Milošević s ověřitelným zastavením veškerých bojových akcí a okamžitým ukončením vraždění?
- 2) Je Milošević připraven stáhnout z Kosova vojenské, polovojenské i policejní síly?
- 3) Souhlasí Milošević s rozmístěním mezinárodních mírových sil?
- 4) Souhlasí Milošević s bezpodmínečným návratem všech vyhnanců i s neomezeným přístupem humanitárních organizací do Kosova?
- 5) Je Milošević připraven spolupracovat při vymezení politické rámcové dohody o Kosovu na základě úmluv z Rambouillet?
- 6) Milošević musí odpovědět na všechny otázky kladně.

---

⁵⁴ ČTK 2.4.1999 in [Matoušková:47]

⁵⁵ ČTK 7. 4. 1999 in [Matoušková:56]

13. 4. 1999 se poprvé od zahájení leteckých útoků sešli ruský ministr zahraničí Ivanon a Albrightová, aby projednali možná řešení krize, k žádnému řešení však nedošlo. Nebyl to první pokus ze strany ruské diplomacie přimět Miloševiče k řešení. Rusko podpořilo snahu Rugovi a Miloševiče vrátit se k jednacímu stolu. Navíc Primakov jel za Miloševičem už 30. března, aby ho přiměl k politickému jednání, a podle prohlášení Primakova, byl Miloševič svolný k jednání, ale jeho podmínkou bylo zastavení útoků a konec podpory albánským separatistům za nebo napojených na UCK- tedy radikálních a ozbrojených. Západ byl pohoršen tím, že si Miloševič diktuje podmínky, za kterých bude ochoten vyjednávat, podmínky už Západ dávno stanovil. Návrh Miloševiče NATO vnímalo jako nespravedlivou a nedostačující dohodu.

22. 4. 1999 mělo dojít k pokusu na atentát na Miloševiče. Tak útok NATO na rezidenci Miloševiče reagovala srbská strana. USA prohlásilo, že šlo o útok na velitelskou centrálu jugoslávského presidenta⁵⁶. Šlo tedy o cílený a plánovaný útok, ale na základě čeho NATO domnívalo, že Miloševič má velitelskou centrálu doma v ložnici, se už nedozvíme. Útok byl proveden v noci řízenou střelou. V domě nikdo nebyl. Zda NATO vědělo, či nikoliv, a zdá vůbec tento aspekt řešilo- že dům bude prázdný, též nevíme. Stejný den byl přijat rusko-jugoslávský dokument, který s Miloševičem dojednal u Viktor Černomyrdin a znamenal souhlas Miloševičem mezinárodní přítomností pod záštitou OSN v Kosovu. Obrat Miloševičova postoje vůči jakékoliv mezinárodní pozemní intervenci, do bodu souhlasu, zřejmě nebyl jen náhodně spojen s postavou Černomyrdina. Obvinění Jelcina ze spáchání několika zločinů a přivedení Ruska do naprosté ekonomické krize, a propuštění Primakova Jelcinem, zřejmě byl pro Miloševiče signál, že Rusko je na tom tak špatně, že už mu určitě nepomůže. Pro NATO však tento dokument nebyl nijak dostačující. Nadále vyžadovalo splnění všech NATO předložených podmínek.

23. 4. 1999 se cílem NATO stala srbská státní televize RTS. Následkem útoku zemřelo 16 civilistů. NATO útok ospravedlňovalo tím, že prostřednictvím televize byla šířena Miloševičova nacionalistická propaganda.

30. 4. 1999 došlo k rozšíření sankcí vůči Jugoslávii. Poté, co NATO rozbombardovalo všechny rafinerie a skladiště pohonných hmot, byl uvalen zákaz na dodávku ropy (tekuté i ve

---

⁵⁶ ČTK dostupné z : http://zpravy.idnes.cz/pentagon-nato-nechtelo-zasahnout-prezidenta-fnj-/zahranicni.aspx?c=990409_080636_zahranicni_jpl (22.6.2013)

formě ropných výrobků) ze všech zemí EU a přidaly se i další země: Kypr, Norsko, Island, Švýcarsko⁵⁷.

8. 5. 1999 se cílem útoku stalo Čínské velvyslanectví v Belehradě. Šlo o jeden z několika omylů NATO. „Byla to prostě chyba⁵⁸“ řekl mluvčí NATO Jamie Shea, za kterou mohou zpravodajští agenti. Všimněme si, že v jeho vysvětlení chybí jakákoliv náznak lítosti nebo omluvy. O něco citlivěji se k situaci vyjádřil Solana: „šlo o strašnou nehodu.⁵⁹“ Během tohoto útoku zemřeli 4 čínští diplomaté.

11. 5. 1999 byla předložena Česko-Řecká iniciativa. Základními body byla výrazná autonomie Kosova, ale zároveň zachování integrity Jugoslávie. Měly být přerušeny letecké útoky a obě strany kosovští Albánci i Srbové měli stáhnout své jednotky. Iniciativa byla úžasnou myšlenkou, která jasně deklarovala podmínky oběma etnikům, navrhovala řešení ukončení útoků i následné řešení kosovské otázky. Nešlo o jednostranný diktát proti Miloševićovi. Je z diplomatického hlediska trapné a ostudné, že byla dohoda smetena se stolu. Dala se přednost americkému diktátu zaměřeného jen na restriktce vůči Srbům a Miloševićovi a násilí, před mírovým řešením. Při samotných televizních debatách je vidět, jak se spolutvůrci iniciativy snaží dohodu prosadit, upozornit na její existenci, ale ignorance samotných moderátorů na fakt, že dohoda existuje, je naprosto zarážející. Iniciativa se bohužel „nehodila⁶⁰“. Znění iniciativy je součástí příloh.

17. 5. 1999 Britský ministr zahraničí prohlásil, že NATO se chystá k pozemní intervenci bez ohledu na Miloševićův ne-souhlas. Útoky NATO plány přejít do pozemního útoku byly pro některé další zúčastněné státy nepřijatelné. Respektive nebyly podpořené – například Německo razantně odmítlo podpořit takovou válečnou strategii. Dále byla síla útoků v květnu odsuzována samotnými některými západními zeměmi: Německo, Švédsko; a začaly upozorňovat na poněkud vysoké počty zasažených civilních cílů a mrtvých a zraněných civilů. USA (respektive jeho pro-útočná složka, která bylo i včele NATO) bylo zřejmě neúnavné, ale některé země postupně dávaly mírně najevo, že útoků už bylo dost. Způsob útoků vyčetla NATO-u i předsedkyně komise pro lidská práva Mary Robinsonová. Přes rostoucí snahy řešit situaci mírovou snahou útoky NATO neustávaly.

---

⁵⁷ Dostupné z : http://zpravy.idnes.cz/ropne-embargo-vstoupilo-v-platnost-d6w-/zahranicni.aspx?c=990430_134628_zahranicni_jpl (21.6.2013)

⁵⁸ Dostupné z : http://zpravy.idnes.cz/za-utokem-na-cinske-zastupitelstvi-jsou-chybne-informace-pm6-/zahranicni.aspx?c=990508_101141_zahranicni_jpl (22.6.2013)

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ Odmítavý postoj vůči iniciativě zaznamenán také na : http://zpravy.idnes.cz/aliance-reagovala-na-cesko-reckou-iniciativu-prezirave-pgv-/zahranicni.aspx?c=990526_201738_zahranicni_itu (23.6.2013)

27. 5. 1999 obvinil mezinárodní tribunál pro válečné zločiny v bývalé Jugoslávii Miloševiče a 4 další představitele vrcholné srbské politiky ze spáchání válečných zločinů v Kosovu.

3. 6. 1999 Srbský parlament a Miloševič přijali mírový plán vycházející z plánu zemí G8 z 6 května. Zprostředkovateli byli Černomyrdin a Ahtisaari. (Souhlas s plánem zemí G8 vyjádřili dopisem už 1. 6. 1999⁶¹). Útoky však ještě týden pokračovaly. NATO trvalo na prokazatelném stažení jugoslávských jednotek z Kosova a srbský parlament a Miloševič na jasnou rezoluci OSN, protože součástí přijetí plánu byla podmínka záštity OSN.

10. 6. 1999 bylo bombardování ukončeno.

Samotné útoky krizi absolutně nepomohly. Útoky byly naprostým debaklem.

Až dodatečně a s několikaletým odstupem se ukázalo, že Miloševič poměrně dobře odhadl varianty možného dalšího vývoje po ukončení, ale zejména po zkušenostech z války v Bosně a Hercegovině. Prakticky od poloviny 90. let připravoval zemi na možnou ozbrojenou intervenci Západu resp. NATO.

Součástí těchto příprav byla i pečlivá analýza způsob vedení války americkým vojenským velením, jeho návyky, způsob a podobně. Zabývala se tím Škola národní obrany, což byla nejdůležitější instituce jugoslávského vojenského školství. V této škole, zřejmě několikrát, simulovali letecký útok NATO na SRJ. Na této práci se podíleli nejkvalitnější lidé, které jugoslávská armáda měla k dispozici. Vyhodnocení průběhu aliančního leteckého útoku na SRJ po jeho ukončení ukázalo, že převážná většina rozhodnutí generála Clarka, velitele vojenské operace, nebyla pro jugoslávskou armádu překvapením. Ať to byl odhad cílů napadených NATO, jejich prioritizace, frekvence útoků, časová dynamika bombardování, tj. jeho intenzita v čase, typ použité munice a zbraní, jejich základní charakteristiky a řada dalších věcí.

Přípravy na útok se ještě zintenzivnily po první hrozbě bombardováním v říjnu 1998. Tehdy k němu ještě nedošlo, neboť Holbrook na poslední chvíli sjednal s Miloševičem dohodu o rozmístění Verifikační mise OBSE na území Kosova. Srbská/jugoslávská strana si nicméně v té době potvrdila, že Holbrookovo rozhodnutí tentokrát ještě řešit situaci politicky, nebylo nikterak motivováno mírovými úmysly. Bělehrad usoudil, že bruselská vojenská mašinerie ještě nestačila finalizovat všechny nezbytné kroky k účinnosti bombardování. A také, že pozdní podzim, meteorologicky charakteristický v Kosovu častými srážkami, mlhami, nízkou oblačností, prostě výrazně sníženou viditelností vůbec nesliboval potřebné

---

⁶¹ Informace dostupná z: http://zpravy.idnes.cz/jugoslavie-potvrdila-prijeti-planu-g8-dx1-/zahranicni.aspx?c=990530_193623_zahranicni_jkl (20.6.2013)

vojenské vyznění operace, tedy porážku Srbů. Dokonce se nedalo vyloučit, že operace sice bude zahájena, ale pak ji bude nutné přerušit, možná na dlouho, protože letové podmínky prostě její pokračování neumožní. To by byl pro Alianci světový malér, kterému se chtěla za každou cenu vyhnout.

7. MILOŠEVIĆ VÍTĚZNÝM ARCHITEKTEM VÁLKY:

Pro detailnější analýzu této knihy jsme rozhodla jelikož, se zaměřuje na jednoho z hlavních aktérů krize- Miloševiče, které pokládá i strůjce války. Dále pohlíží na krizi jako na válku, což kontrastuje s druhou více analyzovanou knihou, kde se autor naopak snaží dokázat, že nešlo o klasickou válku, respektive, že „nešlo přísně vzato o válku“. Autoři knihy připisují vinu – významný podíl- jedinému aktérovi. Nejsou jediní. „Je tendence říkat, že to způsobil Milošević. Žádný jednotlivec nemůže způsobit etnickou krizi na Balkáně...“⁶²

Dalším důležitým bodem je, že se odkazují na Miloševičův proslov, který však jak se ukáže, nebyl proslovem, a kterým se měla odstartovat Miloševičova nacionalistická politika. Opět mnozí, odpůrci tvrdí, že jeho politika byla národnostní, avšak setkáváme se i s jiným názorem, který v konečném důsledku není o nic méně tragický- svými následky, ale posouvá problém z xenofobní/ nacionalistické úrovně, do pozice neakceptování odporu, který bohužel kladli nesrbská etnika. „Miloševičův režim nepronásledoval lidi etnický odlišné, ale politické oponenty (...) to však často byly menšiny.“⁶³

Autoři shromáždili většinu informací k této knize v letech 1990-1996, tedy v době Miloševičovy diktatury, jak sami jeho vládu nazývají. Autoři knihy působili v té době v Bělehradě jako novináři. Kniha je velmi zajímavá i po jazykové stránce, co se obsahu a užitých výrazů týče a velmi zajímavě nakládá s fakty tak, aby vylíčily situaci jako humanitární katastrofu, utvrdili Miloševičovu image tyrana a válečného zločince a posílili pojetí kosovských Albánců jako obětních beránků. Neopomíjejí však ani Srby, kteří v knize nevystupují vždy jen jako utlačovatelé. Kniha tak není naprosto pro kosovsko- albánská ani

---

⁶² Tak vyvrací obraz Miloševiče jako hlavního- jediného aktéra realista Kissinger [in Dienstbier:41]

⁶³ [Dienstbier:21]

protisrbská, což je v porovnání s mnohými jinými knihami popisující kosovský konflikt posun⁶⁴. Kniha je každopádně proti Miloševićovská.

Celou kniha je laděna v duchu středověkého hrdinského eposu⁶⁵, metafora s legendou o bitvě na Kosově poli je přítomna v celé knize po dobu celého dění. Milošević je nakonec vylíčen jako hrdina příběhu, jako vítěz. Autoři se snažili poukázat na Miloševićovu mediální a veřejnostní prezentaci- někdy byl spojován s knížetem Lazarem⁶⁶. Intenzit s jakou autoři sami spojují Miloševiče s metaforou hrdiny, ale nakonec jen upevňuje jeho obraz hrdiny. Autoři se snaží dokázat důležitost mýtu pro Srby a jeho propojení se srbskou národní identitou, která pro nacionalismus, jeho budování a posilování klíčová. Je otázkou, zda není mýtus v knize přeceňován, ale k srbské kultuře patří, je součástí lidových písní a lidové slovesnosti. Je velmi zajímavé sledovat propojování legendy s událostmi krize.

„Richard Holbrook přiletěl do Bělehradu, aby předal srbskému vůdci Slobodanu Miloševićovi ultimátum. Milošević nechtěl na kompromis přistoupit ani náhodou. Postavil se na odpor nejmocnější vojenské alianci na světě- Severoatlantickému paktu.“ (str.9) Podle autora připomíná poselství o ultimátu NATO mýtické poselství z legendy o bitvě na Kosově poli, které měl šedý sokol přinést knížeti Lazarovi v jeho snu. Všimněme si však pozorněji obsahu citace. Autor knihy sám z události vytváří metaforu mýtu, používáním dvojsmyslu a výběru silných pojmů. Holbrooke opravdu přiletěl- letadlem, zatímco sokol zřejmě neměl jinou možnost než letět. Holbrooke byl vyslancem pověřeným předat zprávu a vyjednávat s Miloševićem od samotného začátku, ne náhodným zjevením ve snu. Vzhledem k dohodě dosažené v Daytonu, nebylo politicky a diplomaticky nelogické nasadit Holbrooka i v případě Kosova. Tím nechci říct, že úspěch v Daytonu byl čistě Holbrookův úspěch, ale byl jedním z hlavních vyjednávačů. Poslední větou -postavil se na odpor- přetváří autor z Miloševiče rebela, možná šílenci a dost možná paradoxně hrdinu, protože se postavil nejmocnější vojenské alianci na světě. V dějinách se utlačovatelům vzepřelo hned několik jedinců, ze kterých se stali hrdinové- Ghándí, Nelson Mandela a další, ale Milošević není hrdinou, jako byli oni. Proč se proti-Miloševićovsky zaměřený autor snaží sám Miloševičově vylíčit jako dalšího

---

⁶⁴ Posun v tom smyslu, že opouští od „házení všech“ do jednoho pytle a naopak vnímá i nesouhlasný postoj Srbů k Miloševićově vládě a jeho rozhodnutí ohledně řešení kosovské otázky. Kosovskou krizi tak nelíčí čistě jako kolektivní násilí Srbů páchané na kosovských Albáncích, ale vinu přesouvají o stupeň výš- na představitele Srbů- administrativní složky řízené srbskými politiky, kteří byli jakožto Miloševićovi lidé, pod přímým velením Miloševiče.

⁶⁵ Kdy dochází k idealizaci hrdiny, který je statečný, ochotný se obětovat pro vlast. Příběh dobra proti zlu, který zároveň v pozadí reflektuje i dobovou situaci- například důležitost náboženství, což se projevuje faktem, že i silný hrdina se modlí a nakonec dá přednost nekonečné slávě v království nebeském. Za další fakt, že v té době „Turek“ byl považován za vážného nepřítele, ale to všichni, kdo se pokoušeli obsadit/ dobít nová území.

⁶⁶ Hlavní postav srbské verze mýtu, srbský kníže, který se rozhodl dát přednost slávě nebeské, před materiálním, ale konečným vítězstvím na poli.

národního hrdinu? Jde mu snad o výsměch? Nadsázku? Autor ve svém novém mýtu pokračuje: „v jeho vzdoru bylo cosi symbolického, a to, že přivolal srbskou tragédii, aniž učinil poslední zoufalý pokus o kompromis, nutný k odvrácení zkázy, hluboce odpovídalo srbskému duchu.“ (str.7) Podle autora je přivolávání zkázy, fatalismus a mučednictví srbským rysem. Jinými slovy říká, že neschopnost kompromisu je Srbské. Ale uvědomuje si autor sám, že ne vždy užívá slovo kompromis, ale naopak ultimátum? Postoj NATO vůči Miloševićovi a jeho politice a vůči UCK nebyl rovnocenným kompromisem. Zatímco Srbům Madeleine Albrightová (a další) hrozili bombardováním (za svůj postoj si tehdejší americká ministryně zahraničí vysloužila přezdívku madame bomber⁶⁷, přezdívku vymysleli Francouzi) UCK a kosovští Albánci riskovali ztrátu podpory ze stran mezinárodního společenství (resp. zemí NATO a RB a OSN). Milošević už nebyl mírotvorem z Daytonu, ale Srbové a jejich administrativa včele s Miloševićem byli ti, kdo se dopouštěli genocidy/etnických čistek na kosovských Albáncích, tím, že je vyháněli z domovů, a s takovými Albrightová ani Blair ani další pro letecké útoky naladění aktéři mezinárodní politiky nechtěli mít soucit, odmítali jakýkoliv ústup. Dokazuje to intenzita náletů, která se brzy po svém začátku zdvojnásobila, urychlený přestup do 3. fáze bombardovacího plánu, neochota přestat s nálety během pravoslavných Velikonoc, bombardování až do 10. 6. 1999 přestože Milošević kapituloval 3.6.1999, čekalo se dokud nebudou srbské jednotky a jugoslávská armáda prokazatelně staženy dle požadavku spojenců. Všimněme si též výrazu - zoufalý pokus – NATO rozhodně zoufalé nebylo, Miloševiče mezinárodní společenství neprosilo, byl to jasný a jednostranný diktát, kterému se Milošević nepodvolil a přinejmenším veřejně u toho nepůsobil zoufale. Stejně jako NATO byl neoblomný i Milošević. Zaměřme se nyní i na výraz srbská tragédie. V čem byla podle autora tato tragédie srbskou záležitostí? A co myslí tragédií? Pokud má namysli bombardování, tak NATO útočilo na celé území Jugoslávie, pokud myslí Miloševiče, tak v té době byl Milošević už prezidentem SRJ a ne jen srbským prezidentem. Pokud tím chtěl autor říct, že Milošević s jeho srbským nacionalismem v důsledku očernil Srby a Srbsko- v očích ostatních zemí z nich vytvořil ty zlé, co utlačují kosovské Albánce, pak by bylo dobré též upozornit, že ani kosovští Albánci nejsou bez viny, ale zdůraznit reciproční vztah- oko za oko zub za zub, respektive budeme-li doslovně tak třeba i loko i 4 oči (viz. případ1 zastřeleného albánského studenta a odvetou 4 zabitě srbské policisty). Možná měl autor na mysli srbskou ztrátu Kosova, přijít o Kosovo znamenalo/znamená pro mnohé Srby národní tragédií, pro lepší představu, je to asi jako kdyby Praha přišla o Hradčany nebo spíš,

---

⁶⁷ [Kampfner:43]

kdyby se odtrhla Morava. Ale nakolik tato válka už tehdy předvídala úplné odtržení Kosova od Srbska je velkou neznámou. Během bombardování vyslovil ten a ten, že by se nedivili, kdyby následkem bombardování přišlo Srbsko o Kosovo, ale jestli bylo odtržení v plánu už před skutečným začátkem bombardování je nejisté. 31. března Bill Clinton na vyvíjející se situaci řekl, že mezinárodní společenství přestane postupně podporovat požadavek srbské strany ponechat si Kosovo. A němečtí představitelé prognózu o ztrátě Kosova podpořili. Měli srbský požadavek ztratit na podpoře, měla pravděpodobně být posílena podpora požadavků kosovských Albánců a tím zřejmě nebylo získat autonomii, ale odtrhnout se úplně. A navíc mezinárodní společenství srbskou stranu a její požadavky vůbec podpořit nechtělo, naopak diktovalo jí své požadavky a hrozilo kosovským Albáncům, že pokud nedojdou k mírové dohodě kvůli represím UCK, nepodpoří jejich snahy. Z toho pohledu- detailního slovíčkaření- se zdá, že mezinárodní společenství- resp. při nejmenším jeho část- USA a Německo od počátku počítaly odtržením Kosova.

Podle zmíněného mýtu, který měl zformovat povahu Srbů fatalistů, se Milošević po vzoru srbského středověkého knížete Lazara rozhodl přijmout porážku od Turků. Lazar měl na oplátku za svou porážku získat slávu v království nebeském, protože nepřipustil pošpinění cti svého národa. Autor však vytrhuje legendu z kontextu. Kníže Lazar měl v první řadě na výběr: slávu pozemskou, která je pomíjivá, nebo slávu nebeskou, která je věčná. Kníže Lazar v duchu pravoslavného patriarchátu, středověký věřící muž, přeci nemohl zvolit materiální blahobyt. Otrásl by tak vším, celým středověkým náboženským řádem, který dával ráz tehdejší společnosti. Kdyby rozhodl jinak, stal by se národním padouchem nikoliv hrdinou. Na druhou stranu zde vzniká prostor pro křivdu- pocit ukradeného Kosova a následné podřízení na několik století. Ale vytrácí se tu najednou radost ze slávy v nebesích. Mýtus upevňuje začarovaný kruh, je to snad osud přicházet zas a znovu o Kosovo, nebo muset se podvolit nepříteli? Naopak, Milošević se tentokrát nezachoval po vzoru Lazara, nedal přednost slávě nebeské, která by zřejmě znamenala dát volnou ruku Kosovu, zachovat se velkoryse a dobrovolně přijít o část i své identity. Milošević si vybral materiální vítězství- chtěl Kosovo stůj, co stůj a podvolit se jednostrannému diktátu, který nezískal ani mandát RB OSN, by z něho za daných okolností udělalo zrádce, který zemi –Jugoslávii - dobrovolně zaprodal. Stejně jako NATO a pro hrdost nemohlo/nechtělo opustit od útoků, nemohl Milošević přistoupit na podmínky ultimáta.

Ráda bych ještě podotkla, že legenda o bitvě na Kosově poli je však i albánským symbolem. Resp. bitva na Kosově poli obecně je (ať už právem nebo zpětně uměle, systematicky a ideologicky vytvořená) důležitým mezníkem formování vývoje moderních

balkánských států (aspoň podle autorky knihy: *The Battle of Kosovo*, Anny di Lellio). Cílem práce není detailní rozbor mýtu ani porovnání srbských a albánských verzí, byť by to bylo jistě velmi zajímavé. Ale je evidentní, že vazby na Kosovo jsou oboustranné, silné a hluboce zakořeněné v myšlení, tradicích i kultuře obou národností, kterým někdo řekl, že spolu nemohou žít a oni tomu uvěřili.

Podle autorů knihy by se Slobodan Milošević zřejmě nestal mezinárodně známým bez incidentu, ke kterému došlo 25.4.1987 na Kosově poli, kde řekl: „už nikdy se nikdo neopovází vás bít“. Podle autora tak nastoupil svůj budoucí kurz. Tímto prohlášením porušil tabu maršála Josipa Brože Tita, který po dobu své vlády potlačoval nacionalistické tendence všech zemí Titovi Jugoslávie. Bohužel skutečný výrok sdělení je poněkud jiný a schválně neříkám prohlášení, protože nešlo o prohlášení a větu vyřčenou naslepo do davu jako reakci na poznámku někoho z davu: „ale oni nás bijí! Proč nás bijí?“ a Miloševićova odpověď, kterou pronesl, když procházel rozzlobeným davem několika tisíc lidí (přítomná televize uvádí až 15 000 lidí) a nedíval se přitom na nikoho konkrétně zněla: „nikdo vás nesmí být, nikdo nesmí být.“⁶⁸ Všimněme si podruhé už ani nezopakoval slovo vás. Tento Miloševićův „slavný výrok“ nebyl součástí cíleného a předem promyšleného proslovu, naopak šlo o autentickou reakci snad i zaskočeného politika, který v ten moment ještě nesouhlasil s násilím a veřejně v té době ještě propagoval Titovu myšlenku bratrství, kdy se nacionalismus je špatnou a neprogresivní volbou a nesmí se být použit. „Dnes, kdy je jednota bratrství ohrožena, my musíme zvítězit. Ani nechceme a ani nemůžeme dělit lidi na Srby a Albánce, ale musíme vytvořit dělicí linii mezi poctivé a progresivní lidi, kteří bojují za bratrství a jednotu a národní rovnoprávnost a na kontrarevolucionáře a nacionalisty na druhé straně. Pokud tuto linii nevytvoříme a neposílíme, nebude soudružky a soudruzi kosova, nebude Srbska a nebude Jugoslávie. (...) ale ani vám nepředkládám soudružky a soudruzi, že máte trpět to, s čím nesouhlasíte, ale naopak změnit to se všemi progresivními lidmi tady.“⁶⁹ Předchozí věty už byly součástí předem připraveného prohlášení, které Milošević částečně četl z papíru. Všimněme si části prohlášení, za závorkou; tato část sdělení opravdu vybízí lid k akci, ale tvrdit, že o šlo vybidnutí postavit se kosovským Albáncům by bylo nanejvýš spekulativní.

Miloševićův vzestup měl být pro něho samotného tak opojný, že se rozhodl pokračovat v nacionalistické politice s cílem vytvořit velké Srbsko. Nahradil tak komunismus

---

⁶⁸ Jedná se můj doslovný překlad záběrů dostupných z: http://www.youtube.com/watch?v=m_csVX8-Vg (6:13-6:27) – Milošević zároveň jako gesto cuká nesouhlasně hlavou a při zopakování výroku, kdy vypustil i slovo vy zvedá pravý ukazováček a nesouhlasným pohybem zleva doprava podtrhuje svůj výrok)

⁶⁹ Můj doslovný překlad tamtéž 00:58-dále.

nacionalismem. Jeho popularita však nevydržela dlouho. Už v roce 1990 začali významní lidé upozorňovat, že Milošević přivede Jugoslávii do zkázy. Miloševićova popularita během jeho vlády několikrát prudce narostla, i prudce klesla v souvislosti s nestabilním politickým děním v Jugoslávii a to nejen z pohledu srbské veřejnosti, ale i z pohledu zahraničních politiků. Oslavné písně srovnávající Miloševiče se středověkým hrdinou, střídali srovnávání Miloševiče s diktátorem Saddámem Husajnem. Zatímco se v roce 1988 podle bulvárního tisku Milošević stal mužem roku⁷⁰ a rok později davy skandovaly: „Ó kníže Lazare, štěstí by při tobě stálo, kdyby ti po boku stál Slobo!“ V roce 1990 při obrovské demonstraci v centru Bělehradu dav křičel: „Rudí bandité! Pryč s komunisty!“ A v roce 1991 se podle autorů stal nenáviděným diktátorem, jelikož potlačoval masové demonstrace proti své vládě povoláním tanků a policejních oddílů. V rámci Daytonských dohod měl Milošević odstoupit od politiky nacionalismu. Podle autora Miloševićovi jeho žena Mira, která měla mít silný vliv na budování Miloševićova reprezentování a image po celou dobu jeho vlády, nabídla, aby Milošević přistoupil zpět k principu Titova komunismu – k myšlence bratrství a jednotě. Tento nápad se však nesetkal s přízní voličů. Podruhé tak Milošević postupně vyměnil komunismus za nacionalismus (1996-1997). V prosinci 1997 končilo Miloševićovo 5-leté období ve funkci prezidenta Srbska (jeho nástupcem byl Milan Milutinović). Srbská ústava zakazovala Miloševićovi ucházet se o post srbského prezidenta znovu. Proto byly pro Miloševiče důležité federální volby do parlamentu. Federální parlament volil prezidenta Jugoslávie a tím se Milošević roku 1997 stal. Moc se přesouvala spolu s Miloševićem.

Zatímco Milošević byl pro některé politiky USA (Clinton) do určité doby prezidentem mírotvorem po dohodách v Daytonu, ministr zahraničí USA Lawrence Eagleburger veřejně obvinil Miloševiče z válečných zločinů právě kvůli úloze, kterou sehrál ve válce v BaH. Byl přesvědčen o existenci závažných důkazů na základě, kterých mohl být Milošević postaven před soud v Haagu. „Kdyby k tomu tehdy došlo, svět mohl být ušetřen Kosova, ale Milošević dokázal- za přispění mnohých mezinárodních diplomatů- přesvědčit svět, že se změnil z válečného štváče v mírotvorce.“(str. 27) Do zajímavé pozice se podle mě dostal Richard Holbrooke, který jednal s Miloševićem o Bosně i o Kosovu. Zatímco v případě Bosny se mu podařilo domluvit s Miloševićem mír, v případě Kosova MiloševićHolbrooke-ovo poselství odmítl. Obraz Holbrooka, který Miloševićovi domlouvá i mu hrozí, připomíná vztah rodiče a neposlušného dítěte. Přestože tak Holbrooke a Milošević tak tvoří „dohodové duo“, nenašla jsem ucelené zmínky ani názory jeden na druhého. Myslím, že v rámci společných klíčových

---

⁷⁰ [Doder:76]

jednání se museli dobře politicky poznat a jejich názory na profil a jednání toho druhého by mohly být zajímavé.

Zatímco před začátkem bombardování Milošević vystupoval pro část srbské veřejnosti jako hrdina, který odmítá útlak „agresora“ NATO, jeho popularita klesla v květnu 1999 poté, co byl obviněn mezinárodním soudem v Haagu ze zločinu proti lidskosti. Milošević 10.6.1999, kdy skončily letecké útoky NATO prohlásil: „Nikdy jsme neztratili Kosovo, my jsme přežili a ubránili jsme vlast.“ (In Milošević, vítězný architekt války, str. 17).⁷¹

Autor tvrdí, že Milošević byl spontánním politikem, čímž si ale odporuje ve svých tvrzeních, že se systematicky pokoušel o svržení Titova a Stambolićova komunismu o systematicky plánované vyčištění Kosova od kosovských Albánců a systematického budování velkého Srbska. „Jeho nedostatkem soudnosti a instinktivní rovnováhy, který se projevil mnoha způsoby, vyústil v roce 1999 ve válku v Kosovu. To že se srbský vůdce – v zemi se zničenou ekonomikou, bez peněz a v naprosté diplomatické izolaci- navzdory všem evidentním rizikům pustil do takové akce bylo čiré šílenství“ (str. 229) Je otázkou, co autor myslí instinktivní rovnováhou. Již dříve jsem zmínila autorovo časté psychologizování. Usoudit o Miloševićovi, že neměl soudnost v momentu, kdy „vyvolal válku v Kosovu“, v situaci ekonomické krize by bylo stejné jako obvinít, kteréhokoli jiného diktátora- Stalina, Hitlera z vedení válek v dobách totální krize. Co se diplomatické izolace týče, na Jugoslávii sice bylo uvaleno embargo na dovoz zbraní, avšak nelze hovořit o úplné diplomatické izolaci. Diplomatické vztahy s většinou zemí přetrvávaly během celého bombardování. Milošević ukončil diplomatické styky pouze s USA, Velkou Británií, Francií a Německem. Pokud bychom se měli řídit autorovým hodnocením každá válka, by byla čirým šílenstvím.

Nyní se chci zaměřit na 3 body, které jsou popsány výše, a ke kterým se vyjadřují i autoři knih, s cílem poukázat na jejich interpretace.

Bushovo vánoční varování: Tím, že se Albrightová s kosovskou otázkou obrátila na NATO, údajně oslabila americkou pozici, kterou formuloval prezident Bush st. roku 1992 ve svém vánočním varování Miloševićovi, který zní: „v případě konfliktu vyvolaného srbskou akcí, budou Spojené státy připraveny použít proti Srbům v kosovu i v Srbsku samém vojenskou sílu“. Prezident Clinton a jeho vláda toto stanovisko potvrdili znovu v roce 1993 a 4. března 1998 s tím, že Clinton dodává, že urychlené přípravy akcí NATO jsou oprávněné.

---

⁷¹ Text proslovu dostupný jen na a pouze vAJ (10.6.2013):
<https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/speech/milospch.htm>

Bush st. volil metodu nátlakové diplomacie a v momentu kdy Albrightová vycítila podporu některých významných členských států NATO (Británie, Německo, Velká Británie,...) se rozhodla pro řešení přes vojensko- bezpečnostní pakt. K nátlakové diplomacii jednoho státu se jako sněhová koule přidal nátlak i ostatních zemí. Albrightové cíl tak nebyl oslabit pozici USA v řešení kosovské krize, ale naopak zvýšit nátlak a přidat tak na ospravedlnění a legitimitě útoku; že nejde o rozmar jedné země, ale společný akt boje za lidská práva. Toto jednotné vystupování bylo během bombardování několikrát narušeno. 25.3., kdy Řecko útoky odsoudilo a potom návrhem česko-řecké iniciativy, která se pokoušela o pozastavení útoku a dát tak příležitost oběma stranám vyřešit situaci vyjednáváním. Nesouhlasná pozice Řecka byla chápána kvůli komplikované geopolitické pozici. Řecko bylo jedinou Balkánskou zemí, která byla členem NATO v té době. Z tohoto důvodu i sama Albrightová nakonec omlouvala stanovisko Řecka v případě Česka nesouhlas považovala za zklamání. O vztahu „ČR-NATO“ pojednám v pozdější kapitole. „Albrightová se tvářila spokojeně. Přiměla Evropany, aby souhlasili s použitím síly a kosovské Albánci, aby přijali její návrhy. Ministři zahraničí Británie, Francie a Německa chtěli odletět do Bělehradu, aby naposledy apelovali na Miloševiče, což Albrightová odmítla. Dohodli se tedy, že pošlou Holbrooke-a.“ (str. 242)

USA chtělo bombardováním dosáhnout třech cílů: dokázat, že NATO, ale vlastně i USA drží slib, respektive oznámili, že varování zopakují třikrát a když Miloševič odmítl přijmout ultimátum znovu a znovu nemohli odstoupit, sklidily by mezinárodní posměch, za to že světové vojenské velmoci „dělají“ ramena a pak nezaútočí? Navíc ve jménu lidských práv a podpory míru? Ano, i za cenu tehdy mezinárodního válečného zločinu, kterého se útoky neschválenými mandátem RB OSN dopustili. Za druhé chtěli odstrašit Miloševiče a nakonec poškodit vojenskou sílu Bělehradu. Odstrašit Miloševiče se jim k vlastními překvapení nepodařilo a materiálně zemi poničili značně. Na druhou stranu po jejich psychické stránce- po stránce národního uvědomění- posílili národní ego, přežili útok dalšího agresora.

V neposlední řadě stojí za zmínku, že NATO může být chápáno i jako prodloužená ruka USA. Všimněme si, kdo většinou udává směr, či slovo- jaké země je nakonec rozhodující? Kdo je na předních - velitelských pozicích? Američané. Albrightová pozici USA neoslabil, respektive ne tím, že se obrátila na NATO. Ohrozila veřejné mínění o USA- zasadila se o posílení negativního obrazu NATO i USA jako agresorů.

Reverend Jessie Jackson a 3 zajatí vojáci: Reverend navštívil Bělehrad 28. 4. 1999 spolu s dalšími americkými církevními hodnostáři, kteří usilovali o propuštění 3 amerických vojáků zajatých před měsícem Srby na makedonské hranici. Setkali se s Miloševičem, který

hostům vyprávěl o historii a zdůraznil, že Kosovo je historickým jádrem Srbů. Dále řekl, že Srbové v obou světových válkách bojovali po boku západních spojenců nikoliv na straně Německa. Nyní byl Milošević z pohledu západu satanem. Reverend Jackson nato měl zareagovat návrhem, který by Miloševićův obraz tyрана zjemnil, aby propustil ty 3 americké vojáky. Milošević řekl, že o tom bude přemýšlet. Později během toho dne, se Milošević Jacksona zeptal: „Co kdybych Vám vydal jenom jednoho zajatce, toho co má ženu a malé dítě?“ „To nemůžete udělat!“ Odpověděl Jackson : „Je to běloch a bude chápáno jako velmi cynický přístup.“ Zbývající 2 uvězněni vojáci byli Hispánci. (Str. 253) Milošević nakonec vojáky propustil. Vysloužil si ovace a image velkomyslného muže. Jackson na oplátku žádal o dočasné zastavení bombardování.

Záruka Miloševićova vlivu na naplňování daytonských dohod byla též hlavním důvodem proč Clintonova administrativa ve svém druhém mandátu, nyní již s M. Albrightovou v čele americké diplomacie, nevyvíjela na Miloševiče žádný mimořádný nátlak, nemluvě o sankcích při protirežimních bouřích ve větších srbských městech na přelomu let 96/97. Ze stejného důvodu Holbrookův nástupce velvyslance R. Gelbard ještě v únoru 1997 označil UCK za „teroristickou organizaci“.

Z druhé strany byl Milošević při všech svých nedostatcích dostatečným realistou k tomu, aby nevyklučoval zásadní zvěrstva americké politiky vůči sobě i Srbsku a to včetně případné vojenské intervence. Svědčí o tom i již dříve zmíněná okolnost, že se jugoslávská armáda zřejmě začala připravovat na vojenskou konfrontaci se západem již v letech 1996/97.

Ani s dnešním časovým odstupem se neví příliš přesně, co vlastně srbský a později jugoslávský prezident očekával od Ruska. Je dost dobře možné, že nástup Jevgenije Primakova nejdříve do funkce ministra zahraničí a poté do funkce předsedy vlády byl pro Miloševiče signálem, že Rusko možná začne vůči Balkánu více prosazovat svou vlastní politiku. Milošević ovšem nemohl neuvědomovat, že jeho téměř výlučná orientace na USA, především v bosenské otázce, nemohla samozřejmě v Moskvě vyvolat vůči jeho osobě větší důvěru. Také on však měl o ruské schopnosti a především zájmu postavit se na stranu Bělehradu velké pochybnosti. Nedělal si s největší pravděpodobností žádné iluze o „tradičním rusko-srbské bratrství“, zásadní ruskou podporu srbské věci danou několika historickými událostmi podle všeho považoval za pouhý národní mýtus. Nic jiného si samozřejmě myslet nemohl především na ruský souhlas všestrannými sankcemi vůči SRJ, které Rusko podpořilo v radě bezpečnosti OSN koncem května 1992. Tedy měsíc poté, co Milošević vyhlášením Svazové Republiky Jugoslávie dne 27.4.1992, Jugoslávie tvořené pouze Srbskem a Černou Horou, dal jasně najevo, že v jeho plánech není vytvoření žádné Velkého Srbska. Dlužno

podotknout, že sankce proti SRJ byly prakticky vodotěsné, byly opravdu všestranné (politické, ekonomické, finanční, vojenské, dopravní, dokonce sportovní) a v mnohém překonávaly sankce, které RB vyhlášovala vůči systému apartheidu v jihoafrické republice, jež ovšem západní země zásadně nerespektovaly (dále s jihoafrickou republikou obchodovali).

Milošević vs. Jelcin: Autor tvrdí, že v historii by se těžko našel vůdce, který by šel z vlastní iniciativy do bitvy, která je předem prohraná. Zároveň připouští, že spojenecké útoky probíhali ve větším rozsahu než by mohl malý národ dlouhodobě přežít. Země byla během následků útoků zničena. „Milošević věděl, že nemá žádné přátele, měl pocit, že Rusko tradiční srbský spojenec se v květnu 1992, kdy Jelcin souhlasil s uplatněním sankcí OSN vůči Jugoslávii zachoval jako zrádce.“ (str. 257) Útok na Srbsko poškodil americko- ruské vztahy. Jelcin neustále veřejně odsuzoval NATO, ale neoficiálně byli Rusové připraveni přidat se ke Spojeným státům v roli diplomatických vyjednávačů.

8. KOSOVSÁ KRIZE VIRTUÁLNÍ VÁLKOU:

Tuto knihu jsem pro bližší analýzu vybrala jednak proto, že interpretuje kosovskou krizi jako válku-neválku. Autor dále považuje tuto událost za zlomový bod v přechodu od klasických válek na nové, které však označuje za virtuální- nereálné. Jako předchozí kniha odkazovala na mýtus o knížeti Lazarovi, přirovnává tento autor dění k jinému literárnímu žánru k sci-fi. Nakonec bych ráda upozornil i na autorovo přirovnání války k hře- k fotbalu, což samo o sobě dokazuje, že válku nevnímal tragicky- co se počtu mrtvých týče- a jako takovou se jí snažil i popsat. Zatímco předchozí líčili kosovskou katastroficky, vlastně fatalisticky, po vzoru již zmíněné ho mýtu, Ignatieff (autor této knihy⁷²) se naopak snaží dokázat, že tato válka byla vcelku humánní.

„Nebyla to přísně vzato žádná válka⁷³“.

Proč jeden z aktérů války (a jedna z hlavních postav knihy) tvrdí, že nešlo přísně vzato o válku? Lehce vzato snad ano? Vybranou citací chce autor dokázat, že jeho vnímání Kosovské války jako neklasické války je opodstatněné i z toho pohledu, že její jinakost

---

⁷² Ignatieff, M. *Virtuální Válka*. Praha: Themis, 2001

⁷³ [Wesley Clark in Ignatieff:5]

nevnímá sám. V čem nebyla kosovská krize přísně vzato válkou, podrobněji popíši v kapitole. Podle Ignatieffa byla kosovská válka virtuální válkou, tedy ne skutečnou. Vnímá ji jako konflikt, jehož vojenské řešení bylo příkladem i důkazem vojenské revoluce, změny ve vnímání a užívání násilí.

Důležité je pochopit, co autor myslí pojmem virtuální válka. Základním tématem autorových knih je kritika způsobů ochrany lidských práv ze strany západních vlád od konce studené války. Dále se zabývá jazykem lidských práv jakožto důležitým prostředkem ospravedlňování války. Role jazyka, respektive obsah sdělení jednotlivých aktérů a načasování byly v kosovské krizi klíčové. Na důležitost jazyka v konceptu moci, dějin a ideologie právě upozorňuje i kritická diskurzivní analýza. Jednotlivci, instituce a skupiny mají svoje významy a hodnoty, které systematicky vyjadřují jazykem- například jazykem lidských práv. Příjemci sdělení podle KDA nejsou jen pasivními posluchači, avšak kdo je pasivním příjemcem? Ten kdo na sdělení nereaguje vůbec, protože mu nerozumí, nebo nechce rozumět- tedy obsah ignoruje; nebo i ten kdo obsah sdělení přijímá, ale bez rozmyslu, a jeho pasivita spočívá v nekritickém- ve smyslu neuváženém- akceptování sdělení a případným dalším reakcím, které mohou být stejně tak neuvážené?

Ignatieff vnímá virtuální válku jako důsledek procesu vývoje vedení válek, jako proces vnímání a užití násilí. Kosovský konflikt vnímá jako první opravdu virtuální válku.

Ignatieff na válku v Kosovu pohlíží dvěma úhly pohledu- očima civilního obyvatelstva, pro které nebyla tato válka o nic méně reálná a ničivá, než kterákoliv jiná, kde padají bomby, umírají lidé a občané obou etnik jsou zabíjeni (UCK, srbskou policii a polovojenskými útvary). Pro občany zemí NATO byla však válka v Kosovu podívanou, protože „nebyli zmobilizováni jako bojovníci, ale jako diváci“ (...) „Při akcích divákům nešlo o život, ačkoliv byla tato hra smrtelně opravdová, umíralo se ve skrytu a co víc, umírali jiní.“ (str.5) Autorův nesouhlas se způsobem řešení konfliktu je patrný hned od začátku. Při argumentaci používá metaforu her. Válku si představuje jako podívanou. Hry se účastní diváci. Konflikt přirovnává k fotbalovému zápasu, u kterého není život v ohrožení. S autorovým přirovnáním však nesouhlasím. Metaforu her k popisu a vysvětlení fungování společností použili mnozí myslitelé už dávno před Ignatieffem. Už Shakespear tvrdil, že svět je jevištěm a Goffmann, že všichni hrajeme divadlo. Ignatieffovým jevištěm je Jugoslávie a příběh je válečný. Spíš než fotbal však Kosovská hra připomíná starověkou arénu, kde civilní obyvatelstvo obou etnik umírá a diváci toto umírání sledují, nebo se i zapojí, aniž by však přitom vykazovali vlastní ztráty na životech. Kosovská válka rozhodně není celkově virtuální.

Přirovnání k fotbalu je bagatelizující a odporuje samotným mnohým autorovým dalším argumentacím.

Autorovo pojetí kosovské války jako virtuální je poněkud zmatečné. Virtuální válka je pro něj neskutečná, protože není vnímána diváky ani vojáky (kteří se vlastně také staly diváky) jako opravdová. Virtuální násilí se vymyká kontrole, protože neobnáší riziko smrti pro pachatele. Ale proč najednou autor opomíjí i pohled civilního obyvatelstva, které, jak sám podotýká, vnímalo válku velmi živě? Ba co víc, toto civilní obyvatelstvo nemuselo čelit pouze hrozbám bomb, ale také násilí UCK, polovojenských skupin, srbské policie a jugoslávské Armády a k tomuto násilí nedocházelo z výšky deseti kilometrů přes čočku kamery bombardéru, ale na zemi skutečnými fyzickými útoky, kde v ohrožení byli i útočníci, a přesto se násilí dopouštěli. Z tohoto pohledu nebyla kosovská válka celkově virtuální. Zaměříme-li se na vojáky a obyvatelé zemí NATO, byla pro ně válka virtuální? Proč se autor domnívá, že ji nevnímali skutečně? Protože nebyli v přímém ohrožení života? Pak ale nešlo o první virtuální válku, respektive pak by byly všechny předešlé války (s výjimkou snad světových válek) do jisté míry virtuální, protože přímo nezúčastnění diváci ani tehdy nebyli nutně ohroženi na životech. Za další, proč se autor domnívá, že člověk musí cítit smrtelné nebezpečí, aby vnímal násilí reálně a měl potřebu ho kontrolovat? Takovou myšlenku nelze přeci zobecňovat. Ptal se všech vojáků NATO, na jejich pocity a vnímání situace? Ptal se autor diváků na názor? Někteří vojáci skutečně nabili dojmů, že jsou zřejmě příliš mírní, vzhledem ke každovečerním protestním koncertům tisíců lidí, bez ohledu na fakt, že všude kolem padali bomby. Někteří vojáci proto měli pocit, že útoky nejsou dost děsivé, jinak by se lidé stále jen skrývali po celou dobu náletů. Někteří se opravdu skrývali, ale mnozí se rozhodli dát najevo svůj nesouhlas s bombardováním. Ve válce se napadení snaží bránit a jít proti nepříteli. Jak má ale civilní obyvatelstvo efektivně vrátit útok na dálku řízeným střelám a letadlům, která létají 10km nad nimi? Tito lidé, protestující na koncertech, živé terče bránící mosty před sestřelením, opravdu bojovali za svá práva. Byli ochotni zemřít, minimálně pro hrdost, čest, pro právo na život. Nevystavovali se nebezpečí proto, že by se dostatečně nebáli útoků, ale civilisté se mohou postavit agresorovi jen osobně, jelikož nevlastní rakety, ani lasery, ani stíhací letadla; mají jen svůj život a ten použili. Navíc je-li předností nových zbraní a nového způsobu vedení války právě v přesném zaměření cíle, snížení počtu civilních obětí na minimum a zkrácení doby válčení (detailněji rozvedu později v kapitole), sestřelení mostu plného živých štítů, by bylo naprosto proti principu nového druhu boje a v naprostém rozporu s lidskými právy a RB OSN, v rozporu se základními morálními principy, kdy útočit na bezbranné je přinejmenším ostudné. Z tohoto pohledu nebyla kosovská válka virtuální. Pro

některé vojáky a generály (vykonavatele násilí, zatímco politici jsou v roli soudců) tedy tato válka nebyla přísně vzato válkou, protože v ní umíralo málo lidí, málo lidí dávalo najevo svůj strach, agresor mohl postrádat pocit zadostiučinění, byl zřejmě málo agresivní. Jistě ne všichni jsou však tak lačni po násilí a krvi, ale vedle vlastních pocitů jsou zde v první řadě, rozkazy a jejich uposlechnutí. Stav, kdy emoce a účelově racionální jednání musí jít stranou hodnotově účelovému jednání, protože ve vojenské službě se to tak už tradičně dělá, že se poslouchají rozkazy, znamená absenci vnímání války jako skutečné? Faktor vědomí smrti přeci nezmizel, i když sami vojáci nebyli nutně ohroženi na životech. Věděli, že bomby, které svrhnou, někoho zabijí a když se pak dozvěděli ze zpráv, že ty bomby opravdu zabily a dokonce nevinné lidi, mnohým z vojáků musela přijít tato válka skutečná, stejně jako vojákům v jiných válkách. „Pro NATO nebyla tato válka ani otázkou fyzických sil jednotlivců jako otázkou výpočtu. (...) Ti, kdo útočili ze vzduchu málokdy věděli, koho vlastně zabíjejí.“ (str.6) Autor se zřejmě domnívá, že co oči nevidí, srdce nebolí, ale není zde přeci jenom už vědomí samotného zabití dostatečné k uvědomění skutečnosti? Do konce svého života bude ten voják vědět, že zabil. Byl-li silně věřícím křesťanem, ví, že trest ho nemine. Byl-li ateistou a měl svědomí, tak ani pak ho trest nemine v podobě výčitek svědomí, psychického zhroucení a v nejhorším případě spácháním sebevraždy. Není tedy vůbec jisté, ani z pohledu těchto úvah, že kosovská válka byla virtuální, nebo že by nám prošla beztrápně. Jiný pohled na situaci by mohl přinést pohled na vojáka jako na postavu, která má svou roli, od které se očekává jisté vystupování a kromě uniformy, maximální loajalita a schopnost potlačit emoční a již zmíněnou účelově racionální složku jednání a konat čistě za účelem cílů a jasně daných hodnot. V tom případě se ale od vojáka též očekává, že kromě jiného potlačí sám strach ze smrti/ vědomí smrti, protože jinak by se do boje těžko odhodlal. Jsou to hodnoty (v případě profesionálního vojska materiální- ekonomické a kariérní), které motivují vojáky NATO. Aby voják mohl být vojákem, musí potlačit myšlenky na smrt- na svou i na cizí, a proto by z autorova pohledu každý voják měl automaticky vnímat válku obecně- ne jen tu kosovskou- jako neskutečnou, tedy virtuální. A je tomu tak? Jistě ne obecně, protože už samotné vědomí může stačit k představě a uvědomění, jak reálná je i na vlastní kůži nezažitá válka. V době, kdy média informují 24 hodin denně, se divákům nabízí viditelná a slyšitelná představa. Veřejné mínění a reakce veřejnosti dokazují, že i diváci považují válku, které se přímo neúčastní za skutečnou a nejinak tomu bylo i v případě kosovského konfliktu. Pomineme-li schopnost vojáka potlačit myšlenky na smrt a strach z ní, naopak je dobré připomenout i názor antropologů (Jan Sokol a další), že právě vědomí smrti, resp. smrtelnosti, odděluje říši lidí od říše zvířat. To vědomí konečností nás nutí dělat vše,

abychom přežili, co nejdéle. Smrtelníci na smrt nezapomínají, a proto autorovo tvrzení, že válka může být, nebo dokonce, že je virtuální, je z podstaty úplně nelogická. Autor ve svém smrtelném zamyšlení jde ještě hlouběji, když dodává, že válka bez smrti je vlastně válkou beztrestnou. „Technologické mistrovství odstranilo z naší válečné zkušenosti smrt (...) jenomže válka bez smrti je válkou virtuální. Novinkou v kosovské válce byla tedy skutečnost, že nám prošla beztrestně. Ale pokud budeme bránit jakékoliv hodnoty jen tehdy, bude-li zaručena beztrestnost, jakou budou mít tyto hodnoty cenu? (...) Když tedy západní státy mohou používat násilí beztrestně, co když se jim to zalíbí?“. (str. 7)

Autor tvrdí, že tato válka nám prošla beztrestně. Koho tím však myslí? Nás lidi? Nás západní demokratické země? Nás členské země NATO? A vhodným trestem za spáchání násilí je pouze smrt? Trest si zaslouží viníci, ale kdo je tu vinen a za co? Konkrétní možné příčiny vzniku války nabízím a rozebírám v jiných kapitolách, kde zároveň zjišťujeme, že nalézt viníka je složité a nejednoznačné. Záleží na interpretaci i úhly pohledu. Usuzujeme z kontextu, že Ignatieff má na mysli námi-členské země NATO, respektive jejich představitelé, kteří souhlasili s bombardováním Jugoslávie. Vzhledem k tomu, že útok nebyl v souladu s článkem 5 Washingtonské smlouvy a nebyl schválen RB OSN, nebyl legální, a přesto trval 78 dní, získalo NATO označení agresora, ve smyslu narušitele suverenity státu, útočníka, nepřítele. Opačný pohled však vyzdvihuje lidská práva jako důvod a cíl útoku a ta byla v Kosovu narušována. Zdůraznila bych však, že v případě obou národností. V případě, kdy je NATO vnímáno jako ochranář potlačovaných lidských práv a záchránce, jsou útoky NATO netrpělivě očekávány, dokonce vyžadovaný (kosovští Albánci byly pro intervenci NATO, protože věřili, že jim pomůže zbavit se problémů- Srbů. NATO agresor si zaslouží trest, kterého se mu ale prý nedostalo, vzhledem k technologickému pokroku ve výrobě zbraní. NATO záchránce si ale také zaslouží trest? Z tohoto hlediska NATO sice zabíjelo, ale násilím potlačilo násilí pro „dobrou věc“, tak proč jej trestat? Že by musel být podle autora každý dobrý skutek po zásluze potrestán? Aneb páchat dobro se nevyplácí? Ignatieff je příliš vázán motivem smrti. Ignatieffovo pojetí a podezření ze zneužití násilí připomíná teoretiky, kteří se přiklání k názoru, že lidé jsou ze své podstaty zlí, chamtiví a proto potřebují pevný a přísný řád, společenskou smlouvu, jinak by byl „člověk člověku vlkem“ (T. Hobbes). Podle Ignatieffa tento řád a jeho fungování má zřejmě zaručovat rovnováha mezi vinou a trestem, ale je smrt v dnešní době opravdu jediným obávaným faktorem, těžátkem na miskách rovnováhy?

Ignatieffovy obavy z patologického páchaní násilí by částečně našly opodstatnění ve Freudových (sado)masochistických teoriích popisující možné vztahy mezi lidmi, kde jednu

skupinu tvoří nadřazení, které jejich podřazení potřebují. Společnost však nestojí jen na psychologických vlastnostech lidí, ale především na jejich mentálních a fyzických schopnostech a primárních a sekundárních potřebách, které se snaží naplnit. Válka v Kosovu neprošla nikomu beztrestně, i když nestála všechny zúčastněné život. Vědomí smrti je ve smrtelnících stále přítomné, trest navíc nemusí přijít vzápětí a formy trestu nemusí být nutně smrtonosné, aby potrestali. Dále v textu se ještě pokusím autorovy obavy ze zalíbení v páchání a šíření beztrestného násilí vyvrátit.

Ignatieff tvrdí, že kosovská válka byla virtuální i z politického a právního hlediska. „Nedostala výslovné požehnání ani od Spojených národů ani od zákonodárných sborů zemí, které do války vstoupily.(...) dosáhla vojensko-technické dohody, která vyjma detailu, že NATO vstoupilo do Kosova, nic neřešila a ponechala budoucí stav samotného území, na kterém se vedla, otevřený. To vede k úvaze, že pokud jsme vyhráli, pak i toto vítězství bylo virtuální.“ (str. 6) Vzhledem k tomu, že podle autora byla válka virtuální, bylo vlastně všechno s ní spojené virtuální: souhlas⁷⁴, mobilizace⁷⁵, hodnoty⁷⁶, spolenectví⁷⁷, vítězství⁷⁸. Autor si situaci představuje jako hvězdné války, jako počítačovou hru. Ale uvědomuje si, že fakt, že postavami ve hře jsou živí lidé, kteří jednájí a situaci zažívají, dělá z virtuality realitu? Válka v Kosovu byla sice vedena do určité míry přes počítače, navigační systémy, apod. ale skutečný člověk musel nakonec nastavit čas odpalu rakety, nebo sám stisknout tlačítko start, načež skutečná munice (z hmoty, která vzduchem za určitý čas překonala určitou vzdálenost) zasáhla skutečný cíl (který byl z určité hmoty, o nějakém tvaru, hmotnosti a k něčemu sloužil a pod náparem skutečné střely se částečně nebo úplně rozpadl/ byl zraněn či zabit). Válka v Kosovu nebyla válečnou počítačovou hrou, ani virtuální seznamkou po internetu. Zmáčknuté tlačítko už nešlo vzít zpět, uprostřed hry nešlo dát stop, nešlo vrátit někomu život v rámci herních bonusů. A jak již bylo řečeno, proti těmto lidsko-počítačově řízeným nejlepším technologiím se na druhé straně postavil reálný člověk, z masa a kostí a nebránil sebe a svůj svět ničím menším než holím životem. Přítomnost počítače nedělá z reality virtualitu.

„I když válka zelektrizovala veřejné mínění na celé planetě, počet lidí, kteří šli skutečně bojovat, byl nevelký: patnáct set členů leteckých sil NATO a třicet tisíc techniků, podpůrného a štábního personálu. Na druhé straně stál necelý tisíc vojáků zakopaných

---

⁷⁴Ignatieff str. 130-139

⁷⁵Ignatieff str. 136-143

⁷⁶Ignatieff str. 152-155

⁷⁷Ignatieff str. 156-158

⁷⁸Tamtéž str. 158-160

v kosovských a srbských pevnůstkách a opevněních.“(str.6) Autor nebere v úvahu i lidi nevojáky, kteří bojovali, každý večer za cenu vlastních životů, tím že se cíle útoků bránili vlastními těly- těch byli desetitisíce, a budeme-li opravdu důslední, o život bojovali vlastní všichni na území na Jugoslávii, jelikož útoky byly vedeny na cíle po celém území a autor sice zmiňuje přesnost a dokonalost , i když všichni víme, jak snadno se stroj může poničit, ale tím, že je nadále ovládán člověkem, a jak známo chybovat je lidské, dálkové řízená střela na milimetr přesně zasáhne cíl, který určil/naprogramoval člověk a nezbyvá než doufat, že zmíněná osoba zkontrolovala aktuálnost map. Splést si cíl s odůvodněním, že použité mapy byly zřejmě staré a místo omluvy, alibisticky konstatovat, že to se ve válce prostě stává a že k válce patří oběti, je těžké nehodnotit. Vzhledem k tomu, že letecké útoky nezmírňovaly, podle Kontaktních skupin střety mezi kosovskými Albánci a Srby, nastává otázka, jestli by se na účet NATO neměly připsat i životy lidí, kteří mezi sebou bojovali, zatímco NATO bombardovalo zemi bez efektu na původní cíl – vyřešit etnický konflikt na Kosovu. Velmi obecně bojovali všichni, bojovat šli desetitisíce lidí, proti sobě a proti milionům tunám NATO munice.

„Proč národy, které zminimalizovaly válečné riziko, vstupují do války s takovou nechutí?“ (str.8) Sám autor nakonec uvádí, že důvodem jsou: moc, cena, riziko a zisk. Vést válku je promyšlená na ekonomickém systému založená akce. Kdo má důvod, moc, finanční a technologické prostředky a lidský kapitál a spočítal si, že v ideálním případě mu válka přinese zisk a rizika a ztráty nepřevýší mezní užitek, války vyhlásuje, nebo se do nich rovnou pouští – mezinárodní zločin / ne-zločin. Přestože mocnosti nedbají vždy mandátů RB OSN a existují mezinárodní zákony, které ustanovují, kdy se smí vyhlásit a vést válka, tudíž kromě zmíněné moci, ceny atd. je to i existence pravidel a řádu/ mezinárodního systému. Světový systém je propojený. Jádra se svými periferiemi navzájem i mezi sebou různě ne-spolupracují, mění svou strukturu jako atomy i molekuly. Světový systém je „bi a více polární“. Geograficky bipolární- severní a jižní pól, vojensko-politicky též dichotomní- dobro proti zlu. Stejně jako figurky na šachovnici, nebo hra Riskuj, mění se rozmístění a rozložení sil, právě protože světový systém je tak moc propojený a polarizovaná, (i když v konečné fázi jde nakonec o základní bi-polární střet mezi „dobrem a zlem“), že jedna země si teoreticky nemůže začít dělat, co chce, aniž by dříve nebo později nenesla následky.

Nakonec bych ráda ještě zdůraznila, že autor celou dobu hovoří o virtualitě, jako o něčem neskutečném, nereálném. Tím ale popírá samotnou existenci virtuality. Aby byla virtualita možná, musí být skutečná- reálná a jako taková buď stvořená ze skutečných elementů, nebo vytvářející skutečný element, který by ji zaznamenal, uvědomil si ji a tím ji

zskutečnil. Virtuální válka, by pak musela být válkou, která se ve skutečnosti nikdy nestala, ale kde se pak vzali ti mrtví? Kdo všechno zničil? Kdo přišel s revolucí ve vojenství? Tím, že virtuální válku pojmenovává, dělá jí reálnou. Virtuální válka je skutečná válka.

Válka na Kosovu však podle některých zdrojů představovala důležitý historicko-politický mezník i v jiných případech. Měla se stát jedním ze symbolů opětovného vzestupu (pokusu o vzestup) Velké Británie a jejího mezinárodního statutu a zahraniční politiky. Kosovský konflikt utvrdil Blairovu image militantního politika. Blair se stal premiérem roku 1997. Při nástupu do funkce věděl o zahraniční politice pramálo, přesto do roka sestavil novou misi Británie za mořem (ve smyslu za hranicemi). U moci byl do roku 2007 a za prvních šest let u moci šel pětkrát do války.

9. KOSOVSÁ KRIZE NA POLI MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ:

Budu-li hovořit o mezinárodních vztazích, budu tím myslet mezinárodní prostředí, ale také teorie, které mezinárodní prostředí analyzují.

Kosovskou krizi a její řešení je možné nahlížet a interpretovat realisticky i idealisticky. Co se realismu týče, můžeme si povšimnout snahy vytvářet mocenskou rovnováhu aktérů, která může být i důvodem aspoň zdárného domnění, že Rusko bude na opačné straně než USA a jeho spojenci. Dále jsme si mohli všimnout, že kromě jednotlivých aktérů- zástupců států jejich institucí a politik, mohou být/ jsou za aktéry považovány právě i státy. Není náhoda, že se tak pro někdy v práci popisuje kosovská válka jako válka Albrightové a Blaira, ale také válkou americkou, nebo dokonce válkou vedenou Západem- kde jistě vidíme posun z národní úroveň ještě výš, na nad národní- transnacionální úroveň⁷⁹. Transnacionalismus poukazuje na vzájemnou závislost. „Pojem vzájemné závislosti zase ukazuje, že silící vazby mezi ekonomikami jednotlivých států způsobuje, že tyto státy jsou ve vztahu k událostem v jiných zemích stále citlivější a zranitelnější.“⁸⁰Realismus počítá s člověkem zlým ze své podstaty, což bylo též parné z některých interpretací vysvětlující jednání aktérů a vlastně i jednoho celého pojetí sporu, tedy domnění, že jinak než násilím, se spor nevyřeší, protože „na Srby platí jen násilí“. Realistickým dílem je i Machiavelliho Vladař, a nejednou jsme se

---

⁷⁹ Přední představitel tohoto hlediska- Franz Herz se domníval, že v rámci čím dál většího propojování jednotlivých států, přestanou být státy hlavní jednotkou mezinárodních vztahů. [Hollis a Smith:45]

⁸⁰ [Hollis a Smith: 46]

v práci setkali se situacemi kdy po Vladařově vzoru- účel světil prostředky, a tak se kosovská krize řešila ve jménu státu, ve jménu lidských práv, atd. Navíc můžeme pracovat i se samotným pojmem vladař- ve smyslu nekompromisního diktátorského vládce, tak byl Milošević mnohdy líčen- vůdce Srbů a připojíme-li i s ním někdy spojenou metaforu se středověkým knížetem Lazarem- získáme Vladaře Miloševiče, jehož účely (nepřijít o Kosovo, potlačit opozici, a další) světili prostředky- tedy za každou cenu. V neposlední řadě je důležité připomenout, že realismus pojímá zájem z hlediska pojetí moci, čímž předpokládá schopnost kalkulace a zasazuje jednání do racionální sféry- tedy, že ten kdo má moc jednat, si spočítá, zda se mu akce vyplatí a na základě toho jedná, v hlavní roli se tak ocitají hodnoty a zájmy aktéra (státu), zda se mu akce vyplatí. V souvislosti s tím si můžeme též všimnout, že v práci nevystupují aktéři na úrovni státu idealisticky, to eventuálně jednotlivci jsou od začátku dokonce prosazovateli mírových řešení, ale snaží se prosadit mírové plány, ale aktéři na úrovni státu nakonec jednají jinak- „ve prospěch státu“- tedy opět na základě racionální (ve smyslu promyšlené) kalkulace- vyplatí se nám to? Můžeme si však všimnout, že i někteří jednotlivci- ne jen státy- jednají po vzoru realismu, a jsou to většinou ti jednotlivci, kteří buď opět- dřímají v rukách nesmírnou moc (po vzoru „stát jsem já“)- případ Miloševiče, a pak v rámci transformace jednotlivce na stát můžeme sledovat, že i jednotlivec jedná realisticky. „Realismus si klade za cíl odhalit a pochopit síly, jež rozhodují o podobě politických vztahů mezi národy a zároveň porozumět tomu, jak tyto síly působí jedna na druhou, jakož i na mezinárodně politické vztahy.“⁸¹

Na druhou stranu vystupují v dění idealističtí aktéři, kteří se snaží krizi vyřešit nenásilně- bez leteckých útoků, v rámci diplomatických jednání, smluv, za pomoci třetích stran, Tito aktéři předpokládají, že mírová řešení jsou možná, respektive nutná, protože si všímají i mírových snah. Idealistické představy můžeme vidět v interpretacích příčin krize, kdy za původem a šířením krize stojí špatná/neschopná vláda- Miloševičův diktát i administrativa a neschopnost postavit se UCK jinak než násilím⁸². Idealistický přístup odsuzuje útoky- ať už NATO, nebo UCK nebo Miloševičovi vlády, především z přesvědčení, že násilí plodí jen další násilí. Klade důraz na mezinárodní instituce a mezinárodní obchod a toho jsme si též mohli všimnout- idealističtí aktéři, kteří prosazovali mír, mírová jednání, byli zároveň proti embargu, proti náletům. Předpokládali, že účast mezinárodních institucí bude nutná i prospěšná. Kosovská krize je však i příkladem, kdy se transnacionalistické uskupení

---

⁸¹Hollis, M. a Smith S; Teorie Mezinárodních vztahů, Centrum pro studium demokracie a kultury, Praha, 2000, str. 39.

⁸² [Dienstbier:27]

střetává se státem a dokonce i jedním aktérem- Miloševićem. Kosovská válka je příkladem vzdoru jednoho aktéra, jednoho státu proti mezinárodní instituci. Tato válka je střetem aktérů na všech třech úrovních- jednotlivců, států i mezinárodních institucí. Je důkazem důležitosti moci, která však má nejen ekonomickou podobu; je důkazem propojenosti a transnacionalismu, ale zároveň i důležitosti státu jakožto aktéra. Níže na příkladech jednotlivých aktérů- států a jejich čelních představitelů poukáži, jak ovlivnili a jak byly ovlivněny mezinárodními vztahy. Tím předpokládám, že všichni níže vybraní aktéři jsou zapojeni do mezinárodního systému a působí na mezinárodních vztazích, což dokazuje i přední postavení vybraných zemí v mezinárodní politice- celým historickým spektrem- i členství v transnacionálních institucích.

Vývoj v Srbsku na počátku bombardování nahrával Miloševićovi i z jiných důvodů. Srbové jako národ vnímají svou vlastní historii tak důvěrně a důsledně jako v Evropě snad už jen Rusové⁸³. Mají např. pevně zapsáno v národním historickém vědomí, že Francie, Británie a USA byly srbskými spojenci v 1. i 2. světové válce, kdy šlo Srbům v podstatě o národní existenci. Převážná část veřejnosti proto chápala problémy ve vztazích s těmito zeměmi, jako důsledek neobratné a chybné politiky Miloševiće. Jen málokterý Srb si připouštěl, že USA, Británie a Francie mohou opravdu bombardovat Bělehrad, Niš a další srbská města. Když k tomu pak skutečně došlo, zvrát v srbském nazírání na západní hodnoty, reprezentované právě těmito státy, byl téměř úplný. Pro Srby to byl šok.

Miloševićovo rozhodnutí přerušit den po zahájení bombardování, tedy 25. března 1999, diplomatické styky s USA, Británií, Francií a Německem bylo proto srbskou veřejností přijato s naprostým porozuměním. Ve stejné historické logice je nutno vnímat i skutečnost, že srbský dav v Bělehradě zaútočil na opuštěné diplomatické mise jen těchto zemí a vypálil je. Velvyslanectví Kanady nezapadá do této historické logiky – mělo prostě smůlu, že stálo v podstatě přes cestu od velvyslanectví USA, takže bylo jaksi „po ruce“. Budovu velvyslanectví Chorvatska nemohlo vypálení minout už z definice. A přirozeně i proto, že chorvatská vláda, opozice i veřejnost měly z bombardování Srbska/SRJ neskrývanou radost. V chorvatské mentalitě zabudovaný pocit méněcennosti vůči Srbsku se odrazil v extrémně vysoké podpoře bombardování v Chorvatsku: ta podpora byla patrně největší v Evropě, dosahovala téměř 85%⁸⁴.

---

⁸³ Viz. výše zmíněná Vuka Draškoviće.

⁸⁴ Chorvatsko spolupracovalo s NATO ještě před jeho vstupem do aliance. Potvrzuje to zpráva NATO dostupná (20. 6. 2013: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_31803.htm odstavec Key milestones: rok 1999: Chorvatsko povoluje přelety NATO nad svým územím a logisticky podporuje KFOR. Podpora NATO ze strany Chorvatska jistě plynula i ze zájmu země, co nejvíce a nejdříve se přiblížit Západu. Statistický graf přímo

Pocit historicky vytvořeného vztahu k jednotlivým evropským národům se projevil v této složité situaci velmi zřetelně i vůči budově velvyslanectví ČR v Bělehradě. Budova české diplomatické mise je totiž situována přímo ve středu jugoslávského / srbského hlavního města. Jako jedna z mála v československé, o české diplomacii později ani nemluvě, byla projektována právě pro účely diplomatické mise a na skvělé adrese. Výstavba byla zahájena v polovině 20. let a skončena počátkem 30. let 20. století v době nejen skvělých československo- jugoslávských vztahů, později formalizovaných Malou dohodou, ale i osobního přátelství TGM a krále Aleksandra.

Česká vláda veřejně upozornila na to, že rozhodnutí o přepadení Jugoslávie bylo učiněno před vstupem ČR do Aliance. Měla k vojenské akci výhrady, nepodílela se na ní vlastními bojovými ani jinými letouny. I když hlavně asi proto, že k tomu žádné vhodné letouny neměla. Umožnila nicméně letounům Aliance přelet přes svůj vzdušný prostor, což umožňovalo zejména americkým letadlům startovat z německých letišť. Například rakouská vláda, věrná své ústavní pozici neutrality, přelety amerických vojenských letadel nepovolila.

Masivní protizápadní demonstrace za účasti desítek tisíců lidí v Bělehradě v prvních týdnech bombardování pravidelně den co den mýjely rozlehlou budovu české diplomatické mise. Všichni demonstranti dobře věděli, že jde o ambasádu českou, všichni znali českou pozici. Dlužno přitom poznamenat, že velvyslanectví bylo pro veřejnost uzavřeno, ale nebylo prázdné. Zůstali v něm dva pracovníci, jeden diplomat a jeden nediplomat, kteří měli zajistit průběžnou informovanost o vývoji v zemi a zabezpečit elementární technický chod mise.

Ve vypjatém emotivním ovzduší, při více méně pravidelných útocích na velvyslanectví čtyř výše uvedených zemí, ani jeden ze srbských demonstrantů nikdy nehodil na budovu českého úřadu jediný kámen, nebylo rozbito jediné okno, nebyly poškozeny jediné vstupní dveře, na vnější stěny budovy nebyl nasprejován jediný hanlivý nápis. Tradice česko-srbského přátelství vydržela i tuto zkoušku, zkoušku z nejtěžších.

Pro úplnost - s dalšími členskými zeměmi NATO, tedy kromě USA, Británie, Německa a Francie, jejichž letouny bombardovaly, SRJ diplomatické vztahy nepřerušila.

Těž fakt, že k bombardování došlo kvůli Kosovu, které má v srbských dějinách zcela mimořádné postavení, postavilo srbskou veřejnost proti západní Alianci. Také jednání v Rambouillet navíc provázené hrozbami bombardování od M. Albrightové, přispělo k homogenizaci srbského národního vědomí.

Milošević navíc zemi na bombardování dobře vojensky i politicky připravil.

---

ukazující veřejné mínění-zda si lidé vybraných zemí myslí, že by se Jugoslávie měla bombardovat nalezneme na str. 583v odkazu (10.6.2013): http://www.colorado.edu/ibs/PEC/johno/pub/cohen_issue_paper.pdf

Americkou politiku ke Kosovu od samého počátku definovaly nejasnosti a otazníky. Typickým projevem této zmatečnosti je až dodnes záhadné „Vánoční varování“ prezidenta Bushe staršího.

25. prosince 1992 tehdejší americký CDA⁸⁵ v Bělehradě obdržel instrukci svého ústředí sdělit Miloševičovi Bushovo „ústní poselství“, že v případě vzniku konfliktu v Kosovu vyvolaného Srbskou stranou, budou USA připraveny použít vojenskou sílu proti Srbům v Kosovu i v samotném Srbsku.

Jak uvedeno výše, demarše se uskutečnila na katolický (nikoli pravoslavný) první svátek Vánoční. Takové načasování nemohlo nevyvolat v Bělehradě dojem, že Američané soudí, že na přelomu roku se má či může v Kosovu něco důležitého odehrát. Tak důležitého, že se Bush sr. rozhodl za jistých okolností angažovat na Balkáně americkou armádu, což do té doby zásadně odmítal. Miloševič nevěděl, co to Američany popadlo, od rozpačitého CDA se nic rozumného nedozvěděl.

Srbský prezident celkově nabyl dojmu, že Američané se nadále v balkánských záležitostech neorientují. Radost z toho neměl, anžto v té době se již pevně rozhodl považovat USA, nikoli EU či Rusko, za svého hlavního mezinárodního partnera při řešení důsledků násilného rozpadu SFRJ.

V době americké demarše již byly Slovinsko i Chorvatsko široce mezinárodně uznány, válka v Chorvatsku skončila, jugoslávská armáda rozstřílela Vukovar před rokem. Po uznání nezávislosti Bosny a Hercegoviny ze strany EU v dubnu 1992 se začala rozšiřovat válka v Bosně, její hlavní běsnění však mělo teprve přijít.

Nikdy se neprokázalo, proč si Washington myslel, že při začínající válce v BaH začne Miloševič další konflikt, tentokrát v Kosovu, tedy v samotném Srbsku. Vývoj v terénu také brzo ukázal, že Miloševič žádné takové plány neměl, Kosovo v té době a ještě další 3 roky bylo klidné. První teroristické akty UCK se začaly objevovat až na přelomu let 1996 – 1997.

Pro Miloševičovu politiku v Kosovu, zejména pokud jde o USA, je důležité alespoň stručně objasnit hlavní prvky formování jeho pohledu na zahraniční politiku Washingtonu.

Americké rozhodnutí přenechat vývoj v Jugoslávské krizi od jejího počátku Evropanům bylo příznačné jak pro administrativu Bushe staršího, tak pro první mandát administrativy Billa Clintona. Teprve Clintonovy výroky, zřejmě spíše neopatrné než učiněné po zralém uvážení, o válce BaH v období 93-94 přitáhly pozornost amerických médií a veřejnosti k jeho reálné politice v terénu. Válka v BaH pokračovala a neztenčenou zuřivostí

---

⁸⁵ Zkratka pro diplomatickou hodnost Chargé d'affaires.

mediální zprávy o zločinech v ní spáchaných především Srby začaly vyvolávat v Clintonovi obavy z jejich negativního dopadu na jeho druhou předvolební prezidentskou kampaň.

Clinton a jeho lidé byli rozčarováni nečekaně rychlou normalizací vztahů mezi Miloševićovou SRJ a zeměmi EU. Ještě před tím měli Američané se zeměmi EU trvale problémy při hledání východisek z bosenské krize. Napětí mezi USA a západní Evropou v Bosně dosáhlo takového stupně, že Američané odmítali účast v jednáních zmocněnce EU Davida Owena, někdejšího britského ministra zahraničí. Měli dokonce sáhnout k odposlechům, což postavilo na hlavu všechny dosavadní teorie o „zvláštních vztazích mezi Washingtonem a Londýnem. Ze všech těchto důvodů se Clinton rozhodl vzít situaci v Bosně do vlastních rukou a svěřil tuto úlohu do té doby málo známému americkému kariéernímu diplomatovi R. Holbrookovi.

Holbrooke přes veškerou nedůvěru vůči Miloševićovi pochopil, že bez spolupráce s ním ukončení bosenské války a nalezení modelu soužití tří národů v Bosně nedosáhne. V konečném důsledku se ukázalo, že tato volba byla pro Holbrooka klíčová a v rozhodující míře přispěla k výsledku dosaženému v Daytonu. Milošević tedy zásadně přispěl k prakticky nejvýznamnějšímu pozitivnímu výsledku americké politiky v jugoslávské krvavé krizi. On sám si toho byl dobře vědom a neviděl důvod, proč by Clinton měl svůj postoj vůči němu měnit. Holbrook také pochopil, že jakákoliv snaha spojovat pokus o ukončení války v BaH s řešením situace v Kosovu by spolehlivě přivedla k neúspěchu volbou směrech.

Alianční plánovači si při přípravě bombardování dávali značný pozor, aby nezvolili způsob bombardování, jež by připomínal nálety na Bělehrad Göringovou Luftwaffe v dubnu 1941. Nacistické letectvo tehdy kobercovými nálety poničilo značnou část hlavního města Jugoslávie, zavraždilo ze vzduchu mezi 6 000 – 10 000 jeho obyvatel. Ve vztahu k Srbům byl tento úkol spojeneckých plánovačů samozřejmě zcela nereálný, mj. i v důsledku školácké mediální chyby NATO – předsedou Vojenského výboru NATO totiž tehdy byl německý generál Neumann. Analogie NATO s Hitlerem byla jednou z nejstabilnějších a nejúčinnějších složek jugoslávské/srbské vládní propagandy. Ve vztahu k mezinárodnímu veřejnému mínění na Západě byla naopak taková snaha Bruselu v podstatě zbytečná – tam totiž vojenská intervence - až na výjimky- požívala po určitou dobu nemalé podpory veřejnosti.

8.1. Přístup Ruska ke kosovské krizi

Postoj Ruska ke Kosovu, stejně jako celou ruskou diplomacii, personifikovala osoba prezidenta Borise Jelcina. Jenže v době, kdy se kosovský problém začal stávat základním

tématem nejen evropské, ale i světové politiky, dovedla Jelcinova vláda Rusko až na samé dno.

Gorbačova perestrojka⁸⁶, Jelcinovy reformy, prováděné od zániku SSSR, tedy od počátku 90.let reformátory zhruba ve věku kolem 30 let (Gajdar, Němcov, Čubajs, Javlinskij a další) přivedly zemi na žebráckou hůl. Ekonomika byla rozkradena a zdevastována, rozsáhlé sociální vrstvy byly vrženy do bída srovnatelné s jejich drastickou situací těsně po 2. světové válce, úzká skupina oligarchů podvodně získala obrovské bohatství. V důsledku nepovedené 1. čečenské války⁸⁷ hrozilo další dělení země. Rusko prakticky vyhlásilo na podzim roku 1998 bankrot.

Rusko tehdy víc, než kdy jindy potřebovalo finanční pomoc ze zahraničí a Jelcin⁸⁸ si podle všeho zcela upřímně myslel, že mu takovou pomoc Západ poskytne. Dopadl ovšem v tomto ohledu stejně jako Gorbačov, od něhož se v ničem nepoučil. Proto musel veškeré své hlavní kroky na mezinárodní aréně „poměřovat“ zájmy západních zemí.

Sbližování se Západem se odráželo hlavně v sektoru bezpečnostním a vojenském. V 90. letech probíhala řada úspěšně dokončených odzbrojovacích jednání s USA, známé jako START-y (Strategic Arms Reduction Talks). První START proběhl v již v roce 1991, tedy ještě za existence SSSR mezi Gorbačovem a G. Bushem. Podepsáním smlouvy se obě strany zavázaly k snížení počtu jaderných nosičů (1600) a hlavic (6000). Na smlouvu navázal o pouhé 2 roky později jednání START II již Boris Jelcin s G. Bushem, kde snížili maximální počet strategických zbraní na polovinu oproti předešlé domluvě.⁸⁹ V roce 1994 se Rusko připojilo k programu Partnerství pro mír (partnership for peace- PFP), jejímž posláním je „posilovat stabilitu, omezovat hrozby pro mír a budovat zesílené vazby mezi jednotlivými partnerskými státy a NATO a mezi partnerskými státy navzájem“⁹⁰ Hlavním důvodem přizvání Ruska bylo uvědomění a obava ze strany NATO, jak Rusko bude reagovat při jeho rozšíření o post- komunistické země (Polsko, Maďarsko, Česká republika), z toho důvodu, se formuloval "Zakládající/ Ustávající akt o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti

---

⁸⁶Stručný popis perestrojky a interpretace perestrojky jako síly, která stála za rozpadem komunismu ve východní Evropě (22.6.2013): <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/70335-gorbacovovy-reformy-rozpad-sssr-i-konec-komunismu-v-evrope/>

⁸⁷ 11.12.-1994 – 31.8.1996, konflikt mezi Ruskem a Čečenskem, za nezávislost Čečenska.

⁸⁸ Boris Nikolajevič Jelcin byl prvním prezidentem Ruské federace. Ve funkci hlavy státu stanul v letech 1991 až 1999. V roce 1991 byl zvolen prvním a zároveň i též posledním prezidentem RSFSR.

V průběhu svého vlády se potýkal s hospodářskou krizí Ruska, konfliktem s Čečenskem. Hlavním cílem zahraniční politiky byla snaha stabilizovat vztahy se Západem a posílit moc v regionu. Informace dostupné z (23.6.2013): <http://www.panovnici.cz/boris-nikolajevic-jelcin#cv>

⁸⁹ VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny mezinárodních vztahů*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 606 s. ISBN 978-807-3800-185. Str.- 540-543

⁹⁰ Partnerství pro mír: O programu, který předznamenal transformaci Aliance. *Natoaktual.cz* [online]. [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/partnerstviproimir.htm

mezi Severoatlantickou organizací a Ruskou federací⁹¹, jež byl podepsaný v Paříži, pouhé dva roky před zahájením bombardování Jugoslávie- 27.5.1997. Událost můžeme označit jako politickou přípravu na integraci původem třech „Varšavských“ zemích do Severoatlantické aliance.⁹² V úvodu smlouvy je poznamenáno, „Rusko a NATO se navzájem nepovažují za protivníky. Jejím cílem je překonat pozůstatky dřívější konfrontace a soupeření a posílit vzájemnou důvěru a spolupráci.“⁹³ V takové situaci, kdy ekonomicky vyčerpané Rusko potřebovalo podporu Západu bylo nereálné očekávat, že Rusko bude provádět vůči Kosovu vlastní politiku.

Navíc hlavním cílem Jelcinovy zahraniční politiky od samého počátku bylo získat důvěru „západního civilizovaného světa“ – nejdřív při demontáži Sovětského svazu a poté při „přechodu ruské ekonomiky na tržní hospodářství“. Začlenit Rusko do „západního civilizovaného světa“ byla Jelcinova „obsese“, z níž začal procítat, až když bylo pozdě.

Spouštěčem zřetelné Jelcinovy nedůvěry vůči Západu se stala především americká politika rozšiřování NATO na východ. Prvním signálem, že jeho „přátelé“ na Západě mají o roli a úloze Ruska v Evropě i ve světě úplně jiné představy než on, se však stala už reakce Západu na 1. čečenskou válku.

Jelcin upřímně nechápal, proč jeho „přátelé“ na Západě kritizují jeho ozbrojený zásah v Čečensku v prosinci 1994. Poté co 2 roky trvající válku Jelcin v podstatě prohrál⁹⁴ „daroval“ Čečensku faktickou nezávislost v roce 1996.

Jelcinovu zahraniční politiku nejen prováděl, ale často snad i formoval jeho první ministr zahraničí Kozyrjov, který byl signatářem programu partnerství pro mír⁹⁵. Kariérní sovětský diplomat průměrných schopností, který záhadně přesně vytušil, že po Jelcinově volbě prezidentem Ruska (červen 1991) je žádoucí odejít ze sovětského ministerstva zahraničí a přejít na tehdy ještě neexistující ministerstvo zahraničí RSFSR.

Za půl roku na to přestalo sovětské ministerstvo zahraničí existovat a Kozyrjov jako jeden z prvních podporovatelů Jelcina se stal ruským ministrem zahraničí. Na dlouhých 5 let.

Kozyrjov chápal proces začleňování Ruska do „západního civilizovaného světa“ především a skoro výlučně jako souhlas Moskvy se vším, co Západ navrhoval, či požadoval.

---

⁹¹ Dostupné z: http://blisty.cz/kfoto/nato/nato-russia_97.pdf

⁹² POLREICH, JUDR., Miroslav. NATO - Rusko v historických a politických souvislostech. *Britské listy* [online]. 2006, [cit. 2013-06-22]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/27649.html>

⁹³ VESELÝ, Zdeněk. *Dějiny mezinárodních vztahů*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 606 s. ISBN 978-807-3800-185.str. 569 (nebo na http://blisty.cz/kfoto/nato/nato-russia_97.pdf)

⁹⁴ ŽIŽKA, Petr. *Rusko - čečenský konflikt* [online]. Glosy.info, 16.říjen 2005. [cit. 27.června 2013]. Dostupné na WWW: <<http://glosy.info/texty/rusko-cecensky-konflikt/>>. ISSN 1214-8857.

⁹⁵ Signatures. *HOME PAGE NATO* [online]. [cit. 2013-06-27]. Dostupné z: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_82584.htm

Stalo se tak, že kvůli jeho typickému neměnnému: „Da“, se mu začalo říkat „Jelcinův Molotov“, (Vjačeslav M. Molotov byl Stalinovým ministrem zahraničí a pro jednání se západními partnery bylo typické jeho neměnné „Nět“).

Gorbačov jako první a poslední sovětský prezident, Jelcin jako první ruský prezident a Kozyrjov jako jeho ministr zahraničí navíc zřejmě v úvodních fázích nepochopili význam a souvislosti začínajícího procesu rozpadu SFRJ (podobně jako Washington). Po zániku SSSR tak veškerá ruská politika nadále spočívala v podpoře postojů Západu, zejména USA.

Jelcin v té době bez zaváhání přeškrtnl veškeré mýty o „tradiciích srbsko – ruského přátelství“ o „zvláštních srbsko – ruských vztazích“, o „historické blízkosti obou národů“ apod.

Rusko příliš nemeškalo s uznáním nezávislosti Slovinska, Chorvatska a dokonce Bosny a Hercegoviny (BaH). Ruský postup v případě BaH je zvláště příznačný – dnes už totiž není sporu o tom, že uznání nezávislosti BaH bylo předčasné a v mnohém sehrálo „úlohu startéru“ při rozpoutání války v této zemi. Nejkrvavější války ze všech, které rozpad SFRJ provázely.

Především však koncem května 1992 Rusko podpořilo v RB OSN zavedením téměř hermetických sankcí proti SRJ. Neprodyšnost a komplexnost těchto sankcí přesahovala sankce, které RB svého času přijímala proti rasistům JAR. Sankce, z jejichž dodržování si v té době některé západní země příliš velkou hlavu nedělaly.

Zdá se to být až k nevíře, ale jakkoli Moskva v té době již hlasitě projevovala svou nespokojenost s rozšiřováním NATO na Východ, jelcinovská politika na Balkáně v plném rozsahu „zaspala“ další, možná ještě významnější rozměr tehdejší aktivity NATO – totiž postupné přebírání úlohy klíčové bezpečnostní struktury v Evropě. NATO se stalo hlavní složkou mezinárodní vojenské přítomnosti v BaH podle Daytonských dohod – to byl základní model, který byl později použit v Kosovu a ještě poté v modifikovaných podobách v Afghánistánu i Iráku. Moskva tehdy dokonce tento model podporovala.

Kreml zřejmě špatně vyhodnotil také další zásadní okolnost. Nejspíše přecenil fakt, že letecké zásahy letectva zemí NATO v BaH (výlučně proti srbským pozicím) se v BaH uskutečnily vždy po souhlasu OSN (komplikovaná procedura tzv. „dvojího klíče“, kterou proto USA kategoricky odmítly již v Daytonu). V dalších letech, v Iráku (1998) a v Srbsku

(1999), se pak už Američané nikoho na nic neptali – ani OSN (bez mandátu RB)⁹⁶, ani západní Evropy ani Ruska.

Jak uvedeno výše, na jaře 1998, kdy se situace v Kosovu začala komplikovat silící aktivitou UCK, bylo Rusko ekonomicky téměř na kolenou.⁹⁷

Poměrně aktivní, a pro Západ nečekaná, snaha Moskvy zabránit bombardování nebyla ani tak míněna jako podpora Miloševičovi či Srbsku. Jelcin se spíše obával – a ukázalo se, že správně – vnitropolitických dopadů ruské diplomatické slabosti a neschopnosti.

Lze usuzovat, byť se s takovým tvrzením nesetkáme – z pochopitelných důvodů – v žádných memoárech ani jiných dokumentech, že trapná úloha Ruska při bombardování SRJ v roce 1999, první završená etapa rozšiřování NATO na Východ (vstup ČR, Polska a Maďarska do NATO v polovině března 1999) a pokus islámských fundamentalistů z Čečenska rozšířit svou působnost i do Dagestánu v létě 1999) byly klíčovými důvody vedoucími k rezignaci Jelcina v prosinci 1999. Fakticky k jeho odstranění z funkce hlavy státu s právními zárukami beztrestnosti .

Jelcin ztrácel nad vývojem ruské politiky v Kosovu kontrolu, již v polovině dubna 1999, když jeho tehdejší premiér Jevgenij Primakov vystupoval vůči Američanům příliš rozhodně. Když NATO zahájilo letecké útoky Primakov byl zrovna v letadle na cestě do Washingtonu, po zjištění rozhodnutí NATO, zažádal o otočení letadla zpět do Moskvy.⁹⁸ Proto již koncem dubna 1999 Primakova z kosovské hry vyřadil a nahradil jej svým oblíbencem a nejstálejším předsedou vlády Viktorem Černomyrdinem. Jmenoval ho svým zmocněncem pro Kosovo. Zdá se, že vyřazení Primakova a jmenování Černomyrdina mohlo být jedním z hlavních důvodů, proč Miloševič od té doby začal postupně přijímat dílčí požadavky země NATO. Tehdy asi definitivně pochopil, že Jelcin si kvůli němu nebude pálit ruce. Černomyrdinův úkol spočíval v přesvědčování Miloševiče přijmout západní požadavky s příslibem zařídit celou věc tak, aby nevypadala jako kapitulace.

Miloševičovi se přesto nakonec podařila nemalá věc – nevyhlášená válka NATO se Srbskem byla ukončena rezolucí RB OSN 1244/99, nikoli formálním aktem kapitulace mezi

---

⁹⁶ Před deseti lety rozhodlo NATO o bombardování Jugoslávie. *Idnes.cz* [online]. 2009, [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pred-deseti-lety-rozhodlo-nato-o-bombardovani-jugoslavie-pzw-/zahranicni.aspx?c=A090323_104530_zahranicni_stf

⁹⁷ KOLMAN, Vladimír. Deset let od propuknutí ruské měnové krize. In: *Česká národní banka* [online]. 2008 [cit. 2013-06-23]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2008/cl_08_080922.html

⁹⁸ PERLEZ, JANE. CONFLICT IN THE BALKANS: THE OVERVIEW; NATO AUTHORIZES BOMB STRIKES; PRIMAKOV, IN AIR, SKIPS U.S. VISIT. *New York Times* [online]. 1999, [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/1999/03/24/world/conflict-balkans-overview-nato-authorizes-bomb-strikes-primakov-air-skips-us.html?pagewanted=all&src=pm>

Aliancí a Srbskem/SRJ. RB OSN také potvrdila neměnnost hranic SRJ. Kosovo jako součást SRJ a řešení otázky jeho statutu odsunula časově sine die. (Co se pak dalo v pozdějších letech, zejména pak kolektivní západní podpora jednostrannému vyhlášení nezávislosti Kosova v únoru 2008, vychází za rámec této práce.)

Nelze také nevidět, že délka bombardování vyvolávala v NATO již značné vnitřní pnutí. A že tedy Milošević svým souhlasem s podmínkami Černomyrdina a Ahtisaariho nemálo Alianci pomohl.

Teatrální „skok“ ruských pozemních jednotek z BaH do Kosova, kterým Rusové předběhly i kontingenty KFOR, přestože původně odsouhlasili, že na území Kosova vstoupí až po NATO, na přístínské letiště Slatina, přes území Srbska, už byl jen vnitroruským politickým divadlem v režii Jelcina, který se těmito triky pokoušel uklidnit ruské veřejné mínění, silně rozbourané ruskou politickou nemohoucností v Kosovu.

Je snad i příznačné, že tento ruský krok, k němuž došlo už po ukončení bombardování, málem přivedl k těžkému ozbrojenému incidentu mezi Ruskem a NATO.

Na pozemním přesunu ruských jednotek z BaH do Kosova trvali zejména ruští generálové. Na druhé straně přitom narazili na podobně politicky neúspěšného generála jako byli oni sami – velitele bombardovací kampaně, velitele ozbrojených sil NATO v Evropě, amerického generála Clarka. Ten, jak se dozvěděl o tom, že Rusové směřují k letišti Slatina dal rozkaz britskému generálu Jacksonovi, již jmenovanému veliteli KFOR, aby tomu zabránil všemi dostupnými prostředky. Včetně ozbrojenou silou, nepůjde-li to jinak.

Britský generál naštěstí nebyl politický ignorant jako jeho americký nadřízený a tento rozkaz odmítl splnit. Okřídlený se stal výrok, kterým Jackson zchladil rozvášněného válečníka Clarka : „Přece tady v Kosovu nezačnu III. světovou válku“⁹⁹. Vypadá to, že Clintona tento Clarkův rozkaz značně vyděsil. Ještě do konce roku 1999 Washington svého velícího generála v NATO předčasně z Bruselu odvolal.

8.2. Tony Blair a krize v Kosovu

Jako nemálo britských premiérů po 2. světové válce byl i Tony Blair v době svého nástupu do Downing Street No. 10 v květnu 1997 zcela nepoznamenán jakoukoli znalostí o zahraniční politice nebo o mezinárodní situaci.

O diplomacii, negociačních, způsobech jejího vedení či o základních dokumentech světové politiky (Charta OSN) netušil zhola nic. Veškerá politika a jeho zahraničně-politická

---

⁹⁹ "I'm not going to start Third World War for you," Jackson told Clark. *Guardian.co.uk* [online]. 1999, [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/1999/aug/02/balkans3>

praxe spočívala v mediální artikulaci některých zahraničně-politických sloganů potřebných jeho straně pro předvolební kampaň v průběhu 3 let, kdy byl předsedou Labour Party, která byla v opozici (1994 – 1997).

Že se reálnou diplomacií nikdy nezabýval, bylo pochopitelné. Že ho však diplomacie prakticky vůbec nezajímala, bylo zarážející. Bylo nicméně příznačné pro jeho osobnost, že tuto okolnost v žádném případě nepovažoval za handicap.

Nakonec se tento nejmladší britský premiér od roku 1812 a patrně ze všech britských premiérů nejméně připravený k vedení zahraniční politiky země, stal za 10 let svého působení v čele britské exekutivy největším britským válečníkem od konce 2. světové války. Zatáhl svou zemi celkem do 5 válek, z nichž ovšem Západ dvě – ty nejdůležitější – prohrál v době, kdy již byl Blair mimo politiku. Šlo o bombardování Iráku v roce 1998, bombardování Jugoslávie roku 1999, válka v Afghánistánu 2001, válka v Sierra Leone v roce 2002 a válku v Iráku roku 2003.

Je už pak jen historickým paradoxem, že naopak jeden z diplomaticky nejlépe připravených britských politiků k výkonu funkce předsedy vlády Anthony Eden, zhanobil jako premiér veškerou svou předchozí kariéru tím, že na celé čáře ztroskotal na zahraničně-politické otázce.

Eden byl celkem 3x ministrem zahraničí, včetně doby nejtěžší, tedy v období 2. světové války (1940–1945). Nebyl nikdy aktivním protivníkem Chamberlainova appeasementu¹⁰⁰, ovšem od jeho původní podpory se propracoval k jeho kvalifikaci jako chybného postupu. Jenže obrovská praxe na mezinárodním poli mu nezabránila jít společně s Francií a Izraelem do války proti Egyptu v roce 1956, poté co prezident Násir znárodnil Suezský kanál.

V USA tehdy ještě neexistovala židovská lobby, 11 let po 2. světové válce v USA o holocaust nebyl zájem. Amerika se proto kategoricky a v duchu Franklina D. Roosewelta postavila na protikoloniální pozice a válku Británie, Izraele a Francie proti Egyptu kategoricky odsoudila. Tři zmíněné země musely útok s ostudou ukončit. Eden na to rezignoval na pozici premiéra a opustil politický život.

Blair skončil v roce 2007 podobně, byť při nástupu do funkce premiéra, jak uvedeno výše, žádné předpoklady pro úspěšný výkon zahraniční politiky neměl.

Válka v Kosovu byla pro Tonyho Blaira především otázkou morálky. Byla pokračováním jeho první války, anglo-amerického bombardování částí Iráku Saddáma

---

¹⁰⁰ Viz. Mnichovská dohoda

Husanja na sklonku roku 1998. Ve svých memoárech (Blair, T. : A Journey, London, 2010) však Blair Kosovu příliš pozornosti nevěnuje.

Příznačně pro jeho vidění věcí je, že prakticky nezmiňuje možnost či potřebu řešit Kosovo politicky, diplomaticky, jednáním. Prakticky od první chvíle, co se začal kosovským uzlem zabývat, uvažoval o použití vojenské síly. Není jistě náhodou, že Kosovo začal vnímat jako problém až od září 1998. Do té doby jej patrně příliš nezajímalo.

Má se všeobecně za to, že bombardování Kosova bylo „válkou Albrightové“. Blair však v pamětech popisuje věci tak, že hybnou silou bombardování byl právě on. Přesvědčil především Clintona o nezbytnosti vojenského zásahu, tím pádem získal na svou stranu i francouzského prezidenta Chiraca a německého kancléře Schrödera. A nakonec – což odpovídá realitě – přinutil Clintona vyjádřit veřejně ochotu v případě potřeby použít k porážce Miloševiče i americké pozemní síly. Samozřejmě společně s britskými vojáky, kterých by ovšem bylo podstatně méně než těch amerických.

Tony Blair, jak výše řečeno, vnímal potřebu vojenské intervence v Kosovu jako morální imperativ. Dal občas i najevo, že vývoj v Kosovu resp. účast Británie ve vojenské akci nejsou kroky, které vyžaduje britský národní zájem. Morálka byla v tomto případě výše.

Blair přitom musel své vidění věcí prosazovat nejen ve Washingtonu a v Evropě, nemluvě o Moskvě. I když ruský postoj ho, až na několik telefonátů s Jelcinem, příliš nevzrušoval. Nelehké pro něj bylo prosadit svůj názor i ve vlastní straně, v Labour Party. Rozpory ve vlastních řadách kvůli Kosovu však zdaleka nedosahovaly příkrého rozdělení strany, které Blair vyvolal svým útokem na Irák v březnu 2003.

Postoj britského premiéra k válce v Kosovu a poté i v Iráku budil – a dodnes budí – dojem obsese. Blair nikdy nepřipustil, že by Kosovo a Irák byly omyly, že k nim nemělo dojít. Až dodnes obě války hájí, tvrdí, že byly správné a potřebné. Nikdy nevyjádřil upřímnou lítost nad desítkami či stovkami tisíc životů nevinných lidí v Iráku. Ani mrtvých Albánců a Srbů v Kosovu.

Byla to opět vláda labouristů, ovšem nikoli už Blairova, ale Brownova, kdo uznal mezi prvními jednostranně vyhlášenou nezávislost Kosova v únoru 2008. A byl to Tony Blair, kdo absolvoval v roce 2010 triumfální návštěvu Kosova, kde se mj. setkal s 9 kosovsko-albánskými hochy ve věku do 10 let, kteří se všichni jmenovali „Tonibler“¹⁰¹.

---

¹⁰¹ Informace dostupné z(19.6.2013): <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2010/sep/02/kosovans-blair-true-hero>

Nedočkal se ale od kosovských Albánců takové cti jako Bill Clinton – ten osobně odhalil v Prištině sám sobě sochu v nadživotní velikosti¹⁰².

Tony Blair se po odchodu z politiky nikdy nezajímal o stav lidských práv ne-Albánců v Kosovu, především Srbů. Jeho pozornost nevyvolaly informace o tom, že jeho pozemní spojenci v kosovské válce, příslušníci mafijánské vojenské organizace UCK, zajatým Srbům vyjímali vnitřní orgány a prodávali je zájemcům v západní Evropě.

Kosovo je pro Tonyho Blaira vyřešený případ.

8.3. Jacques Chirac a Kosovo:

Jacques Chirac byl poslední tzv. skutečný Gaullista¹⁰³. Do funkce presidenta Francouzské republiky byl zvolen v roce 1995, po 14 letém presidentství francouzského socialisty Françoise Mitterranda na postu hlavy státu.

Chirac chtěl navázat na Mitterrandovy mírové aktivity od počátku rozpadu jugoslávské federace. K efektivnímu působení na poli zahraniční politiky měl v době nástupu do úřadu presidenta dostatečné znalosti a praktické zkušenosti- v letech 1986-1988 působil jako francouzský předseda vlády. Při jeho prvním zvolení presidentem republiky se rozpad Jugoslávie projevoval neukončenou válkou v Bosně a Hercegovině, v Kosovu panoval v té době relativní klid. Krátce po nástupu do funkce vystoupil Chirac s návrhem na vytvoření Sboru rychlého nasazení, což měly být jednotky použitelné ve velmi krátkém čase v okamžiku potřeby v Bosně a Hercegovině. Politické a vojenské ostří tohoto Chiracova politického návrhu zásadně směřovalo proti Srbům, kteří v té době kontrolovali cca 70% území Bosny a Hercegoviny, k vytvoření Sboru však pro odlišnost názorů západních zemí, především k neochotě Washingtonu, nikdy nedošlo. Chirac sehrál aktivní úlohu, i když spíše formálního charakteru v závěrečných fázích bosenské války tím, že na jeho žádost došlo k podpisu mírové dohody v prosinci 1995 v Paříži. Chirac rovněž pokračoval v předchozí Mitterrandově politice tím, že nadále udržoval značné počty francouzských vojáků v mírových silách OSN- UMPROFOR. Dlužno v této souvislosti podotknout, že Francie utrpěla za dobu tříletého trvání bosenských válek lidské ztráty. Tato okolnost však kupodivu ve francouzské veřejnosti nevyvolala větší či trvalejší znepokojení.

Chiracova politika v zásadě vycházela z ideové kontinuity a přístupu Mitterranda. Obnovení německého vlivu na Balkáně po znovusjednocení Německa a to ve Slovinsku,

---

¹⁰² Informace dostupné z (19.6.2013): http://www.nbcnews.com/id/33573112/ns/world_news-europe/t/kosovo-honors-bill-clinton-statue/#.UcyWaZz16no

¹⁰³ Gaullismus je politický směr navazující na myšlenky a politickou praxi Charlese de Gaulla. Představuje francouzskou politiku jako praktickou a vyhraněnou nezávislou na poli mezinárodních vztahů.

Chorvatsku, vyvolalo v Paříži a Londýně historickou paralelu s udržováním poměrně dobrých vztahů se Srbskem resp. SRJ, jako protiváhy k německému vlivu. K zásadnímu zlomu v tomto směru došlo po nástupu Nicolase Sarkozyho do funkce prezidenta, úplným přechodem Francie na německé pozice v balkánských otázkách.

Chirac dlouho kladl důraz na řešení kosovské otázky politickými prostředky tj. jednáním. V situaci, kdy se S. Milošević rozhodl UCK nejdříve vojensky potlačit a teprve poté jednat s I. Rugovou o statutu Kosova, Chirac s tímto přístupem v zásadě neměl problém. Srbské represe vůči Kosovsko-Albánským civilistům, ať už skutečné, či domnělé, nakonec poskytly Washingtonu nebo USA dostatečně dobrý důvod k vojenské intervenci NATO. Nejradičálnější tzv. Neozbrojené křídlo Kosovsko-albánských separatistů tak dosáhlo svého cíle. Klíčovým protagonistou při podpoře této nejradičálnější složky Kosovských-Albánců byla americká ministryně zahraničí- Albrightová. Po masakru v Račaku v lednu 1999 Holbrooke a Albrightová navrhly a Chirac souhlasil se svolením schůzky v Rambouillet k nalezení dohody o statutu Kosova. Albrightové představa o tomto jednání spočívala v jednoduché ideji, že Milošević musí souhlasit se vším, co mu Američané navrhnou, pokud se nepodvolí, začne bombardování. V Konečném důsledku za takových okolností k dohodě ani dojít nemohlo a 24.3.1999 v pozdních večerních hodinách bombardování opravdu začalo. Severoatlantická aliance se tak poprvé od svého vzniku v roce 1949 pustila do vojenské akce, která zcela viditelně nebyla založená na článku 5 Washingtonské smlouvy tj. nespočívala v ochraně územní členských zemí NATO. Nebyla navíc odsouhlasena ani RB OSN. Chiracovo působení v kosovské krizi tedy nelze vnímat jako nikterak úspěšné ani zakládající nějaký precedent pro analogické francouzské kroky v budoucnu. Se záměrem mít alespoň částečně pod kontrolou vývoj ve vlastním Kosovu, po ukončení bombardování se Chiracovi podařilo zajistit jmenování francouzského socialisty Bernarda Kouchnera jako prvního mezinárodního protektora na Kosovu. Chirac jako pravicový prezident působil v tzv. kohabitaci se středolevou vládou socialistického premiéra Lionela Jospina.

8.4.Česká vláda a Kosovo:

V názorech na válku v Kosovu vystupovala česká vláda a političtí představitelé nejednotně. Z pohledu rozdělení politických stran jednotně odsoudila útoky NATO i jakoukoliv pozemní intervenci NATO KSČM; ČSSD a ODS, které uvnitř nebyly názorově jednotné, ale veřejná prohlášení činili jednotná –proti útokům a jejich nejvyšší představitelé- tehdejší premiér Zeman (ČSSD) i místopředseda poslanecké sněmovny Gross (ČSSD) se vyslovily jasně proti, předseda poslanecké sněmovny i ODS Václav Klaus nálety odsoudil, ale

souhlasil s povolením přeletů nad územím ČR i s využíváním letišť pro potřeby NATO v rámci řešení Kosovské Krize.

Pro útoky se jasně vyslovily strany KDU-ČSL a US, dále stínový ministr zahraničí Jan Zahradil (ODS), Petr Nečas (ODS), který byl předsedou sněmovního výboru pro obranu a bezpečnost. Útok neodsoudil ani Pavel Rychetský, který byl poslancem za ČSSD.¹⁰⁴ Silným zastáncem útoků byl i tehdejší prezident Václav Havel.

Zajímavé je, že někteří čeští politikové byli obecně proti této válce i proti jakýmkoliv zásahům. Prosazovali řešení mírovou cestou, cestou diplomacie a vyjednávání- představitelé KSČ od začátku do konce. Někteří byli pro letecké útoky i následné pozemní mírové operace, někteří byli pro útoky a jakékoliv další pozemní operace a někteří se vyslovili pro útoky, ale už ne pro pozemní intervenci.

Česká Republika přestože je malou zemí, sehrála důležitou a ambivalentní úlohu v kosovské krizi. Schizofrenní postoj republiky k válce v Kosovu zřejmě plynul ze dvou důležitých důvodů- strach ze Západu a NATO a historický vztah k Jugoslávii. Na jednu stranu měla ČR v čele presidenta – mezinárodně (ve smyslu mezinárodního, tedy západního, společenství) uznávanou ikonu bojovníka za lidská práva, který podpořil útoky i pozemní mise. Na druhou stranu byla ČR nováčkem v NATO, byla tak o krok blíž přiblížení se Západu a o krok dál starým časům strašáka komunismu a sotva vstoupit, hned se postavit na odpor, bylo zřejmě pro některé politiky nemyslitelné, protože „to nebude vypadat dobře“. Obavy z názoru západu na náš ambivalentní postoj byly i umocněny nátlakem i například M. Albrightové, která je původem Češka, znala se Havlem a o to méně myslitelná mohla být představa, že ČR bude vystupovat proti. Dále šlo již o zmíněnou jugoslávsko- české vztahy z pohledu historie, bylo silným morálním dilematem vyslovit se pro útok, když se Jugoslávie vždy postavila na naší (Československa) stranu. A nakonec ČR spolu s Řeckem, které se též ocitlo v ambivalentním postavení- členská země NATO, ale odsoudila útoky- vytvořili česko- řeckou iniciativu, velmi odvážnou (odvážnou už protože vystupovala proti útokům) dohodu o přerušení útoků a návratu k jednání. Bohužel byla tato iniciativa (z dubna 1999) smetena se stolu a bagatelizována přestože se na ní její tvůrci odvolávali a upozorňovali, že našli možné řešení krize. Nikdo neposlušal. Jiné řešení než navrhlo NATO nebylo přípustné. Kdyby ano, muselo by NATO přiznat, jak fatální chyby se dopustilo zahájením útok a to si vojenská velmoc nemohla dovolit, dost na tom, že nesla nálepku válečných zločinců- po právu, protože

---

¹⁰⁴ STRAŠÍKOVÁ, Lucie. Češi měli problém plně podpořit letecké útoky na Jugoslávii. *ČT24* [online]. 2009, [cit. 2013-06-23]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/49312-cesi-meli-problem-plne-podporit-letecke-utoky-na-jugoslavii/>

oficiálním nevyhlášením války a útoku bez mandátu OSN je podle mezinárodního spáchalo válečný zločin. Kosovská krize odhalila tváře mnoha českých politiků a ukázala i souvislost mezi názory a politickým postavením. Mnozí politici zahraniční a bezpečnostní sféry se vyslovili pro útoky, nebo je přímo neodsoudili. Jak by ne, když jim z nadřazených pozic bylo doporučováno, aby byly solidární vůči svým spojencům a v důsledku „drželi basu“¹⁰⁵ dle slov tehdejšího poslance za US Michala Lobkowicze. Zajímavé bylo, snad v rámci odčinění neposlušnosti/rebelie, rozhodnutí poskytnout česká letiště pro potřeby NATO v rámci řešení kosovské krize, přestože to po ČR nikdo nežádal. Vláda toto gesto podpory učinila sama. Na jednu stranu jsme tedy drželi basu a stali se tak kolektivními zločinci, na druhou stranu jsme stvořili smlouvu, která mohla zastavit útoky mnohem dříve a možná i přinést skutečné řešení krize; což ale nebylo možné, protože scénář ze strany Západu byl už dávno nezaměnitelně nastolený.

8.5. Gerhard Schröder, Německo a kosovská krize

Krvavý zánik SFRJ a vstup zahraničního faktoru do tohoto procesu přinesl do mezinárodní, především evropské politiky mnoho nových prvků. Jedním z hlavních, a možná vůbec nejzávažnějším, je postupné zapojení Německa nejdříve do mírových misí v jugoslávském prostoru a pak i vůbec první bojová účast německých ozbrojených sil v ozbrojeném konfliktu od porážky hitlerovského Německa ve 2. světové válce. A to přímo v Evropě. V té její části, kde se Němci a Rakušané v obou světových válkách dopouštěli zvěrstev, která nebyla nikdy systémově potrestána – na Balkáně. Na konferenci 4 hlavních mocností uskutečněné v Londýně¹⁰⁶ (přelom červenec-srpen 1945), bylo určeno, že za příkoří učiněná hitlerovským Německem budou odškodněny ty země, které utrpěly největší příkoří, automaticky se rozdělení zastavilo na počtu 4: USA, VB, Francie a Sovětský svaz. V rámci hlavních Norimberských procesu byli odsuzováni především hlavní nacističtí představitelé. Zločinů však bylo během války spácháno tolik a situace koncem 40 let eskalovala tak rychle, že mocnosti, především USA, které se podíleli na souzení Norimberských zločinů, najednou měli i spoustu jiné práce než trestat nacistické zločince. Proces s 12 německými důstojníky, kteří byli souzeni za zločiny spáchané na Balkáně byl proveden v rámci vedlejších

---

¹⁰⁵ Dostupné z : <http://blisty.cz/art/41210.html> (20.6.2013)

¹⁰⁶ Dále viz. také Jaltská konference v únoru 1945

Norimberských procesů¹⁰⁷. Je zajímavé už to, že výše trestů v konečné fázi nepřesahovala několik let. Na Balkáně ztráty rozhodně nebyly způsobeny jen těmito 12 představiteli¹⁰⁸.

Účast německého letectva v bombardování Svazové republiky Jugoslávie (SRJ) v období 24. března až 10. června 1999 znamenala významný předěl v postavení Německa v Evropě. Posílila ale také obavy spojené s nacistickou minulostí této země, které se v Evropě viditelně objevily zejména po znovusjednocení obou německých států počátkem října 1990¹⁰⁹.

Politika německých vládních sil, tedy konzervativců (CDU), sociálů (CSU) a liberálů (FDP) od počátku rozpadu SFRJ (tj. zhruba od ledna 1990, kdy se rozpadl Svaz komunistů Jugoslávie) není předmětem této práce. Z hlediska počínání Berlína v pozdější kosovské krizi ovšem nelze nezmínit německé „sólo“ uznání nezávislosti Slovinska a Chorvatska na sklonku prosince 1991, a to při jasném porušení dříve dohodnutého postupu v EU (tehdy ES – Evropských společenství).

Berlín tak učinil krok, kterým formálně poprvé některý člen mezinárodního společenství, a právě Německo celou politickou vahou svého sjednocení, potvrdilo rozpad Jugoslávie. Německo tak dalo zcela jasně najevo Srbům, že nehodlá seriózně nutit Záhřeb najít přijatelné řešení jejich statutu. To bylo možné a zřejmě i reálné před uznáním chorvatské nezávislosti, nikoli však po něm.

Svým krokem z prosince 1991 čerstvě sjednocené Německo navíc re-konstitovalo své balkánské, ale i evropské politické aliance z dob 1. a 2. světové války. Jásání davů v Záhřebu a Lublani v prosinci 1991 provázené provoláváním „Danke Deutschland“¹¹⁰ jen málokomu mohlo nepřipomenout analogické nadšení v obou zemích při vstupu Wehrmachtu do Záhřebu a Lublaně v dubnu 1941¹¹¹.

Na jaře 1998 ale hrál tehdejší německý ministr zahraničí Klaus Kinkel, před tím šéf německé tajné služby BND, aktivní úlohu v zavedení nových sankcí (Kontaktní skupiny) proti SRJ. První alianční hrozby bombardovat Jugoslávii na podzim 1998 Kohlova vláda nejen

---

¹⁰⁷Šlo o v pořadí sedmý vedlejší proces, informace dostupné z: <http://druhavalkakonec.euweb.cz/soudy.htm> (23.6.2013)

¹⁰⁸ Informace o ztrátách dostupné z: <http://druhavalkakonec.euweb.cz/jugoslavie%2044.htm> (23.6.2013) dolní část textu, kapitola s názvem ztráty.

¹⁰⁹ Informace sdělené Reuters, dostupné v archivu aktuáln.cz: http://aktualne.centrum.cz/zahranici/evropa/clanek.phtml?id=652417#utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=aktualne-dynamic (23.6.2013)

¹¹⁰ Nepodařilo se mi nalézt záznam davu, ale úryvek z televizních novin (dostupný 23.6.2013) http://www.youtube.com/watch?v=koi_HJrZWPw dokazuje Chorvatský vděk.

¹¹¹ Kazmirović Vasa, Srbija i Jugoslavia 1914-1945, knjiga III, Kragujevac, 1995, str. 729; J.B. Tito, který byl události přítomen, situaci zhodnotil jako: „nejtemnější skvrna v dějinách chorvatského národa.“ (též v knize). V příloze naleznete i dobovou fotografii- příloha číslo 2

jasně a viditelně podpořila, ale ministr Kinkel vojenský zásah přímo prosazoval. Kohlova vláda si nicméně dávala pozor, aby nechávala v celé věci politické vedení zřetelně v amerických rukou. Viditelně protisrbská politika Berlína přece jen musela mít jisté hranice. Německá veřejnost byla totiž názorově značně roztržštěná, odmítání vojenských instrumentů k řešení mezinárodních krizí bylo v Německu poměrně rozsáhlé.

Koncem října 1998 se po parlamentních volbách stal německým kancléřem Gerhard Schröder (SPD) a Joschka Fischer (Strana zelených) byl jmenován ministrem zahraničí.

Podobně jako Blair i Schröder vnímal potřebu bombardování jako morální imperativ. Oba spojovala ještě další ambice - Blair zamýšlel vrátit Británii na čelné místo ve světě, Schröder chtěl udělat další krok při „normalizaci“ mezinárodního postavení sjednoceného Německa a zbavit se ústavních i vnitropolitických omezení resp. myšlenkových schémat spojujících Německo s nacistickým režimem¹¹².

Paradoxně se tak Schröder snažil bombardováním jiného svrchovaného státu ve jménu lidských práv zásadně a navždy odlišit současné Německo od hitlerovského režimu. Není náhodou, že právě on začal srovnávat Miloševiče s Hitlerem. Jenže škleb historie spočíval v tom, že Německo v čele s Hitlerem i Schröderem bombardovalo tutéž zemi.

Aktivní německá účast na bombardování vyvolala pnutí jak v SPD, hluboké spory u Zelených, rozdělila německou veřejnost i média. Tak jako od počátku krize v Kosovu, i při vlastním bombardování Berlín – přinejmenším zpočátku - přepustil iniciativu Američanům, nijak výrazněji se nezapojoval do hledání východiska politickými metodami.

Je dost dobře možné, že Schröderovu a tedy německou politickou pasivitu na počátku operace Spojenecká síla, vyvolal zcela chybný předpoklad sdílený všemi členy NATO, v první řadě Američany. Ti navíc byli nejspíše jeho autory. Totiž teze, že S. Miloševič „stáhne vlajku“ po krátkém, nejspíše jen několika denním bombardování. To se ale nestalo a politicky stále bezvýsledné bombardování provázené rostoucím počtem albánských i srbských obětí začínalo být nejen pro Německo, ale i pro Alianci problémem.

Ruský předseda vlády J. Primakov přiletěl do Bělehradu 30. března, týden po začátku bombardování. Chtěl se pokusit domluvit se S. Miloševičem na krocích, jež by umožnily návrat řešení kosovské otázky do politické roviny. Z Bělehradu letěl přímo do Berlína – Schröder tehdy byl i předsedou EU. Kancléřovo tehdejší kategorické „Nein“ hodně přispělo k protahování jednání, vynutilo si hledání dalších negociačních formátů, situaci dále zkomplikovalo. Schröder se později nikdy nevyjádřil k tomu, zda jeho

---

¹¹²Dostupné z (21.6.2013): <http://www.spiegel.de/international/schroeder-on-kosovo-the-goal-was-exclusively-humanitarian-a-444727.html>

příkré odmítnutí Primakovových úvah bylo věcí jeho vlastních postojů nebo zda byla v pozadí snaha Washingtonu nenechat Německu v celé věci větší úlohu než mělo doposud – tedy aktivně souhlasit s USA.

Schröder ve svých pamětech uvádí, že je „velkou zásluhou německého ministerstva zahraničí, že přesvědčilo ruské ministerstvo zahraničí, aby upustilo od podpory Bělehradu „. Takové či podobné tvrzení neobsahuje žádná jiná memoárová ani odborná literatura¹¹³.

Srbský autor Živorad Kovačević ve své práci (Amerika i raspad Jugoslavije, Filip Višnjić, Bělehrad, 2007) uvádí řadu podrobných údajů o aktivitách Zorana Liliče, který byl v době bombardování místopředsedou vlády SRJ a před S. Miloševićem prezidentem SRJ. S vědomím Miloševiče, ale bez jeho většího nadšení, Lilič vstoupil do kontaktu s tehdy již politickým penzistou Helmuthem Kohlem a rovněž bývalým rakouským kancléřem Vranitzkim. Podle Kovačeviče celá tato iniciativa skončila na neochotě jugoslávského prezidenta souhlasit s tím, aby součástí (ale myšleno hlavní složkou) mezinárodních sil v Kosovu po skončení bombardování byly země NATO.

Tentýž autor pak zmiňuje cestu ministra zahraničí Fischera a Schröderova poradce Steinera do Moskvy v polovině dubna 1999. Taková cesta nebyla jistě možná bez souhlasu kancléře, i když on sám se o ní v memoárech nehovoří.

Schröderova vláda byla již 3 neděle po vzdušném přepadení SRJ pod takovým vnitropolitickým tlakem, že se musela pokusit nějak politicky „pohnout“. Washington ovšem Schrödera vnitřní potíže nezajímaly - odkázal je rychle do patřičných mezí tím, že německé náměty projednané a domluvené v Moskvě hladce a rychle smetl ze stolu.

Vnitřní napětí v Alianci se prohlubovalo do takové míry, že vznikla obava, aby kvůli dalšímu postupu v Kosovu neskončil summit NATO koncem dubna 1999 ve Washingtonu fiaskem. A aby to nebylo bez ironie – původně byl summit koncipován jako oslava 50.výročí vzniku NATO, „nejúspěšnější vojenské aliance všech dob“. Debatu o tom co dál značně komplikoval britský premiér Blair, který zarputilerazil nejen potřebu, ale i nezbytnost provedení pozemní operace v Kosovu.

Rudo – zelené Německo se tak dostalo do slepé uličky. I politickému amatérovi bylo totiž jasné, že nasazení německých vojáků na Balkáně nepřipadá v úvahu. Zvěrstva a masové zločiny německých nacistů za 2. světové války především proti Srbům byly takové, že je v očích žádné veřejnosti nemohly zakrýt slogany o lidských právech, etnickém čištění apod. Schröderovi proto nezbylo než kategoricky a veřejně Blairovy obsese o pozemním útoku

---

¹¹³Dostupné z : <http://www.spiegel.de/international/schroeder-on-kosovo-the-goal-was-exclusively-humanitarian-a-444727.html> (21.6.2013)

odmítnout. Po Kosovu došlo v osobních vztazích obou lídrů k citelnému ochlazení a původně ideologicky slibně souznějící evropské středolevé duo Blair (přišel k moci 1997) Schröder (přišel k moci 1998) zašel na úbytě. To byl také začátek konce Blairovy „třetí cesty“¹¹⁴.

Jak uvedeno, po příliš samostatném postupu premiéra Primakova v kauze bombardování, jakož i z jiných důvodů, se prezident Jelcin rozhodl Primakova z postu předsedy vlády (v průběhu bombardování) odvolat. Učinil tak 12. května 1999. A svým zmocněncem pro jednání o Kosovu jmenoval Viktora Černomyrdina.

Černomyrdinovým úkolem bylo dosáhnout s Washingtonem dohody, kterou by on, společně s finským prezidentem Ahtisaarim coby představitelem EU, vnutil Miloševičovi.

Smyslem tohoto Jelcinova manévru bylo vytvořit v ruské veřejnosti iluzi, že ruské slovo je v celé věci důležité. Že Moskva hraje úlohu zprostředkovatele mezi USA/ NATO a Miloševičem. Podobnou iluzi ovšem ruský prezident vytvářel i sám pro sebe. Tento propagační tah byl zaměřen i vůči srbské veřejnosti – měl totiž požadavky NATO vydávat za výsledek „jednání“ Černomyrdina s Miloševičem. A tím ulehčit jejich přijetí srbskou veřejností. Takhle jednoduchá propaganda (dnes by se řeklo PR) nebyla určena Miloševičovi. Ten dobře věděl, jak věci stojí a kdo je kdo.

Schröder současně obratně využil svého postavení předsedajícího EU a vydal se na návštěvu Pekingu. Již delší dobu dohodnutá návštěva se však shodou okolností měla uskutečnit v termínu jen o několik dnů po americkém bombardování ambasády ČLR v Bělehradě. Kancléř nicméně do ČLR odcestoval, omlouval se tam veřejně jménem NATO kudy chodil. A zdá se, že mu tento postup přinesl v čínských očích do budoucna nemalou výhodu. Krátkodobě však bylo důležitější, že čínská strana sice zůstala u virulentních slovních odsouzení americké akce, ale v praktické politice se do věci nepletla, zůstala politicky neutrální.

10.ZÁVĚR:

Během zpracovávání textů, bylo velmi obtížné nepodléhat emocím, které autoři prostřednictvím užitých výrazů šířili (citová zabarvení, expresivní výrazy, dramatizující přídavná jména). Nutno podotknout, že samotné texty, popisující válku nebyly odbornými publikacemi, ale většinou zápisky, reflexemi, zhodnoceními a interpretacemi válečných

---

¹¹⁴ Idea, středolevý směr, na pomezí mezi kapitalismem a socialismem.

novinářů a zpravodajů, kteří díky přístupu k informacím a účasti na samotném dění, měli možnost podat opravdu velké množství výpovědí. Na druhou stranu si však ponechali svůj publicistický žargon, který byl naopak umocněn jejich vlastní představou, názorem.

V práci jsem se snažila představit Kosovo a kosovskou krizi podle významu jaký nesly, jak byly vnímány různými konstruktory a aktéry krize. Pohybovali jsme v celém spektru- od pojetí jednotlivců, přes národy po nadnárodní formace institucí.

Z práce vyplývá, že Kosovská krize nebyla vnímaná ani prezentována jednotně. Byla důsledkem špatné politiky jednoho muže, eventuálně jeho a jeho administrativy. Byla důsledkem reformních snah východních zemí, které se po pádu komunismu toužily přiblížit, co nejvíce západu a jeho hodnotám. Za cenu kapitalismu, který západ- respektive Amerika měla slibovat, jak západním evropským zemím, tak i postkomunistickému zbytku Evropy- měly země podléhat bezpečnostní a vojenské ochraně USA. V tom smyslu, že by měli doplňující sílu, jako podpora americké vojenské supervelmoci, která mimo jiné měla přijít i s vojenskou revolucí v podobě v „humanizace“ války, v tom smyslu, že měla přijít na způsob, jak snížit počty obětí a lépe se zaměřit na cíl. Ale právě nejasnost cíle nás přivádí k myšlence, jestli nebyl, byť i snížený počet obětí, v tomto případě zbytečný- protože bojovat za lidská práva nebo snaha svrhnout diktátora bombami z výšky 10 km, podle mnohých zúčastněných aktérů- jednotlivců idealistů- ne jen, že se míjelo účinkem, ale nedávalo smysl. V rámci demonstrace síly je však situace jiná. Z práce vyplývá podle samotných výroku představitelů zemí- Clintona a Blaira- že vlastně šlo o důkaz rozhodnosti a důvěryhodnosti NATO, ale mysleli tím vlastně i sílu vlastních zemí- ve smyslu NATO jako prodloužená ruka USA, a válka v Kosovu, která by změnila postavení Velké Británie na mezinárodním poli.

Válka v kosovu měla být dalším symbolem bojem za lidská práva, dalším morálním imperativem, a to ne jen, jak jsme viděli ze stran představitelů USA, Blaira, ale i Německa, kde se Schröder snažil distancovat od nacistické minulosti a České republiky díky Havlově koncepci humanitárního bombardování, která měla posílit/dokázat jeho image bojovníka za lidská práva. Václav Havel se na případu kosovské krize projevil jako skutečně zarytý bojovník, ale ne o vzoru idealismu, ne ve stylu mírového jednání, ale cestou, kdy násilí mělo potlačit násilí. Všichni ti představitelé, kteří si během svého politického působení zavdali, že změní postavení svých zemí na mezinárodním poli, tím že posunou své země západněji- blíže USA a jejich hodnotám- využili pro své plány i válku v Kosovu. A naopak USA využila válku k demonstraci svojí velikosti a síly.

Za vizi většího bezpečí, kterou nám má poskytnout členství v NATO a USA, jsme ochotni podstoupit paradoxně oslabení. Národní vojska členských zemí jsou malá, ale

v jednotě NATO je už značná síla. Je paradoxem, že věříme v ochranu někoho, kdo se ne jen na případu války v Kosovu zachoval proti pravidlům mezinárodního práva a kdo dokazuje svou sílu právě tím, že pravidla porušuje. Jak vlastně můžeme důvěřovat takové instituci? Jednáme tak snad ze strachu? Ale vždyť nás k členství nikdo nenutí? Jde snad o strach z budoucnosti, pramenící ze zkušenosti z historie?

Ve válce v Kosovu se v obecné rovině nestalo nic, co bychom neznali z válek a konfliktů dřívějších. Ti, jejichž moc byla ohrožena, museli sílu dokázat. K dosažení cílů využili k tomu všechny prostředky, které měli a které se nabízeli. Záměrně říkám nabízeli, protože, jak ze samotné práce vychází, mnohdy byla podpora nad rámec požadovaného. „Vojenská velmoc, jako jsou Spojené státy, je schopna zasáhnout kdekoliv, důležitý je však cíl, kterého chce dosáhnout. Kosovo to není ve skutečnosti otázka prostředků, je to otázka cílů. Téměř každá jednotlivá evropská mocnost, evropské mocnosti dohromady a bezpochyby spojené síly NATO mohou někomu vnutit svou vůli. Ale je to otázkou k jakému cíli a jaký je účel takového jednání. (...) Musíme být velmi opatrní, abychom při obraně lidských práv trpících, nevytvořili nové zdroje etnických konfliktů.“¹¹⁵ Nakonec bych ráda poznamenala, že není jen umem velmocí vnutit ostatním svou vůli. Naopak, je zajímavé sledovat předhánění některých menších- ve smyslu ne velmocenských aktérů- jak se snaží o přízeň velmocí, ale právě tímto velmoci sami i posilují. Samozřejmě, že velmoc disponuje silou sama o sobě, ale s podporou dalších je síla ještě větší. A omlouváme-li pak svá jednání strachem z velmocí, uvědomme si, že jejich sílu sami podporujeme, tím že chceme část z toho pozlátka, které mají a které naoko nabízejí (např. možností, bohatství, svobody, bezpečí, kapitalismus, demokracii), ale ne zadarmo, ale za cenu diktátu. My však vidíme jen ty „přínosy“ a když má dojít na placení, je cena vysoká. Jejich sílu zvyšujeme i tím že svým jednáním dáváme najevo, že se jich bojíme. Komentář na závěr nebyl míněn jako kritika ani jako prosazování marxistických teorií. Naopak, způsob, jakým na světě fungujeme jako jednotlivci i jako společnost je důsledkem všech velkých i dílčích rozhodnutí a akcí, které jsme vykonali. Nakonec i velmoc je sociální konstrukt a jako všechny konstrukce, i ony mohou podlehnout (sebe)destrukci. Je jen na nás, jakým směrem budeme směřovat. Zda půjdeme cestou kompromisu, která však znamená ústupky, pro všechny strany, nebo zda se podvolíme jednostrannému diktátu.

---

¹¹⁵ [Kissinger in Dientsbier:40-41]

11. SEZNAM LITERATURY A DALŠÍCH INFORMAČNÍCH

ZDROJŮ:

Metodologická literatura:

1. Kubátová, H. *Rukověť autora diplomky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009
2. Disman, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2011
3. Reichel, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada publishing a.s., 2009
4. Nowak, S. *Metodologie sociologických výzkumů*. Praha: Svoboda, 1975
5. Wodak, Ruth a Meyer, Michael *Methods of critical discourse*, Sage publications, London, 2001
6. Harrington, A. a kol. *Moderní sociální teorie; Základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006
7. Weber M. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH, 1998
8. Alan, J. a Petrussek, M. *Sociologie, literatura a politika*. Praha: Karolinum, 1996
9. Buzan, B. *The United States and the Great powers*. Cambridge: Polity Press, 2004
10. Berger, L.P. a Luckmann T. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999
11. Hollis, M. a Smith, S. *Teorie Mezinárodních vztahů; Interpretace a porozumění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2000
12. Muller, B.K. *Politická sociologie*. Praha: Portál, 2008
13. Prorok, V. a Lisa, A. *Teorie a Praxe řešení politických konfliktů*. Praha: Grada publishing a.s., 2011

Literatura zabývající se Kosovem a válkou v Kosovu:

1. Dienstbier, J. *Daň z krve*, Praha, Lidové noviny, 2002
2. Štěpánek, V. *Jugoslávie-Srbsko-Kosovo; Kosovská otázka ve 20. století.*, Brno, Masarykova univerzita, 2011
3. Bell-Fialkoff, A. *Etnické čistky*. Praha: Práh, 2003, kap. 8: Kosovo
4. Di Lellio, A. *The battle of Kosovo 1389*. London & New York: I.B.Tuaris&Co.Ltd, 2009
5. Ignatieff, M. *Virtuální Válka*. Praha: Themis, 2001

6. Parenti, M.: *To kill a nation; The attack on Yugoslavia*. London & New York, Verso, 2000
7. Girgle, P. *Stručná historie státu; Kosovo*. Praha, Libri, 2006
8. Thomas, N. a Mikulan, K. *The Yugoslav Wars (2); Bosnia, Kosovo and Macedonia 1992-2001*. Oxford, Osprey Publishing, 2006
9. Kampfner, J. *Blair's wars*. London: The Free Press, 2003, 2004
10. Doder, D. Milošević, vítězný architekt války. Praha: Práh, 1999
11. Perica, V. *Balkan Idols; Religion and nationalism in Yugoslav States*. New York, Oxford university press, 2002
12. Autorský kolektiv. *Stabilita Balkánu a Evropské unie; Příspěvek České republiky*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy, 2006
13. Bechev, D. *Constructing South East Europe; The Politics of Balkan Regional Cooperation*. Palgrave Macmillan, 2011
14. Wallerstein, I. *Utopistika, historické rozhodování ve 21. Století*. Praha, Intu, 2006
15. Wallerstein, I. *Úpadek Americké moci; USA v chaotickém světě*. Praha: Slon, 2005
16. Huntington, P. S. *Střet civilizací; Boj kultur a světového řádu*. Praha: Rybka Publishers, 2001

Internetové e-knihy:

e-knihy: Knihovna Společenských věd TGM v Jinonicích

1. Judah, T. *Kosovo: What everybody needs to know*. Oxford: Oxford University Press, 2008
2. Perrit, H. *Kosovo liberation army; the inside story of an insurgency*. Urbana: University of Illinois Press, c2008
3. Bahador, B. *The CNN effect in action; how the news media pushed the west toward in Kosovo*. New York: Palgrave Macmillan, c2007.
4. Kolst, P. *Media discourse and the Yugoslav conflicts: representation of self and other*. Burlington, VT: Ashgate, 2009
5. Weller, M. *Peacelost; the failure of conflict prevention in Kosovo*. Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2008.
6. Janzekovic, J. *The use of force in humanitarian intervention: morality and practicals*. Burlington, VT: Ashgate, c2006.
7. Bellamy, A. J. *Kosovo and international society*. Houndmills: Palgrave, 2002

e-články:

1. Vašát, P. *Kritická diskurzivní analýza: Sociální konstruktivismus v praxi*. Přehledové studie: 09/04, CAAT, 2009. Dostupný z:
<http://www.antropologie.org/cs/publikace/prehledove-studie/317-kriticka-diskurzivni-analyza-socialni-konstruktivismus-v-praxi> (získáno: 10.1. 2013)
2. Beneš, V. *Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky*. Časopis Mezinárodní vztahy, Vol 45, No 4, 2010, str. 72-87. Dostupný z:
<http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/388> (získáno: 10.1.2013)

Online slovníky a překladače:

1. www.seznam.cz
2. www.google.cz

Rozhovory na internetu

1. CNN world's news (20.6.2013) <http://www.youtube.com/watch?v=cWwogF-L30Y>
2. CNN world's news (20.6.2013) <http://www.youtube.com/watch?v=kG-Xb0thgns&feature=endscreen>
3. Noam Chomsky about NATO bombing Yugoslavia (20.6.2013):
http://www.democracynow.org/1999/4/5/noam_chomsky_discusses_kosovo
4. Noam Chomsky and Edward Said about NATO bombing Yugoslavia (20.6.2013):
http://www.democracynow.org/1999/4/12/noam_chomsky_and_edward_said_on
5. http://ia600301.us.archive.org/19/items/dn1999-0514/dn1999-0514-1_64kb.mp3
Od 7. Minuty rozhovoru, vztah Ruska k bombardování, obvinění Jelcina za krizi v Rusku a válečný zločin- 1. Čečenskou válku.

Další zdroje:

1. Historická sociologie světové politiky a mezinárodních vztahů:
PDF texty od vyučujícího:
- 2) Huntington, S.P. *The Lonely Superpower*. Foreign Affairs, Vol. 78, No. 2 (Mar.-Apr. 1999), pp. 35-49; vydalo: Council for Foreign Affairs
- 3) Tilly, Ch. *Politika Kolektivního násilí*. Praha: Slon, 2006
- 4) Barša, P. a Císař O. *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál, 2008

- 5) Bertrand B. a Birnbaum P. *The sociology of the state*. Bookreview, in The American Journal of Sociology, Vol. 91, No. 2 (Sep. 1985), pp. 465-466; vydalo: The University of Chicago Press

Film:

1. The Special Relationship/Zvláštní vztahy: Velká Británie/USA; 2010; Režie: Richard Loncraine

Přílohy:

Příloha číslo 1:

Společný česko-řecký návrh pro mírový proces v jihovýchodní Evropě

I. ÚVOD

Demokracie, lidská práva, mírové soužití národů a mírové řešení sporů jsou součástí historie obou našich zemí. Z toho důvodu nejen podporujeme tyto hodnoty, ale rovněž vynakládáme úsilí, abychom tyto hodnoty ve svých regionech učinily skutečností. Kosovská krize je největší výzvou, které Aliance čelí od konce studené války. Její dosah výrazně překračuje rámec regionu.

Tato krize má nesmírný dopad na lidi, na životní prostředí a hospodářství našich zemí, ale i na širší oblast. Obáváme se, že problémy vyvolané během krize mohou velmi brzy nabýt dlouhodobější povahy.

Hrozí vážné nebezpečí vzniku dlouhodobého destabilizujícího potenciálu v oblasti, přičemž slepé síly polarizace a násilí podkopávají vyhlídky na mír, demokracii, smíření a proces obnovy.

Česká republika jako nový člen Aliance a Řecká republika jako tradiční člen Aliance mají zvláštní zájem na posilování role NATO v euroatlantickém bezpečnostním prostoru při zachování silné transatlantické vazby. Obě země mají stejný zájem na úspěchu Aliance při prosazování míru a stability prostřednictvím nových misí nad rámec článku 5, které předvídá nová strategická koncepce Aliance.

Česká republika a Řecko, stejně jako ostatní členské země NATO, schvalují postup Aliance ohledně situace v Kosovu. Obě země jsou toho názoru, že zachování jednoty NATO v tomto ohledu je zásadní. Silná historická pouta mezi národy Jugoslávie, Čechy a Řeky zároveň umožňují Praze i Aténám sehrát pozitivní roli a přispět k hledání mírového urovnání.

Praha i Atény zdůrazňují, že NATO nevede válku proti lidu Jugoslávie. Tato zásada, přijatá všemi členy Aliance, se musí rovněž plně odrazit v našich činech.

Dnes, půldruhého měsíce od zahájení leteckých útoků, se domníváme, že nastal čas pro předložení mírového návrhu, který by odpovídal rámci politiky a cílů EU a NATO. Mír poskytne stranám přímo zúčastněným na konfliktu příležitost vrátit se k jednacímu stolu a zajistit politické řešení. Toto řešení musí zaručit práva kosovských Albánců, poskytnout širokou autonomii této provincie v rámci SRJ a zajistit práva ostatních etnických komunit pokojně žít v multietnickém, multikulturním Kosovu.

Podporujeme každou snahu, jejímž cílem je prosazovat mírové řešení. Právě v tomto okamžiku se rozvíjí řada konstruktivních iniciativ pro řešení krize. Oceňujeme úsilí generálního tajemníka OSN, přičemž rezoluci RB OSN považujeme za nezbytnou pro stanovení rámce a uskutečnění trvalého míru v Kosovu. Vyslovujeme uznání skupině G-8 za jejich činnost v poslední době a prohlášení k Jugoslávii, jakož i konstruktivnímu dialogu vedeného mezi Ruskem, USA a EU o specifických otázkách řešení pro Kosovo. Podporujeme rovněž snahy německého předsednictví v tomto směru a jeho iniciativy v souvislosti s regionálním Paktem stability. Dále vyjadřujeme plnou podporu finskému prezidentovi M. Ahtisaarimu, který byl nedávno jmenován, aby zprostředkoval řešení kosovské krize. Věříme v nezbytnost systematické a efektivní kontinuity diplomatického úsilí. Doufáme tedy, že jeho jmenování zajistí takovou kontinuitu a efektivnost současného diplomatického úsilí mezinárodního

společenství. Konstatujeme, že vedení Jugoslávie vyslalo pozitivní signály ohledně přijetí rezoluce skupiny G-8. Vyzýváme je, aby dále přispívalo k diplomatickému úsilí a pomohlo všem nalézt politické řešení krize, které by okamžitě vedlo k ukončení násilí a tím přispělo k mírovému řešení v Kosovu.

1. Ačkoliv nám jednotný postup NATO pomohl dospět k bodu, kdy existuje pozitivní posun směrem k řešení, utrpení kosovského obyvatelstva se zhoršilo a zároveň bohužel vzrostl počet civilních obětí na srbské straně.

2. Bělehrad zneužil operaci Spojenecká síla ke zintenzívnění etnických čistek v Kosovu. Jsou zprávy o hromadném zabíjení a popravách, vypalování domů, jiných hrubých porušováních lidských práv kosovského obyvatelstva, a zároveň všeobecně přetrvávají obavy o osud neověřeného počtu mužů z řad kosovských Albánců, o nichž nejsou žádné zprávy.

3. Krize má negativní účinky na větší řadu zemí a mezinárodních organizací (hospodářství, životní prostředí, obchod a související problémy), zatímco příliv uprchlíků do Albánie a FYROM vyvolal kritickou vnitřní situaci v těchto zemích.

4. Politické řešení kosovské krize je doplněno komplexním přístupem k regionu jihovýchodní Evropy obsaženým v projektu Paktu stability, který navrhuje Evropská unie.

II. Návrh

V této souvislosti Česká republika a Řecká republika dávají k úvaze tyto možnosti nového přístupu vycházejícího zejména z obecných zásad schválených ministry zahraničních věcí skupiny G-8 dne 6. května 1999 v Petersbergu, SRN:

Rámec česko-řeckého pohledu na znovuoobnovení politického procesu je tento:

2. **1. a)** Mezinárodní společenství by s cílem napomoci diplomatickým procesům mělo jako gesto dobré vůle vyhlásit krátkou (dvou až třídní) přestávku v leteckých úderech, jakmile budou existovat jasné náznaky, že přijetí základních zásad pro rezoluci Rady bezpečnosti OSN a její přijetí jugoslávskou vládou se zdá být na dosah.
- b)** Zastavení všech vojenských, policejních a polovojenských aktivit srbské a kosovské strany.
- c)** Bělehrad urychleně rozpustí všechny polovojenské jednotky a zahájí rozsáhlé ověřitelné (prostřednictvím nízko létajících letounů - poněkud upravená operace NATO Eagle Eye) stahování svých vojenských a policejních jednotek z Kosova. Pohraniční jednotky jugoslávské armády omezené na co nejnižší nezbytnou úroveň by měly spolupracovat se silnými mezinárodními civilními a bezpečnostními strukturami OSN.
- d)** Kosovská osvobozená armáda (KOA) se zavazuje plně respektovat příměří a nenapadat stahující se jugoslávské jednotky, KOA se bezvýhradně zaváže k zásadě odzbrojení.
- e)** V Kosovu budou vytvořeny etnicky smíšené policejní síly s tím, že srbské policejní oddíly budou působit společně s masivními mezinárodními civilními a bezpečnostními jednotkami OSN v oblastech s většinou srbského obyvatelstva.
- f)** Etnické čistky kosovského obyvatelstva budou zastaveny a bude zahájena příprava

na návrat všech uprchlíků.

g) Vláda SRJ se zaváže splnit zbývající podmínky stanovené skupinou G-8 a NATO.

h) Během mírového procesu veškerá přítomnost KOA bude dána pod přísnou a okamžitou kontrolu.

2. Po uskutečnění všech těchto kroků včetně schválení rezoluce Rady bezpečnosti OSN, nebo budou-li spolehlivé příznaky, že započalo jejich nezvratné naplňování, přestávka v leteckých úderech se změní na dočasné příměří.

3. OBSE rozhodne o návratu monitorovací mise OBSE (modifikovaná KVM v úzké spolupráci s Vysokým komisařem OSN pro uprchlíky) s cílem dohlížet, v úzké spolupráci s mezinárodními civilními a bezpečnostními strukturami OSN, na návrat všech uprchlíků.

4. Přechodná administrativa provincie bude zajištěna příslušnými mezinárodními organizacemi (OBSE, EU, OSN a ostatními) do ukončení rozhovorů o statusu Kosova. Tyto rozhovory přihlédnou, podle možností, k dohodám z Rambouillet. Zásady suverenity a územní celistvosti SRJ a dalších zemí v oblasti musí být respektovány. Výše uvedené mezinárodní organizace stanoví pravidla a budou dohlížet na jejich realizaci s cílem zajistit správné fungování všech demokratických a zvolených institucí v oblasti. Rozhovory mezi přímo zainteresovanými stranami budou zahájeny okamžitě s cílem dosáhnout závazného, životaschopného řešení budoucího statusu Kosova v rámci SRJ se souhlasem všech zainteresovaných stran. Tato jednání, která by měla být završena přímými kontakty mezi stranami a jejich vládami, by měla být garantována mezinárodním dohledem. Zajištění účasti skutečných zástupců všech kosovských Albánců v průběhu těchto jednání je podstatné pro zabezpečení životaschopnosti uspořádání dohodnutého v rámci Jugoslávie.

5. V rámci tohoto návrhu by možná rezoluce Rady bezpečnosti OSN vycházející ze závěrů bonnského jednání skupiny G-8 měla:

- přivítat tento pozitivní vývoj,
- stanovit závazný časový harmonogram pro stahování jugoslávské armády a srbské policie z Kosova,
- vyzvat zainteresované strany ke schválení, v rámci daného časového limitu, přítomnosti mezinárodních civilních a bezpečnostních struktur OSN v Kosovu s přesným mandátem s tím, že složení těchto struktur by mělo odrážet požadavek na zajištění nezbytné vojenské účinnosti schopné nabídnout vracejícím se uprchlíkům pocit bezpečí; (mezi dalšími úkoly) by měly zajistit bezpečnost srbského obyvatelstva Kosova a současně, vycházející z pozitivní zkušenosti SFOR, včetně efektivní role NATO, by měly předejít aktům pomsty, etnické nenávisti a mezi-etnického nepřátelství. Součástí mandátu mezinárodních civilních a bezpečnostních struktur OSN by mělo být vynucování odzbrojení polovojenských skupin, včetně KOA,
- vyzvat Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky a Mezinárodní výbor Červeného kříže, aby okamžitě obnovili svou činnost v Kosovu,
- vyzvat k důkladnému plnění její rezoluce č. 1160/98 o embargu na dodávky zbraní jugoslávské i kosovské straně, včetně zabránění pronikání ozbrojených Albánců ze sousedních zemí do Kosova,
- vyzvat všechny členské státy OSN a příslušné mezinárodní instituce k poskytnutí humanitární pomoci všem obětem krize, včetně obyvatelstva SRJ,
- požadovat vyšetření všech případů porušení humanitárního práva v Kosovu,

- vyzvat příslušné mezinárodní instituce k pomoci v počáteční fázi ekonomické obnovy Kosova za účelem urychlení návratu všech uprchlíků, přičemž by měla být zvláštní pozornost věnována osobám bez osobních dokladů,
- zahájit integraci SRJ do OSN,
- vyzvat ostatní mezinárodní organizace, aby učinily totéž.

6. Postupné uvolňování sankcí a omezujících opatření v závislosti na tom, jak Bělehrad bude plnit podmínky mezinárodního společenství.

III. Období po konfliktu

Stabilizace a zajištění rozvoje Balkánu vyžaduje komplexní a jednotnou strategii mezinárodního společenství.

Z těchto důvodů Česká republika a Řecká republika velmi vítají Pakt stability, schválený EU.

Jeho základem je řešení otázek bezpečnosti, hospodářské obnovy a reformy, demokratizace a lidských práv.

Tento Pakt by měl přispět ke konsolidaci míru v Kosovu a zaměřit se na humanitární pomoc, smíření a opětovné vybudování celé oblasti, jakož i na stabilitu v jihovýchodní Evropě. Měl by představit odvážnější pohled na tento region jako region, který má budoucnost v rámci EU.

Je třeba vzít v úvahu, že společnosti a ekonomiky regionu jako celku utrpěly menší či větší ztráty. Působení a závazky mezinárodního společenství musí tyto ztráty nahradit. Čím více aktérů na mezinárodní scéně usiluje o mír v regionu, tím větší je šance na úspěch při hledání řešení s perspektivou míru nejen pro Kosovo a SRJ, ale i pro oblast jako celek.

Jako země přímo či nepřímo sousedící s Jugoslávií chceme vyjádřit znepokojení nad lidským utrpením uprchlíků i nad ničením této země. Toto ničení i vlny uprchlíků mají velký dopad v širším územním rámci, který bude pociťován po mnoho příštích let. V této souvislosti bude Řecko hostit mezinárodní konferenci, která by se měla zabývat touto otázkou v návaznosti na jiné iniciativy.

Pakt stability je zaměřen na stabilizaci a rozvoj oblasti a sleduje následující hlavní cíle:

- 1.** Hospodářský rozvoj balkánského regionu prostřednictvím balíku koordinovaných opatření a iniciativ pro tento region.
- 2.** Demokratizaci regionu prostřednictvím opatření směřujících k formování a konsolidaci demokratických institucí, prosazování myšlenky občanské společnosti, ochrany lidských práv a práv menšin. V tomto ohledu by bylo možné využít cenné, úspěšné zkušenosti České republiky s přechodem k demokratické společnosti (jakož i zkušenosti Řecka s budováním institucí v regionu).
- 3.** Vytvoření mechanismu pro řešení konfliktů, který zaručí nedotknutelnost hranic a povede k regionálnímu paktu o neútočení.
- 4.** Prosazování, intenzifikaci a formalizaci spolupráce mezi regiony za účasti všech zemí jako krok směrem k plnému začlenění oblasti do evropského rámce a institucionálního systému.

5. Uznání způsobilosti všech zemí pro vstup do EU za předpokladu, že splní požadované politické a hospodářské podmínky.

Na tomto projektu se mohou podílet všechny balkánské země za předpokladu, že budou uplatňovat mezinárodní standardy lidských práv a základních svobod, včetně práv národnostních menšin, zásad právního státu a demokratických principů fungování občanské společnosti.

Do SRJ je třeba vyslat velmi zřetelný signál, že mezinárodnímu společenství záleží na srbských a všech jiných nealbánských uprchlících z Kosova.

Každá žena, každý muž mají právo na respekt bez ohledu na jejich kulturu, náboženství, národnost. Je nutno odmítat jakékoli pokusy založit existenci státu na etnické čistotě.

Rozmanitost a pluralismus musí být považovány za dynamické a tvůrčí prvky budování mírové a multikulturní jihovýchodní Evropy.

V Pekingu dne 23. května 1999

Jan Kavan

*ministr zahraničních věcí
České republiky*

Jorgos Papandreu

*ministr zahraničních věcí
Řecké republiky*

(23.6.2013) Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/text-cesko-recke-iniciativy-ke-kosovske-krizi-f43-zahranicni.aspx?c=990525_202833_zahranicni_itu

Příloha č.2

Dobová fotografie vítání Wermachtu

Začátek 2. S.V. , 6. 4. 1941 ráno město Vinkovci. Wehrmacht se tu dočkal nečekaného uvítání, začátek jeho působení zde probíhal neplánovaně dobře/ snadno.

zdroj : (21.6. 2013)

<http://www.banjalukaforum.com/viewtopic.php?f=51&t=62461&start=40>